Reticētia culpæ. ¶ Qui quādo cōmode possunt, nō tamē manifestāt peccata hominū ijs, qui debent & possunt corripere & emēdare delinquentes, dūtaxat si sciāt ex sua reuelatione ꝓximū a peccato arcēdū, & aliū quēpiā à periculo liberandum.

Indulgentia. ¶ Qui cū possint, & ex officio debeant subditos corripere, & emēdare, ꝓhibereq; ne alteri damnum inferatur: tamē aut cōniuēt in eorū peccatis, aut leuiter puniunt delinquētes, sic vt iterum peccare nō current.

☞ Qui preter æquum & bonum sōtes absoluunt criminis,

¶ Qui permittūt pauperes & impotētiores iniuste opprimi, cū iniustę illi oppressioni possint obsistere.

Omissio reprehensionis. ☞ Qui in aliorum peccatis obmutescunt, & proximū delinquētē ꝓ virib' a peccato auocare negligunt. Bernar. Nemo ꝓximi vitia palpet, peccata dissimulet nemo: est em̄ cōsentire, silere, cū arguere possis: & scimus, quia similis pœna faciētes manet & cōsētiētes.

participatio. ¶ Qui veniunt in partem lucri cum furibus & raptoribus. Qui

¶ Qui alienum spolijs ditescunt.

Cōfugiū. ¶ Qui malefactoribus patrocinant̄, aut eosdem domui suæ retinent, excipiunt, aut celant, aut eorū peccata excusant.

¶ De uirtutibus Theologicis.

TRes sunt virtutes Theologicæ, quibus & scientia omnis & ꝓphetia omnis militat, per quas anima nostra fertur in summam trinitatem.

Fides, Deo assentiendo,

Spes, in Deo confitendo.

Charitas, Deum summe amādo.

Quæ sibi inuicem succedunt, sic vt vna sine altera plane esse nō possit. Fide em̄ titubāte, charitas etiā ipsa lāguescit: si a fide quisquā ciciderit, a charitate etiā necesse est cadat, Nemo enim id diligere potest, quod nō credit. Porro si credit & diligit, bene agēdo & bonorū morū præceptis obtemperando efficit, vt etiā speret, se ad id, quod credit & diligit, esse venturum.

¶ Contra has virtutes peccatur, vt in primo

¶ Per spem præcipitur nobis in Deo firmiter confidere, ꝙ ex sua misericordia & gratia intercedentibus nostris operibus bonis, æterna beatitudine nos donabit. Spes.

¶ Per charitatem præcipitur nobis Deum super om̄ia diligere, sic vt nullam creaturam plus quam Deũ diligamus, propter quam Dei amorẽ & gratiam perdere velimus. Immensus em̄ Deus sine mensura debet amari præsertim a nobis, quos sic amauit, sic saluauit, pro quibus tot & tanta fecit. Igitur Deus a nobis amari debet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mẽte totũ nanq; hominẽ exigit, qui totũ hominem fecit. Charitas.

¶ Ex toto corde Deum diligere, est non abduci blanditijs, non seduci fallacijs, non frangi iniurijs, sed integre Deum sic diligere ex toto corde, vt ad illius rei [illegible]ectiõm cor magis ferat, quã ad Deũ, nec delectetur in aliqua magis, quam in Deo. Non em̄ Deũ toto corde diligit, qui aliquid cum

Deo diligit, quod propter se, & nõ ꝓpter Deum diligit.

¶ Ex tota anima Deũ diligere, est ita fideliter Deum diligere vt malimus animam nostrã separari a corpore, quã a Deo, quæ dilectio, omnia grauia & difficilia facit leuia & facilia. Ideo sancti martyres omnia tormentorũ genera, tanquã dulcia, nõ solũ patienter, sed etiam hilariter præ ardenti amore sustinebant. Et sancti patres in desertis præ huius amoris ingenti ardore, in ieiunio, fletu & planctu, saporem, delectatiõm & dulcedinẽ magnã sentiebant, vtentes pro alimento herbis & arborũ corticibꝰ, sicco pane & aqua frigida, terra pro lecto, lapide pro ceruicali, & cilicio pro vestimento. Qui ẽm huius amoris gustu inebriatus fuerit, ad omne opus bonum hilarescit, dolet & non sentit, laborat & nõ lassatur, deridetur nec aduertit. Constã ẽm & perfectus est ille amor vt (si necesse fuerit) homo ꝓ amore illius moriatur, qui pro eius amore, placide, benigne mori dignatus est,

dilectio dei omnia difficilia facit facilia et leuia

¶ Ex tota mente Deũ diligere: est totam memoriã applicari in cõmemoratione beneficiorũ a Deo acceptorum.

¶ Peccat in fidem.

Non credens, dubitans, scrutans fidei abdita Christum
Ore negans, tentans, nec adorans, sortibus vtens.

¶ Peccat in spem.

De bonitate Dei desperans, fretus eadem,
Audacter peccans, proprijs confisus in actis.

¶ Peccat in charitatem.

Postponẽs in amore Deum, mundiq; timore
Iussa Dei violans, seruansq; timore gehennæ.

¶ Peccant contra hoc præceptum in fidem. *Infidelitas.*

¶ Hæretici, idolatræ, Turcæ, Iudei, schismatici: & quicunq; orthodoxam fidem nostrã corde, ore, & opere non profitentur.

¶ Qui decẽ præcepta legis, & duodecim articulos fidei negligũt addiscere. Tenetur eñ vnusquisq; ad fidẽ, quam pro eo in baptismo sanctę eccle-

siæ spoponderunt lustrici parẽtes: nec debet ei administrari venerabile sacramentũ Eucharistiæ, donec ea didicerit

¶ Qui in ijs, quæ ad fidei necessitatẽ spectant, ab Eclesia dissentiũt, pertinaciter credendo oppositum.

¶ Qui in fide errant, credentes se recte sentire, mordicus tenendo atq; asserendo errorem suum.

Dubitatio in fide.

¶ Qui non plane credunt articulis fidei paradiso, inferno, purgatorio, sacrosanctæ Eucharistiæ, aut alijs ecclesiæ sacramẽtis. Dubius em̃ in fide, infidelis est. Augustinus, Non te terreat o Christiane, ꝙ credita differuntur, licet em̃ in abscondito sit promissio, in spe tñ perseueret oratio, exerce operibus, cresce virtutibus, dum fidei constãtia probatur, gloria retributiõis augetur. Et alibi. Laus fidei est, nõ visa credere: præmiũ erit, creditorum adoptione gaudere.

Scrutatio fidei.

☞ Qui præsumptuose fidei articulos scrutantur, aut de fide disputãt, de fidei veritate dubitando. Debent em̃ simplices

ſimplices explicite in ſymbolo Apoſtolico contentis credere,pure,ſyncere, & citra omnē dubitatiōm. Implicite autē & in genere, aſſentiri, & credere omnibus quibus credit ſancta Eccleſia,ſic vt nulli articulo explicite diſſentiant. Quæ omnia maiores explicite profitentur & credunt, inquantū adhærent ſcripturæ diuinæ.

¶ Qui in fide nihil credere volūt, niſi quod poſſit eis ratione liquida demōſtrari. Quod hominū genus meritum fidei perdit. Gregorius, Fides nō habet meritū, vbi humana ratio præbet experimentū. Nemo em̄ fidem per rationes poteſt perſcrutari.

Negatio fidei.

☞ Qui fidem ore negāt, licet corde teneant,quomō peccauit Petrus,quādoquidem optimo cuiqꝫ Chriſtiano tāta debet eſſe cōſtantia, vt prius auferatur vita quam fides. Auguſtinus.Fides officiū a nobis exigit & cordis & lingue.

Tentatio Dei.

¶ Qui a Deo aut ſanctis expetunt miracula, aut volunt eos miraculoſe ſibi ſucurrere,cum alia via ſibi ſubuenire poſſint.

¶ Qui cũ pauperes ſint, aut valetudi-narij, aut male affecto corpore, aut in quauis neceſſitate cõſtituti, diuitias, ſanitatem, a periculo immunitatẽ, Deum aut eius ſanctos ita precantur, vt ſi non adipiſcantur, murmurent, quaſi Deus non eſſet iuſtus, bonus atq; miſericors. Nec mirũ (inquit Gregorius) ſi poſtulãtes a dño tarde audimur, qui præcipientẽ dñm aut tarde aut nũquã audimus: & quid mirũ ſi N. in p̃ce ſua citius eſt auditus, qui in præceptis ſuis Dñm citius audiuit? Procuret igit̃ vnuſquiſq; quantũ põt naturali induſtria medelã, non tẽtando Deũ: reliquũq; quod humanũ captũ excedit, diuinæ prouidentiæ cõmittat, quę ipſi largietur, quod eſt cõmodiſſimũ. Sæpe eñ paupertas, afflictio, & aduerſa valetudo, ſi non corpori, animæ tñ plerunq; ſunt vtiliſſimę. Et (inquit Hieronymus) Deus plerunq; nõ tribuit nobis quod volumus, vt tribuat nobis quod malemus.

Irreuerẽtia Dei.

☞ Qui Deo & ſanctis debitũ hono-

rem

rem & reuerentiā non impendūt raute horū reliquijs & imaginibus irreuerētiam faciunt.

¶ Qui indignē sacrosanctam Eucharistiam sumunt,

☞ Qui corā Eucharistia & reliquijs sanctorū ac cruce domini, aut in tēplis & locis diuino cultui dedicatis irreuerenter se habent.

☞ Sortilegi, incantatores, magici, sōniorum interpretes, cæteriq; artibus a lege diuina prohibitis vtentes. Magia.

¶ Qui horū hominū vtuntur adminiculo, ad sanitatem aut rem perditā recuperandam,

¶ Peccant in spem.

☞ Qui ex tentatiōe dæmonis, pusillanimitate, aut alia quauis naturali infirmitate, desperant seu nō sperāt consequi futuram beatitudinem. Desperatio.

☞ Qui peccata sua grauiora putāt, quā vt mereantur veniam, aut Deus velit possitue eos venia donare, eā obrē i suis peccatis vitā suā finire volēt.

¶ Qui peccata peccatis accumulant:

 & vt

& vt peccatis vacent liberius, eniti nolunt vt peccatorũ suorũ remissiõm cõsequantur.

¶ Qui præsentẽ vitam fastidiunt, ꝗ non omĩa pro voto sibi succedãt, aut ꝗ nõ sint in tanto honore tantisqꝫ diuitijs, in quãtis alios versari audiũt: & eã obrẽ seipsos negligũt, & mẽte deiecti, appetũt se nunquã fuisse natos, aut de medio tolli quacunqꝫ morte in quocũqꝫ statu. Qui aũt ex desyderio cœlestis patriæ & Dei amore, præsentem vitã fastidiunt, cõsyderando quam dulce sit, quã suaue, quã vtile videre Deum, eo frui, sanctorũ angelorũ agmnibus interesse, ad quæ omnia obtinẽda sunt creati. Vicissim cõsyderando quanta sit mentis obscuritas ignorare creatorẽ suũ, quã graue periculũ, quanta impuritas, quanta instabilitas cordis, quãta ingratitudo, cũ tot & tanta ab eo acceperint beneficia: illi quidẽ ex hoc fastidio merentur, sicut & Paulus, quãdo dicebat. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Istud em̃ fastidiũ sanctũ est:

nõ ex

non ex cõſcientia peccatrice exortũ, ſed ex operante charitate, non impatienter habitũ, ſed ex deſyderio ſuſceptum. Hic notandũ eſt, deſperationẽ peccatis grauiſſimis longe eſſe grauiorem. Prima eñ ſalus, eſt declinare culpam, Secũda, eius nõ deſperare veniã: quã qui deſperat, aditũ ſibi obſtruit ad conſequendã Dei miſericordiam peccata ſua eidẽ cõparando. Quid eñ aliud eſt deſperare, quã Deũ peccatis ſuis cõparare? Nã qui de Deo nõ ſperat veniã, nõ animaduertit Dei clemẽtiã plꝰ poſſe, quã ſua peccata, nec ſummi boni bonitatẽ maiorẽ eſſe, quã ſua nequitia. Itaq; ille ſolus deſperet, qui tñ peccare poteſt, quantum Deus bonus eſt, quod cũ fieri nõ poſſit, qui timet de ſe malo, cõfidat de Deo meliore. Non eñ potuit tanta peccata cõmitere, etiã ſi ea oĩa cõmiſiſſet quæ ab origine mundi ſunt cõmiſſa, quin ea Deus poſſit remittere. Eorũ eñ numerus eſt finitus, miſericordia aũt dei & bonitas eſt infinita, igitur per eã poſ

de desperatione

Mia dei infinita

ſunt

ſunt remitti. Hoc amplius, minima gutta pretioſi ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, in paſſione pro nobis diffuſi, præponderat omnibus peccatis quæ fuerunt ab origine mundi.

Præſumptio de miſericordia Dei.

¶ Qui in ſuis peccatis perſeuerant, ſperantes eorum veniam conſequi ſine pœnitentia, aut æternam gloriam ſine meritis.

☞ Qui audacter peccant, dicentes, ſe a Deo creatos non vt damnati eſſent. Illi verum quidem dicunt. Deus enim in hoc hominem creauit, vt eum ſola gloria & beatitudine participet, ad quam per baptiſmum peculiariter Chriſtianos vocat. Sed multi ſunt vocati, pauci vero electi: & qui verax eſt in promittendo, etiam verax eſt in minando. Et quoniam fides ſine operibus mortua eſt, nemo poteſt ſine opere bono & meritorio vitam æternam conſequi, dicitur enim. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

Math. 19.

☞ Qui vitæ ſuæ emendationem proferunt in ſenectutem vſque, aut mortis articulum, ſperantes tamen vitæ retro actæ pœnitentiam agere, dicenteſque

cōtri-

contritiōm tū sufficere ad salutē. Ita q̄dem esse non inficior: sed tam breui temporis momēto, cum mors vrget, pœna terret, vix & raro, iusta & ad salutem sufficiens tot peccatorū agitur pœnitentia, Praeterea forsitan morte repētina, & impraemediata opprimēt: quia (vt ait Gregorius) Qui nō vult ad Deum cōuerti, cū poterit: iustū est, vt infligatur ei non posse, cū voluerit.

¶ Qui merita sua tanta putant, vt ꝓ ijs Deus debeat eos a tribulationibus immunes praestare, & vita aeterna donare, sola virtute ꝓpriorum meritorū. Ad coelestis em̄ Ierusalem nō ascendunt cōsortiū: nisi qui toto corde profitentur, nō ꝓprij operis sed diuini esse muneris, quod ascendunt. Nām bonis quidem operibus debetur merces, si fiant: sed gratia quae non debetur, praecedit vt fiant. *Praesūptio de nostris meritis.*

¶ Peccant in charitatem.

¶ Qui se suosq; plus amant, quā Deum, quisquis em̄ seipsum, non Deum amat, ille non se amat: & quisquis Deū non *Amor tēporaliū.*

non seipsum amat, ille se amat, qui em̄ non potest viuere de se, moritur vtiq; amando se. Cũ ergo ille diligitur, de quo viuitur, se non diligendo, magis se diligit: qui propterea se non diligit, vt eum de quo viuit, diligat.

¶ Qui propter aliquod lucrũ temporale cõsequendũ: vt fit in emendo, vel vendendo quicquã. Aut ꝓpter aliquã delectatiõm: vt fit scortando, & crapulando, Aut ꝓpter mũdanos honores: vt fit superbiendo, & inaniter gloriãdo: faciũt contra Dei, præcepta, amorẽ dei aspernantes. Quandoquidẽ id genus hominũ nõ amat deum super omnia: sed præponit mũdum mũdanasq; ue delicias, Deo optimo maximo. Qui quia nos ita dilexit, vt de cœlestibus gaudijs in nostræ miseriæ & infirmitatis participatiõm descenderet: & qui erat omniũ summus, fieret omniũ infimus: carnem nostrã mortalẽ indueret, mortemq; turpissimã & crudelissimam pro nobis miseris volũtarie sustineret, & nobis offensum patrem

placaret

placaret, Idcirco in amore respondentes, eundem plus quã nos mundanaq; omnia, redamare debemus. Augustinus, Deus homo factus est, igitur qd facturus est homo, propter quem Deus factus est homo?

Qui tam inordinate afficiũtur erga hunc mũdum, seu ad permanẽdũ in vita præsentis seculi, vt in ea perpetuo permanere vellent, si possent, de superna felicitate nihil curãtes. Qui em̃ voluerit esse amicus huius seculi, inimicus Dei constituetur. Augustinus. Christiano recte gaudendi causa non præsens seculum est, sed futurũ est, ita est vtendũ temporalibus, ne obsint æternis, vt in via qua peregrini ambulant, hoc placeat quod ducit ad patriã. Mundi em̃ amor & Dei, pariter in vno corde cohabitare nõ possunt, quẽadmodum oculi cœlum & terram nequaquam respiciunt.

Qui Deo seruiũt, nõ quidẽ ꝓpter se, sed ꝓpter bona, quæ inde ab eo assequi sperant, Hoc em̃ affectu & desyderio

ſyderio colendus eſt Deus, vt ſui cult⁹ ipſe ſit merces. Nam qui deũ ideo colit, vt aliud magis quã ipſum promereatur, non Deum colit, ſed illud quod aſſequi concupiſcit.

Timor mũdanus.

¶ Qui timore alicuius (vt ſerui propter dominos, diſcipuli propter præceptores) Dei præceptis obedire omittunt, eius amorem negligentes: & ſic creaturã vilem pretioſiſſimo creatori præponũt. Ad om̃e em̃ opus bonum (inquit Auguſtinus) amor ducit, & timor Dei, ad omñe peccatũ amor ducit, & timor mundi. Vt ergo apprehẽdatur bonũ, & declinetur malũ, diſcernendũ eſt, quid diligi debeat, & quid (timeri.

☞ Qui peccata quidem fugiunt, non ex Dei charitate, ſed tantũ ad vitandũ damnũ quod incurrerent ex tali peccato, aut ad laudem humanam acquirendam.

¶ Qui irriſorum, aut oblocutorũ verba formidantes, debita diuino cultui exequi verentur. Nemo em̃ fabulis & irriſionibus inſipiẽtiũ & infideliũ terreri

teri debet, quo minus ea quæ legis sũt, faciat: non em̃ eum de gehennæ ignibus hominũ fabulæ poterũt liberare vel risus: sed Christi timor atq; iusticia

¶ Qui cum teneãtur & debeãt Christum insequi, & eius doctrinã: id tamẽ erubescũt, aut eius nomen proferre, & prædicare verentur.

¶ Qui Deum timent, & reuerentur eiusq; mandata seruãt, solo timore poenarum infernaliũ peccatis debitarum sic vt si cessaret peccatorũ vindicta, ad sua reuerterentur peccata. Sunt em̃ (inquit Augustinus) quos peccasse poenitet, propter præsentia supplicia: sicut displicent latroni peccata, quando agitur de poena: sed si desit vindicta, reuertitur ad crimina. Ista est poenitentia non ex fide ꝓcedens, nec est charitate munita: sed sterilis, & sine misericordia. Hæc nõ purgat conscientiam, nec lauat crimina: ĩ hac nulla est spes veniæ, nulla expectatio indulgẽtiæ, Oportet igitur vt timorẽ illũ seruilem cõuertant in filialem: & post timorem

Timor seruilis.

Timor filiale et [illegible]

morem, consurgant ad charitatẽ Dei quasi filij: quorũ est timere offensam patris, ne semper sub timore iaceant, quasi serui. Tunc em̃ suæ ad Deum cõuersionis ostẽdunt amorẽ, si eũ vt patrem diligunt, quẽ prius seruili mẽte vt dñm formidabant. Arbitrij em̃ libertatẽ querit Deus, non necessitatẽ: charitatem fidelem, non timorẽ seruilem. Nec solum oportet eũ timere tanquam iudicẽ, sed etiã diligere tanquã patrem. Cuius charitate quisquis a peccato continet, horrescit omne malum, amplectendo iusticiæ bonũ: nec eum delectat peccatum, etiã si eius permutatur impunitas: libera em̃ semper est seruitus apud Deum, cui nõ necessitas seruit, sed charitas. Qui vero sola pœna supplicij ĩ se vitia reprimit, quãuis non expleat opus peccati, tamen viuit in eo voluntas peccandi, doletq́; sibi illicitum, quod lex vetare dignoscitur, & vult non esse quod metuat, vt audacter illicita commitat.

DECALOGI

Deus super omia est diligendus: quia
- Summe bonus est.
- Prior dilexit nos.
- Parer noster est.
- Prouidet nobis.
- Redemit nos.
- In Eucharistia nobis est praesens.
- Promittit praemiū inexcogitabile.

SECVNDVM PRAECEPTUM.

¶ Non assumes nomen Domini Dei tui in uanum.

HOC precepto vetatur omnis falsa, inordinata, temeraria & incōsiderata diuini nominis assumptio, vt fit blasphemando: vetatur etiā omne iusiurandū sine causa legitima, siue fiat per Deū, per sanctos, per crucem, per sanctū Euangeliū, per fidem, per animam, per caput, siue per alias creaturas. Nam in omnibus his nō iuratur nisi per Deum, qui sanctos san-

ctificauit, pro nobis in cruce pependit, Euangeliũ & fidem dedit: obligasq; animam & caput tuũ pœnę a Deo infligendæ.

Iurabis verum reuerenter quando necesse est,
Iurando peccas, si tria defuerint.

Tria sunt necessaria in iuramento

¶ In iureiurando tria debent inesse, Veritas, Reuerentia diuino nomini, Necessitas. Non omnino iusiurandũ est vetitum, licet em̃ veritatem iureiurando asserere, cum timore & reuerentia Dei, quem in testimoniũ vocamus, idq; duntaxat quando vtilitas nostra aut ꝓximi id exigit. In certis em̃ reb9 & n ullius aut saltem modicæ vtilitatis nõ omnino est iurandũ. Iureiurando em̃ nobis vtendũ est tanquã medicina quæ non nisi in necessitate accipitur. Debet igitur esse sermo noster, etiam, etiam, non, non.

¶ Contra hoc præceptum sic peccatur.

Peiero, blasphemo, voueo male, votaq; frango,
Ex leuitate, Dei nomine sæpe voco.

Peccant

¶ Peccant cōtra hoc pr[illegible] ceptū,

¶ Qui per iocū id quod falſum eſt, iureiurando cōfirmant. Periuriū.

¶ Qui falſum, aut quod falſum eſſe credunt iureiurando aſſeuerant. Tales eñ nomen Dei aut ſanctorū ad falſitatis confirmatiōm aſſumūt, dū falſitatis, aut deceptionis diuinā veritatē inuocant teſtem, aut eius ſanctos. Iurare eñ per Deū, aut ſanctos, eſt Deū, aut ſanctos, teſtes inuocare.

¶ Qui aliquid adhibito iureiurando aſſeuerant de quo tamen dubitant, tāetſi poſtmodum cognoſcunt, quod id verum fuit. Tales eñ ſe exponunt diſcrimini.

¶ Qui adhibito iureiurādo alteri aliquid promittunt, nō habentes volūtatem ſtandi promiſſis.

¶ Qui adhibito iureiurando alteri aliquid promittunt, nō habentes volūtatem promittendi, aut ſe obligādi, & ideo quodam verborū fuco utuntur. Iſidorus, quacunque arte verborū quiſq;

iuret

iuret,. D ns tñ qui conſcientiæ teſtis eſt ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur in

¶ Qui promittũt, quicquã (telligit alteri, animo quidem adimplẽdi, ꝑmiſ ſum, ſed tñ id poſtea abſque cauſa ex cuſante nõ adimplent, quo tẽpore piu rium admittunt.

¶ Qui iurant ſe quicquã mali factu ros, ſiue minando, ſiue alio quo uis mõ Peierant em̃; ſiue id quod animo cõce perint efficiant, ſiue nõ, quia adplicãt iuſiurãdum in eo, in quo omnino eſt peierandũ. Dicitur em̃, in malis ꝑmiſ ſis reſcinde fidẽ, & in turpi voto muta decretum.

¶ Qui iurant ſe omiſſuros opus piũ ad quod etiam nõ obligantur, vt qui iu rant ſe nunquã ingreſſuros religionẽ nunquam charitatis obſequium alteri exhibituros, alterum nunquã adiutu ros, & ſimilia. Nam licet nõ teneantur ad illud bonũ, tenentur tñ non ponere obicẽ Spiritui ſancto. Iuſiurandũ em̃ adplicant ad materiam nõ obligabilẽ cum vis & effectus iuriſiurandi, ſit o-

bligare

obligare ad faciendũ.

¶ Qui ex industria aliquẽ ad periurium compellunt.

¶ Qui per falsos deos iurant. *Blasphemia.*

¶ Qui Deo attribuunt, quod ei non cõuenit, vt q Deũ dicũt iniustũ, immisericordẽ.

¶ Qui negãt aliquid, quod Deo cõuenit, ut qui Deũ negant curare mortalia.

¶ Qui attribuunt creaturæ, quod soli Deo cõuenit, ut qui diabolo & fortunæ potentatum omniũ rerũ & dominiũ attribuunt.

¶ Qui Deo mẽbra attribuũt, quæ in quantũ Deus est nõ habet: ut qui iurãt p ventrem Dei, & similia membra.

¶ Qui Deo & sanctis male precãtur eaqueq; Deo & sanctis inesse nõ possũt ut qui vellent Deũ nõ esse iustũ. Sicut em̃ palato nõ sano pœna est cibus, qui suauis est, & oculis ægris odiosa lux, qua incolumis gaudet obtuitus, ita displicet iniquis iustitia Dei cui si se subijcerent, nõ cõturbarentur.

¶ Qui Deo & sanctis iniuriam irrogant,

☞ Qui vouent committere aliquod opus mortale, ut occidere, aut mutilare aliquē. Materia em̄ voti, ē solūmodo opus bonū Deo acceptum.

opus mortale

☞ Qui vouent aliquid cōtra diuina cōsilia, puta nō ingredi religionē, non dare eleemosynam. Quod votū nō est licitum, promittitur em̄ Deo, quod ei nō placet.

☞ Qui vouent rē quidē licitā, sed ꝑpter malum finem, & ut desiderij illiciti fiant cōpotes, faciunt em̄ Deum authorem & patronū sui criminis.

Votum illicitum.

☞ Qui vouent vota indiscreta, stulta, irrationabilia, ut qui vouent nō pectere caput, aut nō lauare faciem, & similia. Votum em̄ esse debet de re discreta & rationabili, iuxta illud Pauli, Rationabile sit obsequium nostrum.

Votorum fractio.

☞ Qui vota sua Deo nō reddūt tempore debito, duntaxat si ea sint de ope bono, & quod præstare possint, quia si votum sit de opere mortali, seruandū

non

non est, imo peccatur illud quēdo Itaq; vnusquisq; semel atq; iterum co-gitet, quæ voueat, & quæ vouendo p-soluat, qui seipsum vouet Deo, seipsū reddat Deo, hoc exigitur, hoc debetur imago Cæsaris, reddatur Cæsari, imago Dei, reddatur Deo. Hic notandū vota rationabili de causa posse ab Ecclesia mutari, aut cū vouente dispēsari

¶ Qui de rebus etiam certis iurant, quando iniuratis crederetur.

¶ Qui de industria, sine causa legitima & necessaria, aut ex peruersa cōsuetudine, inclinatione, aut leuitate idētidem in ore habent, per Deū, per sāctos per crucem, & similia. Quod peccatū est valde periculosum, quia facile in piurium hō sic labitur. Hieronymus, Mētiri vero atq; iurare ligua tua prius ignoret, tantusq; in te sit veritatis aōr vt quicquid dixeris, iuratum putes. Isidorus. Non est contra Dei præceptū iurare, sed dum vsum iurandi facim⁹, periurij crimē incurrimus. Nunquam ergo iuret, qui peierare timet, nā que-

Incōsiderata diuini nominis assumptio.

admo[illegible]ulti loquio nõ deeſt pec/
catum, ſic in frequenti iureiurando nõ
deeſt periurium. Ideo dicit Eccleſia-
ſtes. Iuratiõi nõ aſſueſcat os tuũ, multi
eñi caſus in illa.

¶ Qui iurant, nõ cõſiderañtes iuran-
dum ſit, necne, & quid iñde euenire
poſſit, etiam ſitne cauſa rationabilis &
neceſſaria. Vnde in ira & cõuiuijs, ali-
iſq; locis voluptatis, periculoſũ eſt iura
re, quia ibi miñus conſueuit hõ delibe-
(rare.

¶ Qui irreuerenter iurãt nullã
diuino nomini reuerentiam exibẽtes.
Iurare eñi per Deũ, eſt Deũ teſtem in/
uocare. Vñ inter iurandũ, nomini di-
uino habenda eſt ſum̃a reuerentia
vt pote cũ nominetur, & in teſtem ad/
ducatur Deus, omni terreno dño ma/
gis honoradus.

¶ Qui alios adigunt ſacramento, &
iurare cogunt, vbi iureiurando opus
ñon eſt.

TERTIVM PRAE CEPTVM.

Memento, ut diem Sabbathi ſanctifices. Hoc

HOC est, sanctum, feriatum habeas, cessando ab omni opere seruili. Hoc præcepto precipiebatur Iudęis in lege Mosaica viuentibus, singulari quadam veneratione die septima Sabbathum obseruare. Quia cũ sex diebus fecisset Deus cœlũ & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: requieuit, id est cessauit die septimo, nihil em̃ vlterius fecit nouũ, cuius non fecisset prius similem creaturã in specie, Operatur em̃ quotidie, creata conseruando & gubernando. In lege autem gratiæ non sanctificamus sabbathum, sed diem sequentem, id est Dominicum, in quo Dominus noster Iesus Christus resurrexit. Hominem enim (qui terrenus creatus erat) die resurrectionis per nouam creationem cœlestem creauit. Igitur hoc præcepto diei Dominici nobis præcipitur sanctificatio, necnon aliarum solennitatum quas sancta mater nostra Ecclesia instituit.

Ne fac opus, sacrumq; audi, tua crimina plange
Dilige corde Deum. digne sic festa coluntur.

Sanctific[illegible] dies festi, quando diui-
no cultui applicantur, etsi ijs dieb⁹ rei
diuinæ vacamus, & Deum super om-
nia diligimus, sanctum audiendo, &
a seruilibus operibus abstinendo. Ma
le enī celebrat sabbathum, qui ab ope-
ribus bonis vacat. Vtile quoq; esset,
ijs diebus festis cōscientiam discutere
de peccatis cōmisis a Deo veniā pete-
re, reducere in memoriā beneficia sibi
a Deo collata, mortem, infernū, purga
torium, paradisum, Iesu Christi pa-
sionē sibi ob mentis oculos præpone-
re & eo maxime tēpore a peccato se
cōtinere. Verum enī sabbathum (in-
quit Augustinus) Christianus obser-
uat, abstinens se ab omni opere seruili
id est, a peccato, quoniam qui facit pec
catum, seruus est peccati.

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Quicquā operor vetitum, fieri quod
debet ommitto.
Et sacra non veneror, festūq; impertio
ludis.

Peccant contra hoc præceptum.

Qui festis diebus faciunt opus serui- le solis seruis ꝓpriũ, vt arare, fodere, & similia, pietatis tamen, aut necessitatis, aut paruitatis ratione aliqua ꝑmittũtur vt ciborum decoctio, medicinæ præparatio, mortuorũ sepultura, emptio aut venditio rei modicæ, modicum tẽporis in id occupando, quibus in veteri Lege die sabbathi interdicebatur, quia pridie sabbathi præueniri solebat. Opa ẽm suo genere libera, cuiusmodi sunt artiũ liberalium exercitia, disserrere, studere, pulsare instrumẽta musica, etiam festis diebus permissa sunt: Nec non opera liberis & seruis cõmunia: cuiusmodi sunt peregre ꝓficisci, curã sui agere, & similia. Opus seruile.

¶ Qui seruis, & subditis suis opera seruilia operari præcipiunt,

¶ Qui diebus festis rem sacram non audiunt, Omißio cultus diuini.

¶ Qui in festo Paschæ non confitentur, aut sacrosanctam Eucharistiã non recipiunt, quæ etiam contra præcepta

Ecclesiæ

Ecclesiæ dici possunt.

¶ Qui diuinum officium nõ dicunt ad quod tamen tenentur.

Irreuerẽtia sacrorum. ☞ Qui sacrificiũ irreuerenter audiũt cõfabulantes aut aliud inhonestum agentes, aut sine sufficienti reuerentia se exhibent in sacramẽto Eucharistiæ

¶ Qui locũ sacrum, id est cœmeteriũ aut templum violant, & polluunt, ibidem exercendo vetita, aut ibi furando & rapiendo.

Ludi. ☞ Qui ludendo, iocando, otiose huc & illuc vagando spectaculis intẽtendo vane, inhoneste & ꝓfuse diem festum consumunt quo tempore rei diuinæ deberent vacare.

¶ Qui diebus festis cauponas, sphęristeria aut alia turpiora loca impudẽter frequentant.

¶ QVARTVM PRÆCEPTVM.

Honora patrem tuum, & matrẽ tuam ut sis longæuus super terram.

HOc præcepto p[illegible]cipitur nobis reuerentia, obedientia, & subuẽtio parentum. Reuerentia qdẽ eos amãdo, eis bona operando, pro eis orãdo & sedulo cauendo, ne dicto aut facto eos offendamus, eis assurgẽdo, & honorem exhibendo, Obediẽtia aũt, eis morem gerendo in õnibus, quæ ad bonos mores pertinent & ad vtilitatem rei familiaris: exẽplo Domini nostri IESV Christi totius uirtutis exẽplaris, Mariæ matri & Ioseph propter Mariam se semper morigerum præstitit.

Subuentio uero: eos cõsolando, & necessaria eis ministrãdo. Quod si fecerimus, præmiũ promittitur nobis, lõgitudo vitæ naturalis, si nobis prodest ad salutem, & ad cõmodũ maius. Quia diu bene beateq; uiuere, Dei est magnũ beneficiũ: sicut e contrario diu in peccatis uiuere, magnum damnũ est quia diu in peccatis uiuentes peius damnantur.

Promittitur præterea lõgitudo vitę

gratiæ in pr...nti vita, quæ naturali vita maior est: & lõgitudo uitæ gloriæ in futuro seculo, quæ est maxima.

Pater autem, qui hoc præcepto honorari præcipitur, est multiplex.

Pater cœlestis, animæ & corporis author

Pater carnalis, vt vterque parẽs patria consanguinei, & affines.

Pater spiritualis: vt sũmus pontifex, episcopus, curio, confessarius noster, & presbyteri.

Pater potestatis & curæ: vt rex, prĩnceps, dõnus temporalis, tutor, denique omnis superior.

Christus, vterque parens, prælatus, rexque patres sunt.

Quos venerare, quibus morem gere. quosque iuuato.

¶ Contra hoc præceptum sic peccatur.

Non veneror, non morigeror, non adiuuo patrẽ.

¶ Peccant contra hoc præceptũ

Irreuerẽtia. ☞ Qui parentes non honorant, eis assurgendo

assurgendo, aut caput aperiendo coram eis.

Qui parentes & consanguineos debiles aut pauperes neglig ũt, & irrident.

Qui duris verbis parentibus suis bilẽ mouent, Hieronymus. Nemo parẽtem asperis lædat verbis.

Qui parentum mortem optãt ex eorũ odio, vel honoris & hæreditatis appetitu.

Qui prælatis, principibus (appetitu. & dominis temporalibus, breuiterq; omnibus in dignitate constitutis debitum honorẽ, reuerentiã, & subiectionem, verbo & opere non exhibent.

Qui ijs detrahunt, eorumq; famã denigrant, quod plerumq; fit in spectaculis & ludis publicis.

Qui parentibus suis non obediũt, in ijs quæ pertinent ad bonos mores. Alioqui enim parentibus irreuerentiam nõ exhiberent, si eos a præceptis vel cõsilijs diuinis auocare vellent. Velut si filiũ diuini amoris spiritu tractũ, ab ingressu religionis vellent deterrrere. Hieronymus. Licet in limine pater ia- *Inobedientia.*

ceat, per calcatũ perge parentẽ, ſiccis oculis ad vexillũ crucis euola, ſolũ pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelẽ.

Qui parentibus non obediũt in communibus mãdatis, & ijs quæ pertinẽt ad vtilitatem rei familiaris. Filius em̃ quo ad domeſticã gubernatiõm & morũ inſtitutiõm, ſubijcitur patri.

Qui prælatorum & dominorũ temporaliũ præcepta cõtemnũt, in ijs in quibus obedire tenentur.

Qui ijs ſunt rebelles.

Ingratitudo. Qui parentibus pauperibus & egenis neceſſaria pro viribus nõ miniſtrant. Chryſoſtomus. Docet nos Chriſtus vſq; ad vltimam reſpiratiõm parentũ diligentiam habere, quia em̃ alijs mulieribus aſtantibus nihil dixit, docet nos plus aliquid impendere parẽtib.

Qui eos conſolari negligunt.

Qui parentibus defunctis, per ſuffraga & orationes non ſubueniunt,

Qui prælatis, curionibus, & dominis temporalibus, decimas & debita ſtipẽda aſubtrahunt.

Violen-

Violentas manus in parentem immit/tere, quamuis ad ſequens præceptum pertineat, tñ per hoc præceptum eſt circunſtantia aggrauans.
Peccant etiã contra hoc præceptũ patres & omnes ſuperiores, qui ſubditis ſuis iubẽt ea quę nõ debeãt cõpleri.
Qui ſibi commiſſis exempla bene viuendi exterius non præbent &c. Apoſtolus eñ qui pręcepit. Filij obedite parentibus per omnia: hoc eñ placitũ eſt in Dño, mox ſubiunxit. Patres nolite ad indignatiõm ꝓuocare filios veſtros. Sed quia hæc ad pueros (quibus hęc potiſſimũ ſcribimus) nihil pertinent, ideo paucis meminiſſe ſufficiat.

Obiter admonendũ duximus, pleroſqꝫ parentes adeo miſere liberos ſuos amare, vt pro ijs ditandis & locupletandis, æternã ſibi acquirãt dãnatiõm & ijſdem liberis plerunque eiuſdẽ ęterne damnationis ſint authores. Qui parentes corpus quidẽ filiorũ ſuorũ amãt animã aũt cõtemnũt: deſyderant eñ illos valere in ſeculo iſto, & non curant

quid sint passuri in illo. Alij patres militias filijs prouident, alij honores, & nemo filijs suis prouidet Deum, perditiõm illorum magno pretio comparãt, salutem aũt illorum ne dono quidem accipere volunt. Si viderint illos pauperes, tristantur & suspirant, si autem viderint illos peccantes nemo tristatur vt ostendant, ꝙ corporum parẽtes sunt non animarum.

QVINTVM PRÆceptum.

¶ Non occides.

HOC præcepto homicidiũ nominatim vetatur, implicite aũt om̃e nocumentũ, quo animę aut corpori proximi nocere possumus, vt sunt omnis percussio etiam citra mortẽ & sanguinis effusionem, maleuolentia, odium, ira, & similia.

Hoc aũt præcepto non omnis occisio vetatur, sed tantum iniusta hominum occisio, ĩniustumq́ꝫ hominũ nocumentum. Potest em̃ publica, siue iudex reipublicę

reipublicæ vicarius, in sontes animaduertere, & vita aut membro viuo priuare. Pater etiam in liberos, & præceptor in discipulos potestatem quidem habent, sed eam imperfectam: nẽpe duntaxat infligendi leuiores pœnas, & quæ nõ inferunt irrecuperabile nocumentum.

¶ Contra hoc præceptum sic peccatur.

Occido, mutilo, cupio male, non iuuo egenum,
Iratum mihi non placo, me sponte, periclis,
Patrandi scelus expono, seduco sodales.
Scandala do cuiquam, peccantem nõ reprehendo.

¶ Peccant cõtra hoc præceptũ.

Homicidium.

☞ Qui sibijpsis vim afferunt, & mortis causas accersunt. Occiditur enim homo cõtra charitatem suijpsius, & cõtra iustitiam: cũ nullus sit iudex suijpsius, nec ꝓprie vitæ dominus: nullusq̃ præterquã Deus & Respublica, habeat potestatem priuandi aliquem vita, aut membro viuo.

¶ Qui volūt alterū iniuste occidere.

¶ Qui alterum occidunt cōpulsi necessitate, euitabili tamen: vt qui occidunt suos aggressores, cum fugiendo aut aliorum auxilium implorando, ex eorum manibus euadere possent.

¶ Qui procurant abortum.

☞ Qui sibi abbreuiant vitam, & accelerant mortem, dando operam rei inutili & illicite: vt fieri solet per nimiam crapulam, & venerem immoderatam

¶ Qui iubent alterum iniuste occidi

¶ Qui suadent, & cōsiliū dāt ad iniustā hominis occisionē, aut alio quouis modo alienæ mortis sunt authores Digni enim sunt morte, nō solū qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Mutilatio. ¶ Qui membro aliquo se truncant: nisi ex necessitate sanitatis, abscissionē membri exposcentis, id fiat.

¶ Qui alterum iniuste verberāt, vulnerant, aut alio quouis modo lædunt.

¶ Qui iubent, suadent, vel auxilium dant, vt iniusta læsio ꝓximo inferatur

Qui

☞ Qui ex odio ꝓximi eidem mortẽ mutilatiõm, aut æternã damnatiõm desiderãt. Quod genus hominum dignum se efficit, vt mala quæ alijs optat Deus ipsi infligat. Malenolẽtia.

¶ Qui gaudent audita aliena calamitate, aut audita felicitate dolent.

¶ Qui alteri ex odio male consulunt

☞ Qui orant Deum vt inimicos possint vlcisci.

¶ Qui negligunt ꝓ viribus a morte liberare hominem, quem noscunt positum in extrema necessitate & ꝑiculo vitæ: vt, Omissio subuentiõis

¶ Qui nõ pascũt fame morientẽ. Ambrosius: Pasce fame morientem: quia si non pascis, occidis.

¶ Qui non adcurrunt ad auxilium ꝓximi inuasi, dum id cõmode facere possunt,

☞ Qui scientes cõspirationes in alienam mortem aut læsionem, tamen reuelando aut cõiuratos retrahendo, nõ ꝓuident aut ꝓhibent ꝓ viribus, ne talis iniuria ꝓximo inferatur.

omißio reconciliationis fraterna. ☞ Qui ab eo veniã petere dedignantur, quem læserunt, dum locus est recõciliandæ amicitiæ eius, quẽ vident nimia ira, aut affectione odij in se cõmotum: quia si alteri iniuriam fecerũt, & ei iniuste causa & occasio odij fuerũt, ꝓximo ab ipsis læso ꝓ illata iniuria satisfacere debent, veniã suppliciter petendo, aut coram ipso sese humiliando aut charitatis obsequia ipsi præstando

¶ Qui poscentibus veniã, parcere recusant.

¶ Qui malum ꝓ malo reddũt, quod longe alienum est a precepto Christi. Orate ꝓ calumniantibus & persequẽtibus vos quibus de rebus plerunq; oriuntur rixæ, cõtumeliæ, & homicidia ideo ea reduximus ad hoc præceptum

¶ Huc reduci possunt homicidia spiritualia ueluti.

vltroneũ peccandi periculũ. ¶ Qui faciunt cõtra cõscientiam, & quod peccatum putant, aut opus dubium an sit peccatum, necne. In quo ipso voluntas exorbitat a recta ratiõe

&

& diuino amore ipsa em̄ mauult opus illud cum dubio incurrendi transgressiōm diuini præcepti, quam abstinere ab opere illo cum certitudine non errādi: ac per hoc anima suĳpsius est homicida, & ad gehennā ædificat.
Qui eunt ad locum, siue societatem, vbi sciunt esse periculū peccandi propter aspectum, suasiones, commoditates, aut aliquid simile.
Qui bonæ indolis iuuen̄es ad malum applicant, & eorū bonos mores corrūpunt: cuiusmodi homines dæmonib. verissime assimilantur: animarum em̄ damnatiōm insidĳs suis ꝓcurant, pro quarū salute Christus sanguinē suum fudit: & mēbra Christi, mēbra nitunt̄ efficere diaboli, tanquā ipsius Christi inimici & cōtrarĳ. Bernard⁹. Si Christus ꝓpriū sanguinē dedit in precium redemptiōis animarū, non tibi videt̄ grauiorē ab eo sustinere persecutiōm, qui suggestione maligna, exēplo pernicioso, scandali occasione, auertit ab eo animas quas redemit, quam a Iu- *Seductio.*
 dæo

deo, qui sanguinem illum fudit? Vicissim maximũ sacrificiũ Deo est, zelus animarũ. Maius eñ (inquit Gregorius) est miraculũ, prædicatiõis verbo atq; oratiõis solatio paccatorẽ conuertere: quam mortuũ suscitare: in isto eñ resuscitatur caro iterũ moritura, in illo vero anima in æternũ victura.

Qui volentẽ bene beateq; viuere, aut opus bonum facere, impediũt.

Qui alios malis moribus imbuũt, aut peruersam doctrinã docent, vt sunt hȩretici.

Qui pietati & religioni addictos, suis irrisionibus aut hortatibus a recta via in deteriorẽ tentant auocare. Hieronymus. Quibusdã nõ sufficit, quod ꝓpria nolunt lugere peccata, adhuc insuper eos qui lugere videntur, irridẽt: & in subsannatiõe habent, quos imitari deberent.

Scandalũ. Qui verbo aut facto inordinato aliũ tentant ad peccandum inducere, & est speciale peccatum.

Qui cõmittunt peccatũ, aut aliquid

quod

quod peccati speciem habet: vnde alijs præbetur malũ exemplũ, & peccandi occasio, tãetsi ruinæ spiritualis voluntatem non habent: cũ aut præuident, aut præuidere debent, alios inde sibi sumpturos malum exemplũ.

Omißio correctiõis

Qui ꝓximũ delinquentẽ nõ admonẽt verbo, vt eum a pecceto auocent. Castigatio eñ ad solũ prælatũ, & potestate præditum pertinet. Admonitio vero, ad omnes: quando scilicet aliquis morte peccati detentus, ꝓbabiliter creditur admonitione & correctiõe liberandus. Quia si a peccato alioqui resurrecturus creditur, vt homo consciẽtiæ suæ scrutator: aut si per admonitiõm deterior euasurus creditur, tunc ad correctionem fraternã nõ tenemur.

Qui potestate præditi, subditos suos punire factis, & increpare dictis negligunt. Patres eñ, qui filios delinquẽtes nõ puniũt ijs peccãdi denuo sunt causa: & corporũ quidem parẽtes sunt, sed animarũ interfectores. Prouerb. 13. Qui parcit virgæ, odit filiũ. Et 23. Noli

Noli ſubtrahere diſciplinā a puero, ſi em̄ pcuſſeris eū virga, non morietur: tu virga percuties eū, & animam eius de inferno liberabis,

¶ Animaduertendo in alterū ſic peccari poteſt.

Corripio inſontem, vel ſontem plus minus æquo,
Pro meritis plectens ſtomachor, vel derogo iuri.

¶ Animaduertentes in alterū quatuor modis peccare poſſunt.

Si inſontem hominē quem talem nouerint, ſupplicio curant affligendū.

Si in hominē ſontē quidē & ſupplicio dignū animaduertūt, ſed grauius quā p delicto, Aut minus quā decet, ita vt nocens non pertimeſcat recidere in idē peccatum.

Si in hominē ſontē quidem iuſto ſupplicio, & ſeruato iuris ordine animaduertunt, ſed nō animo iuſto & beneuolo, imo appetitu vindictæ, & alieni mali, vetita em̄ eſt omnis paſſio iræ, maxime animaduertendo in alterum, debent em̄ dolere vicem & peccatū eius in quē

in quem animaduertũt,quod ĩ ira fieri non poteſt,ſed ea voluntate alterum corripere debent, qua pater filiũ paruulũ quem odiſſe nõ poteſt.
Si in hominẽ ſontem quidẽ, & iuſto animaduertũt ſupplicio,nõ tñ ſeruato iuris ordine,vt ſi puniendi legittimam non habeant poteſtatẽ, aut ſi indictà cauſa,aut tempore,loco,modo,nõ debitis puniant.

❡SEXTVM PRÆceptum.

❡Non mœchaberis.

HOc præcepto nominatim vetatẽ adulteriũ. Implicite etiã omnis illicitus cõcubitus extra matrimoniũ, & oĩs illicitus & inordinat⁹ ſiue etiam innaturalis vſus,vel contactus membrorũ,qui fit ad ꝓcurationẽ & cauſa experiendæ venereæ delectatiõis. Vbi cõtingit aliquãdo peccata fieri grauiſſima, & a quibus maxime cauendũ eſt,ꝓpter quæ duę vrbes Sodoma & Gõmorrha cũ omnibus incolis

liis, & regione circũiacente, in abyssum corruerũt, quibus peccatis, quia aliqui hominũ inquinati erant, Iesus Christus Dei filius (ex sententia diui Augustini) multo tempore distulit diuinitati suæ naturã humanã copulare, & incarnatione sua illustrare, vt pote quæ tam grauissimis peccatis esset inquinata. Vnde eadẽ nocte, qua Christus natus est, quotquot ijs grauissimis peccatis per vniuersum mũdũ inquinati erãt, subitanea morte extĩcti sunt, vt pote Deo ex virgine nato ea peccata vsq; adeo execrante, vt ex omnibus peccatis ea maxime in natura humana posthac nollet inueniri, quam assumendo, & diuinæ suę puritati vniẽdo tãtopere illustraret. Vñ vnusquisq; debet circa ista valde aduertere, ne committat aliquid carnale, in quo cõsciẽtia eius remordeat, & naturaliter erubescat, aut recta ratio dictet inesse turpitudinem, quam non auderet palam facere aut diuulgare.

De speciebus & causis luxurię, in peccatis capitalibus dicemus. SEP.

DECALOGI

SEPTIMVM PRÆceptum,

¶ Non furtum facies.

HOc præcepto vetatur rem alienã, aut vſum rei alienæ, vi, fraude, aut inuito dño retinere, ſic vt domino hoc cognoſcenti diſpliceret, Breuiterq; quouis modo in temporalibus bonis alteri damnũ inferre. Eſt em̃ cõtra charitatẽ ꝓximi, cui damnũ infertur. In quo peccati genere vera & ſufficiens pœnitentia haberi non põt, niſi adſit propoſitum reſtituendi ablatum pro viribus.

Contra hoc prȩceptum ſic peccatur.

Fœnero, vi rapio, furor, rebus fero damnum,
Inuentum non reſtituo, cum fraude paciſcor.

Peccant cõtra hoc præceptum.

¶ Qui alteri peccuniã mutuãt, & ratione mutui exigũt lucrũ temporale ĩ pecunia, aut alia re quæ poteſt pecunia æſtimari, Auguſtinus, O homo quid *Vſura.*

quid fœneraris homini? fœnerare deo vſuras, ſcilicet ei in pauperib. ſuis ſubueniendo, & centuplũ accipies, & vitã æternam poſſidebis. Et idcirco nimis es ingratus, qui ad tales vſuras nõ vis cõmodare Deo, ad quales mutuares Iudæo vel Saraceno.

Qui mutuãt quidem abſq; lucri conuentiõe, ſed tñ ea ſpe, vt ex mutuo aliquod lucrũ tãquam vi mutui debitũ, recipiant, & ſine qua ſpe ꝓximo ſuo non mutuarent. Obiter admonendũ duximus, vſurarios teneri ad reſtitutionem vſuræ & damni per vſuras ꝓximo illati. Mutuũ aũt ad vſurã accipere, ex ſe rationẽ peccati non habet, niſi abſq; rationabili cauſa quis ſubeat hoc dãnũ, & alterius vtatur iniquitate.

Rapina. ¶ Qui iniuſte rem alienã auferunt violenter. Auguſtinus. Si in ignem mittitur qui non dedit rem propriam, vbi putas mittendus erit, qui inuaſit alienã? ſi cum diabolo ardet qui nudũ non veſtiuit, vbi putas arſurus eſt qui expoliauit? quid recipiet qui alienã tulit

lit, si semper ardebit qui sua non dedit? Gregorius. Hinc ergo colligendum est, quāta damnatione plectendi sunt, qui rapiunt aliena: si tanta animaduersione feriūtur, qui sua indiscrete tenuerunt. Perpendant, quo eos obliget reatu res rapta, si tali subijcit poenae non tradita. Perpendant, quid merebitur iniusticia illata, si tanta percussione digna est pietas non impensa.

Qui retinent mercedem alijs debitam seu pecuniam quam debent.

Qui noua vectigalia non pro reipublicae vtilitate, sed pro bono alicuius peculiari imponunt, aut vt imponantur, consulunt.

Qui rem alienam alteri iniuste auferūt eo ignorante & inuito, sic vt ei id cognoscenti displiceret. *Furtum.*

Qui pecunias a parentibus ad necessaria emēda datas sumptuose & in rebus vanis consumunt.

Qui monetam adulterinā, & res malas pro bonis ex industria alijs dant: tametsi ab alijs ad eos sic peruenerunt.

Si em̃ ab alijs decepti sunt, non protinus alios decipere debent.

Damnũ. Qui aut oculte, aut manifeste rẽ alienam destruũt, & corrũpunt, tametsi de ea re nihil apud eos manet.

Qui huiusmodi damnũ iniuste illatũ, non resarciunt ꝓ viribus.

Qui alijs operam suam locantes, fideliter non operantur: tenentur em̃ tales ad damni restitutiõm, breuiterq; alij omnes, qui alio quouis modo iniuste alteri damnũ inferunt.

Inuenti retẽtio. Qui rem alienã inuentã, quæ non habetur pro derelicta, accipiunt animo retinendi pro se, & tanquam suã detinent. Augustinus. Quod inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Si em̃ Dominus scitur, aut adhibita diligentia inuenitur, ei debet reddi, si aũt Domin⁹ non inuenitur, quia forsitan viatori cecidit, pauperibus debet erogari.

Cõtract⁹ dolosus. Qui vendunt aut emunt cum fraude aut circa pretiũ, aut circa rem, aut circa pondus, aut circa numerũ, aut circa mensuram.

Qui

Qui cum alijs faciunt contractus illi-citos & in damnũ ꝓximi vrgentes, q̊s qui faciunt optime norunt, & ideo nõ sunt eorum admonendi.

De restitutione.

Fur actorue mali, sortem damnumq́; refundat,
Iussio, consilium, consensus, lausq́;, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Ad restitutionem tenẽtur.

Qui iniustam actiõm per se exercet siue hoc faciat sua sponte, siue ex præcepto sui domini, cum sciat iniusticiã, siue pro lucro proprio, siue ꝑ alieno. *Actor.*

Qui iniustam actiõm fieri præcipit, & qui habet ratiõm principalis causæ mouentis suo imperio ad patrandum actionem iniustam. *Iussio.*

Qui dat cõsiliũ efficax ad perpetrandam actiõm iniustam, & causa est directe mouens suo consilio ad illã, vel sine quo non fuisset patrata illa actio *Cõsiliũ.*

Qui suo consensu tota (iniusta- causa aut cũ alijs causa est iniustę actionis ex cuius consensu tota res pendet. *Cõsensus.*

Qui iniustam laudat actionem, & *Lau.*

 specie

ſpecie boni excuſāt, dicẽdo, Sic oportet domare ſtultos, & ſimilia: duntaxat ſi ea adulatio cauſa eſt illius actionis iniuſtę.

Recurſus. ¶ Qui iniuſte agentis acceptator eſt, & refugium. Eſt enim hui⁹modi complexus cauſa iniuſtæ actionis, quia præbet ſecuritatem iniuſte agendi, facitq́ vt homo in actionibus iniuſtis perſeueret: dum facit ſe patronum iniquitatis, iniquo homini in ſua iniquitate præſtando patrocinium.

Participãs Qui particeps eſt iniuſtæ actionis: ſiue vt ſocius, ſiue vt mediator, ſiue vt explorator, ſiue alio quouis modo.

Mutus. ¶ Qui cum poſsit, & ex officio teneatur reprehendere iniuſtę actionis actorem, & ei eãdem prohibẽdo impedire ne damnum proximo inferatur, tamẽ tacet, nec impedit iniuſtam illam actionem, quam poteſt, & ex officio tenetur impedire. Illius enim cauſa eſt.

Nõ obſtãs ¶ Qui cum poſsit, & ex officio debeat præbere auxilium impeditiuum actionis iniuſtę, id tamen negligit. Exempli gratia: dominus tẽporalis, qui non obſtat latrocinijs, & alijs expilationibus

quæ.

qnæ fiunt in sua terra,& cuius est cu-
stos, tenetur ad restitutionẽ damni il-
¶ Qui cum posſit, & ex officio (lati Non manifestans,
debeat manifestare proximo inuaso-
rem vel ante vel post factum, sic ut ma-
nifestando impedire posset, ne tale dã-
num proximo inferretur, nihilomin⁹
nõ manifestat, tenetur ad restitutionẽ
damni quod proximus patitur ex illi⁹
non manifestatione: inquantũ illa nõ
manifestatio est causa vel iniustę actio
nis, vel iniustę detentionis rei alienæ.

OCTAVVM PRAE-
ceptum.

Non loquaris contra proximũ tuum falsum testimonium.

HOC præcepto nominatim veta-
tur omne mendacium pernicio-
sũ: siue dum uocaris ad testimo-
nium ferendum, siue extra iuditiũ in
vulgari & communi locucione. Impli
cite etiam omnia peccata ad locucio-
nem pertinentia, quibus saltem infer-
tur nocumentum proximo: vt sunt de-
tractiones, calũnię, irrisiones, & huius

Proxim⁹ quis sit. modi, Proximus aũt est omni homini omnis homo:nihilque est tam proximum quã homo & hõ em̃. Attendam⁹ Adam & Heuam, iam oẽs fratres sumus, Quod si fratres sumus, secũdum qnod homines sumus, quanto magis secundũ quod Christiani sumus, quib⁹ vnus est pater IESVS Christus, & vna mater sancta Ecclesia?

☞Contra hoc Præceptum ☜ sic peccatur.

Accuso false, derideo, detraho, diras
Imprecor, & mecum male iudico, concito rixas,
Assentor, simulo, mea sunt mendacia damno.

Peccant contra hoc præceptum.

Calũnia. ☞Qui mala voluntate, aut sine sufficientis causæ apparentia, alteri falsũ crimen intẽdunt. In quo peccato peccari potest ex parte iudicis, ex parte accusatoris, ex parte rei, ex parte causidici, ex parte cognitoris ipsius causæ.

☞Qui etiam ueri criminis (oculti tamen) siñe sufficienti necessitate & causa rationabili alterum palam accusãt

aut

aut reuelant, nō seruato ordine diuini iuris.

¶ Qui alteri⁹ bona opera & benefacta, conantur ostendere mala, aut ficte facta, vt eum hypocritam ostendāt, aut aliorum ipsi concilient inuidiam.

¶ Qui i iudicio ad interrogata cū dolo malo respondent.

¶ Qui rei cum sint, fateri verum nolunt in casu, in quo tenentur veritatē

¶ Qui verbis, aut cachinnis, (fateri aut naso corrugato alios irrident, aut gestus & corporis habitus figmento illudunt: quod peccatum tanto est grauius, quanto maior debetur reuerentia ijs qui irridentur, Derisio.

¶ Qui beneficium quod in alterum contulerunt tempore indigentię, eidem coram multis exprobrant, in dispendium honoris eius.

¶ Qui animo inferendi iniuriam, aliquid criminosum, aut animæ corporisve vitium exprobrant.

Qui etiā sine animo inferendi iniuriā ea dicunt, si ꝓximo ea iniuria damno

 est.

Detractio ¶ Qui absentis famam denigrãt, voluntate famam lædendi: siue fiat dicẽdo verum, siue falsum, siue asserendo, siue referendo, siue addendo, siue minuendo, siue interpretando, siue alio quouis modo: & tales tenentur ad restitutiõm famæ si illa detractio importat infamiam. Auferunt enim homini famam, quod melius bonũ est, quã diuitiæ multæ. Vnde Hieronymus contra detractores: Si vis me corrigere delinquentem, aperte increpa: tantum ne occulte mordeas. Quid enim mihi prodest, si alijs mala mea referas: si me nesciente, peccatis meis imo detractionibus tuis aliũ vulneres, & certatĩ omĩibus narres: si singulis loquaris quasi nulli alteri dixeris Hoc em̃ nõ est emẽdare me, sed vitio tuo satisfacere.

¶ Qui ex loquacitate, & nõ animo alterius famam lædendi, aliena peccata cõmemorãt, nõ tam grauiter peccãt

¶ Qui ex voluptate, quam in audiẽda ꝓximi infamia percipiunt, delatoribus aures arrigunt. Bernardus:

Por

Porro detrahere, an detrahentem audire quid horum damnabilius sit, non facile dixerim, Hieronymus: Si hilari vultu audias detrahentē, tu illi das fomitem detrahendi: si vero tristi vultu hæc audias, discit non libenter dicere; quod didicerit nō libenter audiri
¶ Qui non defendunt famam ꝓximi iniuste diffamati, quando & possunt & debent, & ꝓpterea læsa est ꝓximi fama, Homini enim Christiano parū esse debet inimicitias aliorum nō excitare; vel augere male loquēdo, nisi etiam eas extinguere studeat bene loquē
¶ Qui sibiipsis detrahunt, & se (do ipsos diffamant. *Maledictio*
¶ Qui aut sibi, aut aliis diras īprecāt
¶ Qui aliis damnū animæ, corporis famæ aut bonorum precantur. Hęc em̄ charitati proximi contraria sunt.
☞ Qui aut suæ; aut alterius natiuitatis diem maledicunt: detestādo hominem natum, volentesq; aut male natū, aut nō natum.
¶ Qui verba turpia, vt nomen caco-

demonis, aut similia identidem in ore habent ex consuetudine.

¶ Qui creaturis irrationabilibus maledicunt, quia alterius res sunt: vt qui agro alicuius sterilitatem imprecantur aut mortem eius pecudibus.

Temerarium iuditium.

¶ Qui aliorum dicta aut facta sine causa sufficienti in peiorem partẽ accipiunt, & interpretantur. Bernard. Caue alienæ cõuersatiõis esse, aut curiosus explorator, aut temerari9 iudex. Etiam si perperam actũ quid deprehẽderis; nec sic quidem iudices ꝓximum magis aũt excus9. Excusa intencionẽ si opus non potes: puta ignorantiam puta surreptionem, puta casũ. Quod si omnem omnino dissimulationẽ rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud temetipsum, Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem?

¶ Qui, sine sufficienti certitudine iudicant ꝓximum de animo seu voluntate. Nemo ẽm debet diffinitiue asserere etiã in corde suo quod nescit.

quando sufficientibus coniecturis res non liquet. Vnde qui cõscientiæ suæ negligens est perscrutator, alienæ solet esse curiosus explorator. De occultis enim cordis alieni temere iudicare, peccatum est, etem cuius ñon vident nisi bona opera, iniquum est ex suspitione reprehendere, cum eorum, quæ homini sunt incognita, solus Deus iudex sit, qui iustus est & inspector ver⁹

¶ Qui verbis rixosis alios ad iracundiam prouocant. *Susurratio.*

☞ Qui inter aliquos inimicitias cõciliant, aut eas fouent.

¶ Qui laudãt aliquẽ de opere, quod est peccatum mortale. Quod peccatũ est valde graue, hinc enim mentes hominũ facile corrupũtur, & ad ea quæ laudantur (quam uis criminosa) accẽduntur & assuescunt, adeo vt nõ solũ mala non desinãt haberi ut turpia, sed etiã habeãtur ut bona, & laude, hõnore, ac præmio digna, quo quid pei⁹? *Adulatio.*

¶ Qui laudant aliquem adulando, ut noceant eius corpori vel animæ.

Qui

¶ Qui laudando alterum, ei fiũt occasio peccati mortalis, vt pote vanę gloriæ, iactantiæ, &c. Hieronymus, Adulatores vt inimicos caue quorũ sermones super oleum molles, & ipsi sũt iacula, corrumpunt fictis laudibus leues animas, & male credulis mẽtibus blandum vulnus infigunt.

Simulatio ¶ Qui factis, scriptis, nutibus, signis & alijs actibus exterioribus, simulant id esse quod nõ est, vt solent hypocritæ per simulatiõm em̃ homo mentitur facto, sicut per mendacium mentitur verbo. Ambrosius, Cauete fratres mẽdacium, quia omnes qui amãt mẽdaciũ filij sunt diaboli, nõ solũ in falsis verbis sed etiam in simulatis operibus mendacium est.

Mendaciũ perniciosũ ¶ Qui ꝓmissis nõ stañt, duñtaxat licitis, decipitur em̃ ꝓximus, cui facta est promissio.

¶ Qui mentiuñtur, vt añimæ ꝓximi nocumentum afferant, veluti qui voluntate fallendi asseruñt aliquid falsum cõtrarium fidei catholicæ, aut sacræ

ſacræ ſcripturæ, aut bonis & Chriſtianis moribus. Et hęc eſt prima ſpeties mendacij pernicioſi.

☞ Qui mentiuntur, volentes tantũmodo alteri iniuſte nocere in corpore in rebus, in fama, & ſic mendacium nulli ꝓdeſt, & alteri nocet. Et hæc eſt ſecũda ſpeties.

☞ Qui mentiuntur, volẽtes ꝓximo in bonis ſuis damnum inferre, ſed ſibi aut alteri ꝓdeſſe, vt faciunt mercatores & calumniatores. Et hæc eſt tercia ſpeties. Quæ tres ſpeties mendacij pernicioſi mortales ſunt, quia os quod mentitur, occidit animam.

☞ Summopere cauendum eſt om̃e mendatium. Quamuis em̃ nonnũꝗ ſit aliquod m̃ẽdacij genus culpæ leuioris, vt ſi quis ꝓ omnium mẽtiatur ſalute, tamen difficilia & laborioſa ſunt figmenta mendacij: qui aũt verũ vult dicere, nõ laborat, quietiores em̃ ſunt boni, quam mali, & abſolutiora ſunt verba veracium, quam cõmenta mẽdacium. Gregorius, Nihil eſt ad defẽdendũ

defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius. Nam dũ mendax falſitatem ſuã tueri cogitur, duro cor labore fatigatur. Idem, Qui amici eſſe veritatis potuerunt ſine labore, vt peccent laborant, cumq; viuere ſimpliciter renuunt, laboribus exigũt vt moriantur.

¶ NONVM PRÆCEptum.

Non cõcupiſces uxorem proximi tui,

SExto præcepto vetitum eſt opus carnale, voluntas ex qua exterius oritur libidinis opus. At ne quis putaret plenum & perfectum deſiderium rei venereæ non eſſe peccatum, niſi in actionem exteriorem ꝓrumpat Idcirco hoc præcepto nominatim vetatur alienæ vxoris cõcupiſcentia, implicite etiam omnia illicita deſideria carnalia. Multi enĩ corpore caſti ſunt, q voluntate adulterium cõmiſſerunt, & volun

voluntas ſine opere peccat frequenter, quando videlicet aliũde interuenit aliquod impedimentum impediens, quo minus voluntas in actionem exteriorem prorumpat. De quibus mẽtis cogitatibus lex humana nõ iudicat, ſed tantũm de ijs quæ exterius apparent, factis ſcilicet & dictis. Lex aũt diuina etiam de intimis cordis noſtri cogitatib⁹. Nempe oculis Dei omĩa nuda & apta ſunt, apud quem omnis plena & pfecta voluntas, ſiue bona, ſiue mala, pro facto æſtimatur. Auguſtinus. Volũtas prona faciendi, reputatur ꝓ opere facti.

ℭ Contra hoc præceptum ſic peccatur.

Alterius violare thorũm qui mente paratus,
Qui uetitos uiſus, tactus, & baſia figit.
Qui loquitũr laſciua, ſuaſq; ijs arrigit aures.
Nec carnem reprimit, ſed turpia mẽte volutat.
Comptus & incedit turpi pellectus amore.
Quiq; modis alijs turpes molitũr amores.
Is peccat, violans diuinæ dogmata legis.

peccant

¶ Peccant cõtra hoc præceptũ.

¶ Qui scortandi plenam & perfectã habent voluntatem, si facultas esset, & nisi timerent inde aliquod damnũ temporale incurrere.

¶ Qui visus & attactus faciunt illicitos, aut amplexus & oscula impudica dant, aut eadẽ libenter recipiũt. Quia homo potius debet subire discrimẽ vitæ, quam permittere in se impudicam turpitudinem impleri. Debet em̃ suam castitatem sicut ꝓpriam vitam defendere, vim vi repellendo.

¶ Qui luxuriosis & impudicis cãtilenis, aut sermõibus delectãt̃ quæ possunt ad libidinem ꝓuocare. Vanus enim sermo cito polluit mentem, & facile agitur, quod libenter dicitur.

¶ Qui de rebus venereis libenter audiunt loqui. Hieronymus. Nunquam verbum inhonestum audias, aut si audieris, irascaris, perditæ em̃ mentes hominum vno frequenter leuiq; sermõe tentant claustra pudicitiæ.

¶ Qui sunt negligentes in reprimendis

reprimendis & coercendis passiõibus

¶ Qui cogitatiõibus libidi- (carnis-
nosis cum delectatiõe immorant

¶ Qui se adornant, vt alios ad libi-
dinem & sui desideriũ ꝓuocent, & vt
mulierculis placeant. Breuiterq́ qui
alio quouis modo venerem procurãt,
meditantur, & ꝓuocant.

DECIMVM PRÆceptum.

Non concupisces rẽ ꝓximi tui.

SEptimo præcepto vetita est actio furandi, & damnũ proximo in bonis suis inferendi: necnon voluntas, ex qua oritur actus exterior iniuste sibi vsurpandi rem proximi sui. At ne quis existimaret solam cõcupiscentiam interiorẽ sine exteriori actiõe nõ esse peccatũ: idcirco hoc præcepto nominatim vetatur interior illa voluntatis cõcupiscentia deliberata furãdi, & alienã rem sibi quo iure quaq́ iniuria vendicandi, si esset oportunitas & facultas, & nisi obstaret timor & vere-

cundia. Implicite etiã vetatur insatiabilis illa iniuste vel vijs illicitis habendi cupiditas, tãquam os inferni omnia deuorans, curis secularibus mentẽ iugiter inquietans, & a spiritualibus auocans, & directe charitati ꝓximi cõtraria.

Contra hoc præceptũ sic peccatᷣ:

Si possem raperem, procurro damna propinqui.
Ludo lucri causa: male quærere multa peropto.

Peccant cõtra hoc præceptũ.

Voluntas furandi. ☞ Qui apud se parati sunt dare fœnori rapere, furari, rebus alienis damnũ inferre, inuentũ retinere, & alio quouis pacto ꝓximo in ipsius bonis esse alicui damno, si esset facultas, & se se offerret occasio, aut nisi pœnę supplicij & ignominiæ timor ab eo scelere patrando eos arceret.

Ludus. ¶ Qui ludunt sola lucri voluntate, & vt alios exhauriãt pecunia, & ĩde dite (scãt.

Iniusta acquisitio. ☞ Qui bona temporalia, aut sacerdotia ecclesiastica vijs illicitis habere appetunt: vt per furtũ, aut simoniam

niam, aut alio quouis modo illicito, quãlibet bonus ſit finis, Non em̃ facienda ſunt mala, vt inde eueniant bona. Verus aũt Chriſtianus in comparatione bonorũ cœleſtiũ, quæ ſperat, omne aurũ ſicut arenã deputat, quia ibi quiſq; habet diuitias ſuas, vbi & delectatiõm. Grauius multo peccant, q bona temporalia deſiderant, quo ſuis voluptatibus cõmodius indulgeãt.

EPITOME DECEM PRÆCEPTORVM.

DIliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc eſt maximũ, & primum mandatum. Secuñdum aũt ſimile eſt huic: Diliges ꝓximum tuũ, ſicut teipſũ. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & prophetæ.

¶ Ille Deũ diligit, qui nõ aliud quã quod Deus amare videtur, operatur. Quid ſit em̃ Deum diligere, domini

ſaluatoris doctrina declarat, dicentis. Qui audit verba mea, & facit ea, hic eſt qui diligit me. Et alibi. Si quis diligit me, ſermões meos ſeruabit, qui aũt dicit, quod diligit Deũ, & mãdata ei⁹ nõ cuſtodit, mendax eſt.

¶ Ille ꝓximũ ſicut ſeipſũ diligit, qui ei nihil facit mali, quod ſibi fieri nollet & bonũ quod ſibi fieri vellet, vult & proximo: & ſicut ſibi ſubueniri optat, ita ꝓximo ꝓ viribus ſubuenit, Quod ſi facultas ſubueniendi abſit, voluntas ſubueniendi adſit, quod & dominus præcepit, dicens: Omnia quæ vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis ſimiliter. Dicitur aũt: Diliges ꝓximum tuũ, ſicut teipſũ: id eſt ꝓximum tuum dilecturus, a te ipſo dilectionis originem ſumes: etiam proximo miſericordiam facturus, tibi prius miſericordiam facies: & bene beateq; viuendo animam tuam diliges, & ei⁹dem miſereberis. ſicut ſcriptum eſt: Miſerere anĩæ tuæ placẽs Deo Quod ſi iniuſte viuendo teipſum oderis (qui

em̃

em̄ diligit iniquitatē, odit animā̄ suam̄) & tibi ipsi impius sis, quomodo erga alios pius esse poteris? Qui tibi nequā es, cui bonus eris? Dicturus mihi es: Diligo ꝓximū̄, sicut meipsū̄. Audio plane, audio: inebriari vis cum illo, quem diligis sicut teipsū̄: & illum ad te trahis, & ad quod amas vocas. & si tu ipse sic te diligis vt perdas te, sic profecto perditurus es & eum, quem diligis sicut te. Aut prius tuam ipsius animam syncero amore dilige, eiusq; misercaris: aut alterius respue societatem vt solus pereas.

¶ Proximus aūt, qui hoc præcepto diligi præcipitur, est omnis hō: quod ipse. Saluator Matth. v. præcepit, dicens: Audistis quia dictū̄ est, scilicet antiquis: Diliges ꝓximū̄ tuū̄, & odio habebis inimicum tuū̄, ego aūt dico vobis, Diligite inimicos vestros, bene facite ijs qui oderunt vos, & orate ꝓ persequentibus & calū̄niantibus vos &c. Si em̄ diligitis eos qui vos diligūt quam mercedē habebitis? nonne & *Proximus quis sit.*

publicani hoc faciũt? Cui igiť o Christiane poteris esse malus, qui inimicis tuis præciperis esse bonus? Sed tu forsitan & ꝓximum odis, cui ne extraneum quidem odisse cõceditur: & fratrẽ persequeris, cui præcipitur benefacere inimico: & Christianum te esse credis, qui nec Noui, nec Veteris Testamenti præcepta custodis.

Dilige corde Deum toto super omnia, post quem
Dilige vicinum, sicut te diligis ipsum.

¶ Quicquid latet, & quicquid patet in diuinis sermonibus & in tota sacra scriptura, dilectio ipsa cõprehendit: quia scriptũ est, Plenitudo legis est dilectio. Nam tota lex, imo tota scriptura, aut pręcipit aut cõsulit ea, quæ faciunt ad Dei & proximi dilectiõm, sicut patet in præceptis & consilijs affirmatiuis, aut vetat & disuadet illa, quæ impediunt & dirimũt dilectionẽ, sicut patet in præceptis & cōsilijs negatiuis.
¶ Si em̃ Deum, vt debes, dilexeris, hunc adorabis corde & cogitatiõe, per fidem, spem, & charitatem summam

Et

Et tanto honoris loco apud te eius sacratissimũ nomen erit, vt illud in vanũ iurare nõ audeas, & diebus festis ei soli seruies, & de acceptis beneficijs eidem gratulaberis.

¶ Si ꝓximũ tuũ dilexeris sicut teipsũ erga eum talis erit, qualem erga te velles ipsum esse. Si pater aut mater est, eum perinde honorabis atq; honorari velles a tuis liberis Si alius quisq; est eum, vxorem & bona eius nullo dãno afficies tuo opere. nõ etiã tua locutione, quia falso cõtra eum nõ mẽtieris, nõ præterea tua cogitatione, quia eius vxorem non cõcupisces, nec eius bona iniuste appetes. Vnde sunt qui asserant Decem præcepta legis in mõte Sinai Mosi data, sic in duabus tabulis lapideis digito Dei exarata & digesta fuisse, vt Prima tabula contineret tria prima præcepta ad Deum pertinẽtia, Secunda aũt tabula cõtineret septẽ vltima præcepta ad ꝓximum pertinẽtia.

¶ DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE.

PRÆCEPTA ecclesiæ sunt multa inter quæ sũt quinq; pricipalia, qb⁹ omnes orthodoxi obnoxij sunt, alioqui peccant,

Festa colas, præsens sacro, ieiunia serues.
Annua sit saltem scelerum confessio, Paschæ
Tempore, quo sumes Christi venerabile corpus

☞ PRIMVM præceptum est de obseruatione feriarum indictarum. Sicut enim in Veteri Testamento nõ solum præcipiebatur Sabbathi obseruantia, sed etiam aliarum solennitatũ, haud secus in Nouo Testamento non solum diei Dominici præcipitur sanctificatio, sed etiam aliarum solennitatum. Quas sãctificabimus, si ijs, quę in tertio præcepto Decalogi diximus, obseruatis, ea crediderimus, que eo tẽpore in ecclesia celebrantur, maxime si ad fidei articulos spectanr, vt.

Festorum dies q celebrãdi sint In festo Trinitatis debemus credere quod Deus est vnus in substantia, & trinus

trinus in personis inter se per omnia æqualibus. *quidve in illis credēdū*

¶ In festo Natiuitatis, quod IESVS Christus Dei filius ex Maria virgine natus est.

¶ In passione, quod pro nobis passus mortuus & sepultus est.

¶ In festo Ascensionis, quod ad coelos ascendit.

¶ In festo Penthecostes, quod Spiritum sanctum discipulis suis misit.

¶ In festo Corporis CHRISTI, quod Iesus Christus Dei patris & hominis matris vnigenitus filius, verissīe cōtinetur in Eucharistia.

¶ In festo omnium sāctorum, quod animæ eorum qui in hac vita bene vixerunt, nunc cum Christo lætātur in coelis,

¶ In festo mortuorum, quod Ies⁹ est Purgatorium, post quod animæ ad vitam gloriosam resurgent, resumpturæ in die nouissimo corpus gloriosum.

Quæ omnia in tēplis illis diebus prædicari solent. Etiam in festis Sancto-

rum debemus ad eos preces fundere.

¶ SECVNDVM præceptum est: vt dibus festis sacrificio integro intersimus corpore & mēte, hoc animo vacandi Deo tempore sacrificij.

☞ TERTIVM præceptum est: Obseruantia ieiunij quadragessimalis Quatuor temporum, &, si quando ecclesia præcipit, peruigilij festorũ, exceptis ijs, quos ecclesia nō vult obligare. Ex quorum numero sunt pueri: qui licet non obligentur totam quadragesimam ieiunare, debent tñ sibi aliquot dies deligere, in quibus ieiunent.

¶ QARTVM præceptum est: vt dum eos annos attigerimus in quibus peccare possumus, saltem semel in anno tēpore Paschæ sacerdoti cōfiteamur de peccatis mortalibus, & de qbꝰ dubitatur sint ne venialia an mortalia At quoniam nullum est tam paruum peccatũ, quod nō crescat neglectum, & qui minima spernit, paulatim decidet: Idcirco cũ mortalibus satius esset etiam de grauioribus venialibus cōfiteri

fiteri, & quę cõſciẽtiã magis remordet.

Eodem præcepto obligamur ad ſacramentum cõfeſſionis, quoties alias venerabile ſacramentum Euchariſtiæ ſuſcipere volumus, ſi modo nobis ſumus cõſcij peccati mortalis. Obligamur præterea in mortis articulo cõfiteri de peccato mortali, de quo antea cõfeſſi nõ fuerimus. Debemus em̃ ꝓ viribus nos ad miſericordiam præparare, quando imminet nobis iudiciũ damnationis aut miſericordiæ.

Sed quia periculoſum eſt cõfeſſionem diu differre, ꝓpter obliuionem multorum peccatorum, peccandi cõſuetudinem, & mortis in certitudinem, Ideo cõſultius eſſet ſæpe cõfiteri, quia ex frequenti cõfeſſione, hõ auocatur a multis peccatis, fitq; timidior ad Dei offẽſionem. Non ſtatim poſt peccatum commiſſũ iniungit nobis ſancta eccleſia ſacerdoti de peccato cõfiteri, tñ optimus quiſq; Chriſtianus, & qui Deum timere volet, cõfugiat ad cõtritionem & interioem cordis pœnitẽtiam, cum

primũ

primum agnoſcit peccatũ ſuũ, cũ volũ tate cõfitendi tẽpore & loco. Peccatũ enĩ quod per pænitentiam nõ deletur, mox ſuo pondere ad aliud trahit peccatum, & lumen rationis excœcat.
☞ QVINTVM præceptum obligat nos ad ſacram cõmunionẽ ſemel in anno, idq; tempore Paſhcæ, ſicut quarto præcepto obligamur ad cõfeſſionem. Et licet tantũmodo ex præcepto ſit, ſacroſanctã Euchariſtiam tempore Paſchæ ſumere, cõuenit tñ etiam feſtis ſolennioribus eam ſuſcipere, cũ bona pars laicorum, & fere omnes honeſtioris ſtatus homines ſoleãt illis diebus ſacroſanctæ cõmunionis eſſe participes. Caute aduertendũ eſt, eodem anno quo pueri ad cõfeſſionẽ inducũt, nõ ꝑtinus eſſe ad ſuſceptionẽ tanti ſacramenti inducendos. Annus enim idoneus ad exhibendũ pueris venerabile hoc ſacramentum, eſt vndecimus aut duodecimus annus, dũtaxat ſi puer pietatis & religionis indolem prę ſe ferat, ſciatq; diſcernere panem materialem

rialem a sacramentali, & cibum corporalem a spirituali. Quoniam inter omnia, quæ Deus hoc in mundo benignissie nobis largitur, venerabile hoc sacramentum est maximū & præcipuum donū. Idcirco nō debemus cōmittere vt indigne id sumamus quod fit in pœnam sempiternam indigne mādu- cantibus. Bene em̄ esse nō potest, male accipientibus quod bonum est, dū eo abutuntur ad sui perditiōm, quod datum est ad salutem. Ijs vero qui id digne sumunt, fit in remissiōm peccatorum & vitam æternā, quod & veritas de se testatur, dicens: Qui manducat me, ipse viuet ꝑpter me, De quo sacramento nonnulla obiter dicere operæpretium duximus.

¶ DE VENERABILI SACRAMENTO EVCHARISTIAE.

DOMINVS Deus noster IESVS Christus Dei patris filius, quē ad

modū

modũ quæcunq; voluit fecit, dixitq; fiat lux & facta est lux, fiat firmamẽtũ, & factũ est, cuius verbo cœlum, terra, aqua, ignis, aer, & omnis ornatus eorum perfecta sunt, genusq; humanũ creatum est, sic nõ minore virtute solo verbo panem efficit corpus suũ, & vinum sanguinẽ suũ, quod in suam cõmemoratiõm a sacerdotibus similiter fieri præcepit, ad quorum vocẽ in hora expressionis verborũ Christi, cœli aperiuntur, & in illo Iesu Christi mysterio adest angelorum frequentia & sãctorum præsentia, terrena cælestibus iunguntur, & panis materialis atq; visibilis aduenięti viuifico & cœlesti angelorum pani, velut vero creatori suo honorem deferens, locum suũ (id est visibilem speciem accidentium) ꝓ ministerio & sacramentali seruitio relinquit. Quod õnipotęti præcepto Christi donec ad iudicium veniat, a sacerdotibus efficietur. Perinde atq; dixit in principio, Producat terra herbam virentem, & ad hęc vsq; tempora ipsa

eius

eius adiuta & vigorata præcepto, ꝓducit herbam virentē. Et quoniam mos hominibus panē manducare & vinū bibere ea ipsa in suam diuinitatem transmutauit, vt puritas spiritualis refectionis esurientis animæ, sub duabꝰ tantum speciebus panis & vini cōtineretur, quorū vsus humano corpori habetur principalior, cōmunior, mūdior & minus fastidiosus. Fecitq; ex assuetis naturæ, & ijs que sunt secundū naturam, corpus suū & sanginē suū, mō supernaturali, sic vt sub vtraq; specie panis & vini quatuor miraculose cōtineantur.

☞ Purissima illa Christi caro & sacrū corpus, quod sumpsit ex Maria virgīe ex eius purissimo sanguine a Spiritu sācto formatū, quod ꝓ nobis in cruce appensum est, positum in sepulchro, & glorificatū in cælo, Viuū quidē ibi est corpus, quia Christus resurgens a mortuis, iam nō morit̄, mors ei vltra non dominabitur. Primum.

¶ Quia caro nō viuit sine sanguine, Secundū.

ideo

ideo necessario est ibi sanguis preciosus qui feliciter manavit in passione ꝑ mundi salute.

Tertium.

☞ Qui verus hō nō est absq̧ anima rationali, ꝑpterea ibi est anima Christi gloriosa, quā Deus pater infudit corpori in vterū virginis Marie, in qua anima repositi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.

Quartum.

¶ Quia Chistus, qui est verus homo, etiam est verus Deus, ideo ibi est gloriosa illa diuinitas in maiestate sua.

Hæc quatuor simul & horū singula sub spetiebus panis & vini perfecte cō tinētur tota, nō minus in calice, quam in hostia nec minꝰ ī hostia quā in calice qa quāuis vi verborū sacramētaliū sub specie panis sit tātū mō caro sub spetie vini sit tantum modo sanguis, tamen per concomitātiā (vt iam dictū est) sub vtraq̧ spetie quatuor verissime cō tinentur, caro Christi viua, preciosus sanguis, omniscia & perfectissima anima & diuinitas ineffabilis.

Eucharistiæ sacramētum ratiōibus humanis non scrutandū.

Summopere nobis est cauendum ne argumentis naturalibus & ratiōi-

rationibus humanis innitentes, ipsius sacramẽti rationem curiose scrutemur: quia Deus qui supra naturam est, & apud quem omnis mundana sapiẽtia stultitia est, naturæ legibus nõ cõstringitur: sed debemus subijcere, & humiliter sub iugo ortodoxæ fidei captiuare mentes nostras,

Quid enim dubitationis de hoc sacramẽto nobis possit remanere? quod a CHRISTO videmus tã expresse traditum, a sanctis Apostolis prædicatũ, in veteri lege tot misterijs pręfiguratũ nouissime autem, & in hac vltima mũdi ætate tot miraculis, quasi palpabilibus testimonijs confirmatũ: deniq; ad nostrã vtilitatẽ sub velamento traditũ

Quatuor de causis uoluit Christus se nobis dare uelatum,

☞ Propter fidei meritum: quia si corporaliter & uisibiliter Deũ uideremus certe vel coacte eum adoraremus: nec *Prima.*

tantum mereremur, quantum nūc: dū supra omnem naturalem rationē credimus, CHRISTVM totum sub specie panis contineri, & totum sub specie vini. Fides enim est earū rerū, quæ apparere non possunt: quę enim apparent fidem non habent, sed agnitionē. Nec fides habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.

Secūda. ¶ Propter vitandum horrorem: quomodo enim fieri posset, vt Dei & hominis viui carnem crudam & sanguinem in propria forma sua comedere et bibere possemus? certe naturæ nostræ infirmitas ab eo abhorreret.

Tertia. ¶ Propter humani visus imbecillitatem, nō debuit corpus CHRISTI gloriosum sub forma gloriosa & splendida carnalibus oculis nostris apparere, qui infinitam CHRISTI claritatē sustinere non possent: ad cuius comparationem solis claritas tenebræ sunt.

Quarta. ¶ Propter indignitatem nostrā, qui in hac exilij valle nondum promeruimus eum videre gloriosum; sed id re-

seruat

seruatur nobis in cœlo, vbi eum faciẽ ad faciem videbimus ſicuti eſt.

Iam quid ſupereſſe poſſit dubitationis: cum plane videamus, ad ſalutis noſtræ neceſſitatem id ſacramentum nobis ex diuina clementia conceſſum? quia niſi manducauerimus carnem filij hominis, & biberimus eius ſanguinem, non habebimus vitam in nobis. Quę (vt viſum eſt) in ſua propria forma manducare & bibere non poſſumus: ideo neceſſe fuit ea velari, vt ſumere poſſem⁹. CHRISTVS itaq; imbecillitati noſtræ conſulens, vt nobis comeſtibilem cibũ præberet, ſub ſpeciebus panis & vini ea velauit. Quia ſicut olim diuinitas in vtero virginali latuit, & filius Dei ſub humanæ carnis velamine viſibilis mundo apparuit: ſic & glorificata humanitas diuinitati cõiuncta, ſub forma panis & vini latet, vt nobis mortalibus competere poſſet.

Itaq; de certiſſimis huius ſacramẽti myſterijs nullum in nobis dubitationis locum relinquentes, Dei noſtri ma

gnam ac multo maximam erga nos beneficentiam, paulo altius contẽplemur. Quæ magna fuit in eo, quod nos nobis dedit, & cum perieramus, nos nobis reddidit. Maior, quod per assumptam carnis humanæ substantiã inter homines visibiliter conuersatus est, factus sicut unus ex illis, & tandẽ pro nobis omnibus se totum obtulit in oblationem & hostiam Deo patri. Maxima, quod multo mirabilius & fructuosius in hoc sacramento præsentiam suam nobis visibiliter exhibet, quam dũ inter homines ageret, & seruis suis se non solum reliquit palpãdũ & deosculandũ, sed etiam manducandum. O res mirabilis, mãducat Dominum seruus pauper & humilis. Corporaliter quidem quotidie potest facile manducari, sed spiritualiter multo facilius & sæpius, quoties venerabilis huius sacramenti credis mysteria, toti es spiritualiter communicas & Christi corpus manducas. Augustinus, Crede, & manducasti. O quàm dulce illi

cœlesti conuiuio frequenter accumbe re, in quo non alius cibus manducandus proponitur, quam viuificus ille angelorum panis, id est Iesus Christus, in quem prospicientes angeli mirant̃, & deficiunt, fruuntur, nec fastidiunt, quo frui magis sitiunt. Valeant igitur qui dicunt mihi quotidie, Vbi est Deus tuus? Credo vtiq; domine (qui sub sacramẽto tegeris) quod est filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti.

O felices Christianos, iterumq; iterumq; beatos, bona si sua norint, si Dei sui profusam beneficentiam agnouerint, qui sacratissimo suo corpore nos vilissimos homunciones dignatur, pignore & arrabone beatitudinis æternæ, vbi eundem reuelata facie videbimus, quem nunc in sacramẽto sub speciebus panis & vini assumimus, vbi lętius & securius eo fruemur, quem nũc fructuosius & mirabilius in Eucharistia sumimus.

¶ Debet igitur optimus quisq; Christianus, dum videt inter manus sacer-

dotis Deum viuentem, precari veniā peccatorum ab eodem præsente in sacramēto, perinde atque præsens fuit Mariæ Magdalenæ & latroni in cruce pēdenti, peccatorum suorum veniam poscentibus.

Bona quæ proueniunt ex sumptione Eucharistiæ.

Hominis cum Christo incorporatio.
Angelorum conuiuatio.
Mentis refectio.
Mentis illuminatio.
Peccatorum remissio.
Virtutum corroboratio.
Fomitis mitigatio.
Spei eleuatio.
Fidei certitudo.
Deuotionis augmentatio.
Charitatis excitatio.
Contra diabolum armatio

Idoneus est tantum ad digne sumendum Eucharistiam.

Homo.

Viator,
Christianus.
Mente præditus.
Adultus.
Ieiunus.
Peccati mortalis nõ cõscius.
Qui ẽ sine periculo vomitus.
Qui toto corde fertur in Deũ.

¶ Aegrotis tñ etiã nõ ieiunis dari potest, quibus timetur ne sine viatico vita excedant. Obligatur enim omnis Christianus (si modo fieri possit) in mortis articulo communicare.

METHODI CONFESSIONIS, DE PECCATIS CAPITALIBVS ET EORVM REMEDIIS,

TERTIA PARS.

De ſeptem peccatis capitalibus in generali.

SEPTEM SVNT ſpecies peccatorũ, quę dicũtur capitalia, quod ſint capita, radices, initia & prima fomenta omnium peccatorum, quæ plerunq; ab hominibus ſolent fieri. Quæ ſunt ſeptẽ numero comprehenſa hac dictione Saligia. ſ, ſuperbia. a, auaritia. l, luxuria. i, inuidia. g, gula, i, ira. a, accidia.

Faſtus, auaritia, & luxus, liuor, gula, bilis,
Segnities, hæc ſunt capitalia crimina ſeptem,

Hæc ſeptem peccata per ſeptem virtutes contrarias vitantur.

Super

PECCATORVM REMEDIA

Superbia		Humilitate.
Auaritia		Liberalitate,
Luxuria		Castitate,
Inuidia	Vitatur	Charitate,
Gula		Abstinentia.
Ira		Pacientia.
Acedia		Deuotione.

Sis humilis, largus, castus, syncerus amator.
Sobrius, & patiens, & strennuus ad tibi iussa,
Sic bene uitabis capitalia crimina septem.

Methodus detestandi omne peccatum in generali.

Consydera o homo quanta tua sit dignitas, a quanto artifice creatus sis, in quam excellenti statu ab eo constitutus, quam immenso precio redemptus, & ad quãtam felicitatem vocatus sis. Tua gratia mirabilem hanc mundi machinam condidit Deus, te ad imaginem & similitudinem suam creauit, te salutari baptismatis vnda abluit te non auro, non argento, sed preciosissimo suo sanguine redemit, vt te angelorum conciuem efficiat, te sibi

In filium adoptauit naturalis filij futurum cohæredem. Itane oblitus originis tuæ, oblitus tantorum beneficiorũ propter tantillam momentaneæ, falsæ & venenatæ voluptatis delectatiunculam, a tanta dignitate in tantã te cõijcies indignitatem, vt qui prius eras dignus cœlo & gratijs spiritualibus, post peccatũ non sis dignus pane quo vesceris? Itane a tam nobili, a tam amante, a tam bene de te merito parente, ad eius inimicum imo tibi hostem infestissimum ingratus & salutis tuæ incõsyderatus deficies? Itane turpissimo, crudelissimo, & nequissimo domino te vltro mancipabis? Itane ex filio Dei te filium & seruum constitues diaboli, quin etiã ipsius seruũ (& quod pessimum est) tot dominorum, quod peccatorum? Peccando enim, Deum tuum tibi facis inimicum, & diabolũ tibi constituis dominum. Alterius in te beneficia, alterius maleficia consydera. Ille te qua bonitate condidit? Qua misericordia redemit? Qua liberalitate locu-

te locupletauit? Qua lenitate quotidie sustinet delinquentem, donec conuertaris ab iniquitate tua? Qua lætitia recipit te ad se reuertentẽ? Contra hæc omnia diabolus quanta inuidia iam olim insidiatur saluti tuæ? In quæ te coniecit pericula? Atq; adeo quid molitur quotidie, nisi vt teipsum secum in æternum trahat exitium?

¶ Consydera quod post commissum peccatũ mortale, tu ita es in dominio & potestate diaboli, vt te statĩ iure suo sibi possit vendicare, & secum ad æterna (vt dignus es) rappere supplicia, nisi domini Dei nostri te ad pœnitentiã expectantis summa misericordia, & angeli custodis tui sedula custodia, diabolũ impediret, ne suo iure in te ageret

¶ Consydera quod vera animæ vita est Deus, inter quos solum separat peccatum. Et ipsa anima se sua priuat anima, & inter se & Deum ponit obicem dum peccatum admittit. Et veluti corpus sine anima est mortuum, sic ipsa sine Deo (qui est vita eius) plane è mortua in

rua in ſemetipſa. Nempe tot peccatorũ peſtibus infectã viuere, viuere nõ ẽ ſed vitam cõfundere, & vſq; ad mortis portas magis magiſq; appropĩquare: vtpote cui melius eſſet omnino nõ viuere, quam ſic viuere: & melius non naſci, quam ſic per peccatum quotidie mori. Ad hoc priuat ſe omni bono, id eſt Deo, qui eſt omne bonũ: ſumme bonũ, & ſine quo nihil eſt bonũ, Vnde ipſo ſummo bono priuata, ſummam incurrit miſeriam.

¶ Conſydera quod peccatũ ipſi animæ onus eſt adeo graue, vt nec cœlũ, nec etiam tandem ipſa terra illud poſſit ſuſtinere. Vnde (quæ eius eſt grauitas) in abyſſum deſcẽdẽs, authorem ſuum (id eſt peccatorem) in barathri infernalis profundiſſima ſecum præcipitabit,

¶ Conſydera quod Deus qui peccatum nõ fecit, vſqueadeo exhorret peccatum, vt nec in cœlo nec in terra tam charum habeat amicum, quem ſi vllo mortali peccato inquinatum offenderit non

rit non exhorreat: idq; adeo vt ipsum vas peccati(id est peccatorem) a se in gehennam ignis perpetuo ablege: tametsi ante peccatum eius amore tantũ flagrauerat, vt nemo amatorẽ carnaliũ in amorem sponsæ suæ adeo possit exardescere, Vtpote quem non auro, nõ argento, sed pretiosissimo suo sanguine redemerat, pro quo tot & tãta passus fuerat. Veluti beneuola mater si puerulum suum, quem materno amore complectitur, in fornacem ardẽtem nunquam inde liberandum proijciat: nonne magnum quid, & matri valde exosum fuerit necesse est, propter quod in dilectum filiolum id ausa sit designare?

¶ Consydera quod peccatũ Dei nostri inimico, nobiscq; hosti infestissimo diabolo, adeo placet, vt a sex milibus annorum & eo amplius, in perpetrandis peccatis, & alliciendis ad ea hominibus, indefesse peruigilauerit tanquã leo rugiens quærendo quæ hominum peccata deuoret. Quibus nunquam

satiari

satiari potuit, tametsi innumera homi nū peccata deglutiuit. Nō em̄ a nobis exigit temporalia, sed tantum animas nostras cū illo rege Sodomorū, dicens: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Cū nunc peccatum Deo nostro ita exosū esse intelligas, & ei⁹ inimico adeo gratum: itane Deo tuo auersus, inimicū eius (quid eius inquam) imo hostem tuū infestissimum tuo magno malo in tantū coniicies gandium? Nec potius tibi beneuolos angelos Dei, quibus gaudium est super vno peccatore pœnitentiam agente, lætificabis?

❡ Consydera quanta, Dominus De⁹ noster pertulerit, vt te (qui pro peccatis tuis in æternam damnationē haud dubie ruebas) peccatorū omniū sordibus expurgatū, ad cœlestem patriam reduceret. Quod cum ita sit, vt eius doloribus sis sanatus, eius passione ab æterna pœna liberat⁹, & eius morte de æterna morte resuscitat⁹: cōmittendū tibi nō est, vt p peccatū passionis eius fructu vltro te priues, & in idē eternę

damnatio-

damnationis barathrũ te vltro cõijcias ex quo tantis suis doloribus te benignissime exemit.

¶ Consydera quod peccatũ facit hominem etiam in præsenti vita miserrimum (de futura enim dubiũ est nemini) quia spoliat eum omnibus bonis & meritis, quæ in hac vita fecit: õnibus quoq; virtutibus & gratijs, quas ipsi prius dederat. Si enim aliquis fecisset tot bona opera, quot fieri possunt & haberet tot virtutes, quot haberi possunt: illa omnia per vnum peccatũ mortale perderet, sic vt pro ijs omnib⁹ nullũ vnquam esset habiturus præmium in cœlo. Sicut Salomen testatur, dicens: Qui in vno offenderit, multa bona perdet. His amplius tantisper dũ homo est in peccato mortali, nihil boni operis potest operari, quod sibi meritoriũ sit ad vitam æternam.

¶ Consydera quod quamdiu homo est in peccato mortali, tanquam ecclesiæ membrũ putridũ & mortuum, est exors & expers multorũ bonorũ, quæ

fiũt

fiunt & facta sunt in vniuersali eccle-sia, quorũ fiunt participes omnes boni Christiani, qui a peccato mortali immunes sunt. O quam miserũ est priuari tot suffragiis quæ fiũt in ecclesia dei.

¶ Consydera quam sit periculosum, in peccati puteum tete coniicere, vnde per teipsum exire non possis. In ipsum lubricus & facilis est: descensus, sed reuocare gradum, superasq́ꝫ euadere ad auras, hoc opus, hic labor est, pauci. quos Christus amauit, hoc potuere. Qui enim scis, an miserebitur tui Dominus: et in die irę suæ iniquitatis tuę non recordabitur? Qui scis, an dabit tibi tempus pœnitendi? Daturus sit sane tibi Deus agendæ pœnitentiæ tempus, debesne spe fututæ confessionis peccare? Quod enim dicis, peccabo, et postea confitebor, perinde est, ac si diceres, Meipsum vulnerabo, & postea vulneri meo medebor.

¶ Consydera quanto consultius est, te omnino peccatũ nõ admittere, quod tanto animi dolore, tantis laboribus,

pluri

plurimis lachrymis est expiandum, si forte contigerit (vt necesse est) te singulari Dei fauore respicere.

¶ Consydera virtutis & peccati quã dispar sit exitus, quã inæquale pręmiũ Quid em̃ inæqualius, quã vita æterna & mors æterna? Quã sine fine summo frui bono, in beatissimo illo angelorum & sanctorum concilio, & sine fine summis excruciari malis, ĩ miserrimo dæmonum & damnatorũ consortio? Esto sane futuri seculi nullam duxeris rationem, in hac etiam vita virtutis & peccati inæquale est præmium. habet enim virtus sibi adnexam mentis bene consciæ tranquillam securitatem, & dulcedinis diuinæ quandã prælibationem, & tenuem degustationem, quam qui semel degustauerit, nihil tam mellitum, nihil tam delicatũ nihil tam amœnũ mũdus hic possidet, quod non vilipendat, & velut stercus reputet. Vicissim præterquam quod peccatũ mille alia mala consequuntur etiam miserrimus ille animi sibi male

cõſcij cruciatus, animã quocũq; ierit, inſectat̃, & dũ cõſciẽtię vermis nõ morit̃, iã ex vita inferos ſuos ipſa patit̃.
¶ Conſydera quam breuis ſit pręſentis vitæ morula, quam fugax, quã trãſitoria, quam expoſita latentibus mortis inſidijs, & cum vel de momento vitæ tuæ ſecurus non ſis, quam ingens eſt tibi periculum in eo eſſe ſtatu, in q̃ ſi te mors ſubitanea (vt ſępe accidit) deprehenderit, in ęternũ perijſti. Viciſſim quam tibi facile eſt, tam paruo temporis momento ſuper tua cuſtodia ſtare, & cum Chriſto pręſentis vitę hora vigilare. Tibi nec opinanti mors laborum tuorum terminus obrepet, quo tempore de leui & tranſitorio labore, in ſummã ęternamq; requiẽ migrabis ☞ Si durum tibi videtur pro Chriſto vitæ tuæ tempore a vanis abſtinere voluptatibus, conſydera quos cruciatus ille tui charitate tolerauerit, quantũ ſacratiſſimi ſui ſanguinis pro te effuderit, quam acerbam, quam ignominioſam mortẽ pro te pertulerit. Et tu horum omnium immemor, rurſum filiũ

Dei crucifigis, dum peccata tua iteras quæ dominū Deum nostrum ad tam diros adegere cruciatus. Pro quibus licet nullam possis parem referre gratiam, tamen nullam reposcit aliā, quā vt propter se saluti tuę consulas, a mortalibus peccatis abstineas, & ad sui amorem animum tuum conuertas.

¶ Quisquis es qui peccata mortalia sępe committis, sed quia horrenda tibi non vidētur, vt pleraq; alia, ideo ab ijs te continere negligis, cōsydera quod nonnunquam deterius in minori culpa, quam in maiori potest peccari, Maior enim culpa quo citius agnoscitur, eo celerius emendatur, minor vero dū quasi nulla creditur, eo peius quo & securius in vsu retinetur. Vnde fit plerunq; vt mēs assueta malis minus grauibus, ne grauiora quidem perhorrescat, atq; ad quandam authoritatē nequitię, per culpas nutrita perueniat, et tanto magis in grauioribus contēnat pertimescere, quanto magis in minus grauibus didicit non timendo.

 Quisquis

¶ Quiſquis es, qui venialia negligēs quaſi leuia, eadem ſępius iteras, conſydera quod ſicut altos gurgites flumínum paruę ſed innumerę replēt guttę, ita parua peccata multiplicata fiūt magna, & cōſtantiam charitatis in Deum plerunq; ſenſim deſtruunt.

Methodus uitandi peccatum in generali.

PAupertas efficaciſſimum eſt remēdiū contra omnia vitia. Paupertas enim ſubtrahit homini ad omne peccatum illectamenta, id eſt diuitias, per quas homo acquirit facultatem perpetrandi quodcunq; peccatum, & adipiſcendi deſiderium cuiuſcunq; peccati, & per quas ad habenda quęcunq; temporalia bona homo poteſt adiuuari.

¶ Deſpectio hominum, ſcilicet vt vitupereris, comtemnaris, vilipendaris, & in nullo ſingulariter honoreris, donec elationis tumor in te penitus comprimatur, & ſic humiliatus humilitatem diſcas.

Status

Status aliquis vitę, in quo bona opera facere cogaris, quę alioqui non faceres peccata dimittere, quę libenter admitteres. Deniq; vbi non ignoscatur tibi, quin potius aspere reprehēdaris & puniaris, donec curuitas propriæ voluntatis plene in te ad formam certitudinis reflectatur.

Fuga peruersę societatis, quia (vt inquit Chrysostomus) quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus melioratur, sed ex malo bonus contaminatur, Gregorius. Malorum dum incaute amicitijs iungimur, culpis ligamur, ab eo enim qui summe rectus est eo ipso iam discrepat, quo peruersorū amicitijs vita nostra concordat. Vnde præstat malorum pati odium, quam ipsorum habere consortium.

¶ Elongatio a loco, hominibus, & alijs ad peccandum illectamentis, Quia veluti quo ab aduersis quis lōgius fuerit, eo minus sentit aduersa, sic minus voluptatibus stimulatur, qui non est vbi frequētia est voluptatum,

& minus auariciæ molestias pătitur, qui diuitias non videt. Itaq; quantũ poterimus, a lubrico recedamus, qui ne sicco quidem satis firmiter stamus.

¶ Frequens & deuota oratio, quæ mentem supra se ad Deum eleuet, & ab ipso impetret curationem lãguorũ & vitiorũ, necnon sanitatẽ virtutũ, Isidorus. Hoc est remediũ eius, qui vitiorũ æstuat tentamentis, vt quoties quolibet tangitur vitio, toties ad orationẽ se cõuertat, quia frequens oratio vitiorum expugnationem extinguit.

¶ Tribulatio & aduersitas. Gregorius. Qui desiderat plene vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare, Quod si primo est molesta ad sustinẽdũ aduersitas, assiduitate tamẽ fit in dies tolerabilior, donec iã non curetur, vel etiã diligatur, propter profectum sanitatis quæ inde sentitur prouenire.

¶ Crebra meditatio passionis Dominicæ, retributionis bonorum in cœlo, supplicij malorũ in inferno, mortis ineuitabilis

euitabilis, sui iudicij particularis in morte, iudicij generalis in seculi consu matione, vbi de omni verbo otioso red denda erit ratio. In omnibus em̃ operi bus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

De omnibus uirtutibus in generali.

SVmma ope, studio & diligentia in extirpandis peccatis adhibita, non minor adhibẽda est ad acquisitionem virtutũ ipsis peccatis contrariarũ, Nolo em̃ putes in hoc cõstare iustitiam, vt malũ nõ facias: cum & bonũ non facere, malum sit. In vtroq; legis præuaricatio continetur, Quoniam qui præcepit, Recede a malo: mox subiunxit, Et fac bonũ. Si a malo recesseris, & bonum nõ feceris, transgressor es legis. Quæ non tantũ in malorũ operũ abominatione, sed etiam in bonorũ operũ perfectione cõpletur. At quoniam nemo repẽte fit summus, sed procedẽte tempore: idcirco paulatim orbis ille,

contentusq; virtutũ omniũ acquirendus ẽ. Quãdoquidẽ absoluta & pfecta virtus, vti corpus vnũ ex his membris & virtutibus est composita: quæ inter se coniunctionem quãdam & cõmunionem habẽt, & in Dei conspectu vicaria ope sesubleuant: nec veræ virtutes sunt, si a se inuicem aliqua diuersitate discordãt. Vna em̃ virt⁹ sine altera aut omnino nulla ẽ, aut certe minima. Nec mens humana potest habere regnum virtutũ, nisi prius excusserit iugum vitiorũ: quia omnis virtus patit̃ detrimentum ab vno vitio. Si enim aut humilitatẽ castitas deserat, aut castitatẽ humilitas derelinquat, cũ Deus detestetur tam superbiã, quam immũditiam: quo modo oculis eius accepta erit castitas elata, vel humilitas immũda? Non em̃ bona accepta sunt Deo, quæ malorũ admissione maculantur: & qui in vno deliquit, factus est omnium reus, quia modicum fermentũ totam massam corrumpit. Exempli gratia: sunt nonnulli qui caste viuunt, sed ab ope-

ab opere bono torpent: alij multa bona faciunt, sed caste non viuunt. Castitas autem nec magna est sine bono opere, nec bonum opus sine castitate, alij caste viuunt, sed gulæ indulgẽt: alij e conuerso, alij castitate & abstinentia præditi sunt, sed per superbiã intumescunt, alij sobrij, casti, & humiles sunt sed opera misericordiæ exequi negligunt. Itaq; arbor spiritualis quæ recte fructifera esse volet, fructus (id est opera virtutũ omniũ) proferre debet.

DE SVPERBIA.

SVperbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, quo quis cõtemnit Deũ, aut suum superiorem, nolendo obedire aut subesse eis, et eorum præceptis.

Hæc non abre inter peccata capitalia primas sibi vẽdicat: quia in primis mentem a Deo auocat, fuitq; primum peccatũ, tã in cœlo quã in terra, estq; peccatorũ omniũ radix, & initiũ, omniumq; peccatorũ periculosissimũ est, qa

 a plu

a plurimis hominibus & summis plerunque sumitur. Exoritur enim sæpius ex opere iustitiæ & virtutis, sumitque ex ipsis bonis operibus occasionem. Augustinus, Cætera vitia in malefactis valent sola superbia etiam in recte factis est cauenda. Idem. Vitia quippe cætera in peccatis, superbia vero etiam in recte factis timenda est, ne quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Idem. Alia quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, ne fiant. Ea sepius causa est vanę seu inanis glorię.

☞ Superbia in animo suo inordinate propriam excellentiam appetit.

☞ Vana seu inanis gloria, eius excellentię manifestationem.

Mente sub oculta cupit excellere superbus,
Excellens cunctis vult gloria vana videri.

¶ Peccant per superbiam & inanem gloriam.

Prima species superbiæ,

¶ Qui bonum quod sibi inest ab alio, a semetipsis se habere existimant, Hie-

ronymus. Hęc est prima ratio viuēdi vt cui se debeat anima non ignoret.
¶ Qui bonum quod ab alio gratis habent, fatentur quidē se ab alio & nō a semetipsis habere, sed putant id sibi esse debitum proprio valore, & vi propriorum meritorum. *Secunda.*
¶ Qui ex appetitu proprię excellentię mouētur ad attribuendū sibi bonū quod nō habēt, aut maius quā habēt. *Tertia.*
¶ Qui despectis alijs, solos se putant habere aliquod bonum. *Quarta.*
Hę quatuor species superbię etiam ad inanem gloriam reducuntur, si earum aperitur manifestatio. *Vana gloria.*
¶ Qui de bonis quę non habent, aut de bonis trāsitorijs & tēporalibus gloriam supra modum appetunt.
¶ Qui de peccato gloriātur, lętāturq; cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis, vt quod hunc vel illum diffamauerint aut lęserint. Quod peccati genus est valde periculosum, Malum enim est, peccati nūquam meminisse, Peius, meminisse & non dolere, Pessimū, memisse et de eo lętari et gloriari.

¶ Qui gloria humana tantũ afficiũtur, vt illã prǫferãt obseruationi prǫceptorũ, vt sunt qui ob amorẽ glorię cõsequendę vel timorẽ glorię perdendę, peccatum mortale designant.

¶ Qui finẽ vltimũ in gloria humana cõstituũt, ęt'nę glorię amore postposito

¶ Superbiæ & inanis gloriæ nouem sunt filiæ.

Se faciens magni, cerebrosus, hypocrita, iactans.
Ingratus, spernens alios, parere recusans,
Ambitione tumens, quem curia format in osus.
Ille quidem merito censebitur esse superbus.

¶ Peccant ex superbia & inani gloria.

Præsumptio. ¶ Qui temerarię actu interiore vel exteriore, aggrediuntur opus quod est supra suam facultatem aut dignitatẽ.

¶ Qui fastuose & amore proprię glorię existimant se meliores, doctiores, aut alia in re prǫstãtiores, & bonis temporalibus digniores aliis.

Qui

¶ Qui nolunt ea ab aliјs reprehendi que perperam aut dixerũt aut fecerũt. *Pertinatia.*

¶ Qui opinionem suam quasi mordicus tenentes, sapientiorum opinioni nolunt acquiescere, qui nisi meliores se ceteris existimarent, nequaquã cunctorũ consilia sue deliberationi postponerent.

¶ Qui ab incœpto opere malo desistere nolunt, quantũcunque prudentiores dissuadeant, cauere enim debẽt, ne dum rectis aliorum suasionibus foris superari despiciunt, intus a superbia captiui teneantur.

¶ Qui se perperam fecisse nunquam volunt confiteri, sed suam culpam aut excusant, aut leuem esse contendunt, aut eadem in Deum, aut in alium quẽpiam retorquent,

¶ Qui cum mali sint, & adhuc esse proponant, tamen signis & verbis se bonos simulant, & hec est perfecta hypocrisis, excludens a regno cœlorum. Nempe bene loqui & male viuere, nihil aliud est quã se sua voce damnare. *Hypocrisis.*

Qui

☞ Qui in confessione, peccatum aut peccati speciem aut circũstãtias necessarias, mundano pudore dissimulant: quæ confessio inutilis est, imo nouum crimen affert.

☞ Qui alijs præsentibus sese accusãt vt religiosi videantur & humiles.

¶ Qui aliqua bona opera faciunt, vt inde mundanam gloriam & laudem assequantur, aut vt alijs appareant meliores.

Iactãtia. ¶ Qui verbo plus de se quam sit aut appareat, dicunt sese extollendo.

¶ Qui propter bona temporalia quę possidẽt, aut sacerdotia optima, aut pretiosa vestimenta, aut propter dotes corporis, nempe pulchritudinem, fortitudinem, valetudinem secũdam, & similia, aut propter dotes animi, nempe scientiam, ingenij acumen, memoriæ tenacitatem, sapientiam, Dei cognitionem, & similia, incedunt turgidi & superbi.

¶ Qui sua bona opera recensent propter inanem gloriam potius, quam vt

inde alij

inde alij exemplum sumant. Hiero- nymus. Si humanam laudem quæri- mus, diuinam amittimus.

¶ Qui diuitias suas prædicant osten tationis causa.

¶ Qui superbiũt magistratus aut di- gnitatis titulo.

¶ Qui pro acceptis beneficijs, Deo aut alij cuiuis benefactori gratiam nõ referũt opere, dum tẽpus aut locus est, aut gratiam animo non habẽt, agnoscẽ do acceptum ab eo beneficiũ, & inde affectum beneuolum habẽdo, aut nõ agunt gratias verbo, dum tempus & res expostulat, *Ingratitudo.*

☞ Qui dedignãtur Deo agere grati as, quod ab eo sint creati homines, idq́ Christiani, quod multis bonis cũ tẽpo ralibꝰ tũ spiritualibꝰ ab eo affecti sint. Nihil eñ (inquit Bernardus) ita displi cet Deo præsertim in filijs gratiæ, in hominibus conuersionis, quemadmo dum ingratitudo. Vias enim obstruit gratiæ: & vbi fuerit illa, iam gratia ac- cessum non inuenit, locũ non habet.

Non-

Nonne enim iure perditū reputatur, quod ingrato donatū est? Nonne pæni tet dedisse, quod periisse videtur?

Oportet proinde gratiosum esse homi nem & deuotum, qui percepta gratiæ munera manere sibi desyderat: quia fi delis in modico, censetur dignus mu nere ampliori.

☞ Qui a prandio aut cœna, Deo age re gratias contēnunt, qui eos pauit.

¶ Qui prę se alios omnes habent de spectui.

Contemptus aliorum. ☞ Qui alios contemnunt, quod sint pauperes, valetudinarij, peccatores, aut ignorantes.

¶ Qui nolunt subijci quibus oportet subijci, vt Deo, parentibus, præcepto ribus, & alijs dominis suis.

Inobedientia. ¶ Qui ex volūtate nō obediēdi, trās grediūtur Dei aut superiorū præcepta.

¶ Qui Dei aut superiorū præcepta transgrediuntur: non quidem volun tate non obediendi, sed alia quauis vo luntate, quæ inobedientia in omni pec cato inuenitur.

Qui inor

¶ Qui inordinate honores, dignitates, & præfecturas appetũt, vt præsint non vt prosint. Nemo quippe amplius in ecclesia nocet (vt inquit Gregori⁹) quam qui peruerse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquẽtem nãq; hunc nemo redarguere præsumit, & in exemplum culpa vehemẽter extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. *Ambitio.*

☞ Qui vestimenta preciosa & statũ suum excedentia, aut eorũ nimiam superfluitatem appetunt, aut eorũ nimiam gerunt curam. *Curiosus.*

¶ Qui ex animi elatione immoderatum habẽt appetitũ cognoscendi, siue per intellectũ siue per sensum, res vanas, & quæ animæ saluti plus obesse possunt, quam prodesse, cuiusmodi fuerunt quidã ex veteribus philosophis, qui meras nugas excogitauerunt,

¶ Qui ratione vanitatis, philosophorum & poetarum libris nimiũ sunt intenti, scripturis sacris & sanctorũ eloquijs ea ratiõe postpositis, & parui habitis,

 Qui sa-

❡ Qui ſacram ſcripturam non ſecũ-dum expoſitionẽ ſanctorũ matris Ecclesiæ doctorũ, ſed ſecundũ ſecularem ſapientiam & proprij ſenſus vanitatẽ interpretantur,

❡ Qui plus volũt ſapere quã oportet.

❡ Qui ea in diſquiſitionem & cõtrouerſiam adducunt, de quibus omnino dubitandum non eſt.

❡ Cauſæ Superbiæ.

Cenſus, nobilitas, vox, fama, ſcientia, virtus.
Robur, honor, ſpecies, ſucceſſus, victus, amictus.
Recta valetudo, pietas, & mentis acumen.
Hæc plerũq; ſolent hominem præſtare ſuperbum.

❡ Methodus deteſtandi ſuperbiam.

COnſydara o homo, qualis fuiſti in tua natiuitate, qualis es in præſenti tempore, & qualis futurus es in morte. Fuiſti ſperma fœtidum nunc es ſaccus ſtercorum, eris eſca vermiũ. Si diligenter conſyderes, quid per os & nares cæteroſq; corporis meat⁹ egreditur,

ditur, tuo ipsius corpore vilius sterquilinium non vidisti.

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa,
Nasci poena, labor vita, necesse mori?
Post hominē vermis, post vermē foetor & horror
Sic in non hominem vertitur omnis homo.

¶ BERNARDVS: Consydera o homo vnde venis, & erubesce: vbi es, & ingemisce, quo vadis, & contremisce. Quid igitur superbis, terra & cinis? Cum superbiētibus angelis Deus nō pepercerit: putasne impūe superbire, putredo & vermis? Nihil illi fecerunt, nihil operati sunt, tantum cogitauerūt superbiam, & in momento, in nictu oculi irreparabiliter ceciderūt, & e coelo praecipitati sunt. Initium omnis peccati superbia: quae tam velocit ipsum quoq; syderibus clarius micantē, aeterna caligine obtenebrauit Luciferum: quae non modo Angelum, sed angelorum primum, in diabolum commutauit. Si sic actū est cum angelis, quid de te erit terra & cinere? Illi in coelo super

 bie-

bierunt, tu vero in sterquilinio: quis non tollerabiliorem in diuite superbiam, quam in paupere ducat? Si tã dure in beatos illos angelos animaduersum est, quoniam elatũ fuerat cor eorum: quam grauia de te exigẽtur supplicia & misero & superbo? Cert⁹ esto eum qui superbis nõ pepercit angelis, superbis quoq; hominibus non parciturum. Non est contrarius sibijpsi, nõ est personarũ acceptator, similia sunt iudicia eius: sola ei placet siue in angelo, siue in homine humilitas.

☞ Consydera singularẽ domini Dei tui IESV CHRISTI humilitatẽ, qui pro te exinaniuit semetipsum, factus obediens patri vsq; ad mortem, eamq; ignominiosissimam, nempe crucis. Augustinus: Remedium elationis, est cõtuitus Dominicæ crucis. Et quantũcunq; te humiliaueris (inquit Bernardus) CHRISTO humilior nõ eris: qui non venit ministrari, sed ministrare, voluitq; in terra esse nouissimus virorum, qui in cœlis est gloria beatorum

& domi-

& dominus Angelorũ. De quo Lucas Et erat (inquit) subditus illis: quis? quibus? Nimirum Deus hominibus, magister discipulis. Dei patris sapiẽtia fabro & fæminæ. Deus (inquã) Deo patri coaltissimus, cui angeli subditi sunt, cui principat⁹ & potestates obe- diũt, subditus erat Mariæ: nec tantum Mariæ, sed etiam Ioseph propter Mariam, Quod Deus fœminæ obtemperat, o humilitas absq; exemplo. Disce igitur o homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare: disce humilitatem o Christiane a CHRISTO domino & Deo tuo, qui mitis est et humilis corde: qui pro te vsq; ad terram, imo vsq; ad inferum descendit, Erubesce superbire vilissima creatura, cuius gloriosissimus creator adeo humilis fuit. Deus e cœlo vsq; ad terras descẽdit se humilians: tunc ex sterquilinio supra Deum tuũ ascẽdes superbiẽs? Deus humilis est, superbusne eris vilis homũcio? Caput humile, membrũne erit superbum? Deus se humiliat, &
 tu te exal

tur te exaltas? Deus se hominibus subdit: & tu dominari gestiens hominib⁹ tuo te præponis authori? Quoties enim hominibus præesse desyderas, toties Deum tuum præire contendis. Si hominis (o homo) imitari dedignaris exemplum: certe non erit tibi indignum sequi Deum creatorem tuum: qui non solum ea ratione in carne apparuit vt nos per passionem suam redimeret, verum etiam vt nos per conuersationem doceret. Exemplum sequentibus se præbens, rex fieri noluit, oblatam culminis gloriam fugit, præcepitque discipulis suis, vt nemini dicerent, quod ipse esset IESVS Christus filius Dei viui: & tandem pœnam probrosæ mortis appetiuit, vt membra eius discerent fauores mundi fugere, terrores minime timere, pro veritate aduersa diligere, & prospera formidando declinare. Quid enim in causa fuit, aut quę fuit necessitas vt exinaniret se, humiliaret se, abbreuiaret se dominus maiestatis: nisi vt nos Christiani similiter faceremus? Omnis enim

nis enim CHRISTI actio, nostra fuit instructio. Augustinus, Christianus nominis Christi similitudinē tenet, morum quoq; similitudinē habere debet, ideo Christianus nemo recte dicitur, nisi qui CHRISTI moribus coequatur. Idem, Christiani nomē ille frustra sortitur, qui Christum minime imitatur, quid enim prodest vocari quod non es & nomen tibi vsurpare alienum? Sed si Christianū te esse delectat, quæ Christi sūt gere, & merito tibi Christiāi nomen assume. At fortasse non esse, sed vocari desyderas, hoc satis miserum et fœdum est, te velle vocari quod nō es.

☞ Consydera q̄ MARIA & omnes sancti & sanctæ potissimum Deo placuerunt humilitate, suntq; a terra in cœlum exaltati, quia seipsos humiliauerunt, Sicut vicissim dæmones, q̄ se exaltare voluerunt, e cœlo in infernū vsq; & terræ viscera deturbati sunt Augustinus. Humilitas homines sanctis angelis similes facit, superbia vero ex angelis dæmones fecit. Bernardus

Superbia de superis ac cœlestibus ad ima præcipitat, humilitas ab imis ad alta eleuat, angelus in cœlo ad tartara corruit, homo in mundo ad cœlũ ascẽdit. Augustinus. Diabolus superbus hominem superbientem perduxit ad mortem, CHRISTVS humilis hominẽ obedientẽ reduxit ad vitam, quia sicut ille elatus deiecit cõsentientem, sic iste humiliatus surrexit, & errexit credẽtẽ.

¶ Consydera nihil tibi esse ꝙ a Deo non acceperis, si autem accepisti, quare gloriaris, præsertim de fluxis & caducis, quæ facile perdi possunt? Pro q̃bus tanto maiores gratiæ Deo agendæ sunt, quanto excellentiora dona ab eo acceperis, sin secus, multo amplius dãnaberis.

¶ Consydera quod de temporalibus bonis fluxis & caducis non est tibi occasio superbiendi, vtpote quæ a Deo tibi data sunt, aut vt ad meliorem vitã te prouocent, & dum a Deo multorũ bonorum promissore aliquid præsens accipis, ad æterna & inuisibilia sperãda p-

dã prouoceris. Aut quæ tibi data sunt in cumulum damnationis æternæ, vt tu malus cum sis, & in vita tua bona recipias, dum per ea ad Deum non cõ/uerteris, ob eadem amplius dãneris.

¶ Consydera quod forsitan tu damnaberis, ille autem quem despicis, & cuius respectu superbis, saluabitur, & quod forsitan habet aliquam virtutem occultam, qua tu cares, cuius causa est te dignior & Deo charior. Parũper expecta, & veniet mors, quæ illum tibi efficiet parem, quæ illũ tibi ęquabit. Omnes enim impares nascuntur, natalium quidem conditione, omnes autem pares moriuntur, mortis quidẽ necessitate, prætarquã quod post mortem de pluribus rationem reddẽt, qui in præsenti vita maiores fuerint, & plura bona temporalia receperint.

¶ CHRYSOSTOMVS: Intuere nũc sepulchra superborũ, & vide si est aliquid in eis iactantiæ suæ vestigiũ, si aliqua diuitiarum vel luxuriæ signa cognoueris, Require nunc vbi vestes

 & orna/

& ornamenta peregrina, vbi ſpectacu lorum voluptas, vbi aſſeclarum turbæ Conuiuiorum ceſſit opulentia, riſus, iocus, & immoderata atq; effrenata lætitia quo abijt? quo receſſit? Vbi illa nũc & vbi ipſi? Quis finis vtrorumq;? Intuere diligentius, & accede propius ad ſingulorũ ſepulchra, vide cineres ſolos & fœtidas carnes, vermiumq; reliquias, & recordare hunc eſſe corporũ finem, etiam ſi in delicijs & lætitia, etiam ſi ſine labore & cõtinẽtia tranſegerint vitam. Atq; vtinã res omnis, omniſq; cauſa noſtra vſq; ad cineres veniret & vermes, parua viderentur hæc damna, & quæ facile excuſare poſſit naturæ conditio, Nunc autem cõuerte oculos tuos ab his cineribus, & ſepulchris, & reuoca cogitationem tuã ad illud diuini iudicij tribunal horrendum, vbi fletus & ſtridor dẽtium, vbi tenebræ exteriores, vbi vermis ille cõſcientiæ qui nunquã moritur, & ignis qui nunquam extinguitur.

¶ AVGVSTINVS, Diuitijs, floribus

& maiorũ nobilitate te iactas, & exultas de patria, & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominib⁹ deferũtur. Respice teipsum quod mortalis es, & quod terra es, & ĩ terrã ibis. Circumspice eos, qui ante te similibus splendoribus fulsere. Vbi sunt qui ambibant ciuium potentatus? Vbi insuperabiles imperatores? Vbi qui conuentus disponebãt & festa? Vbi equorum splendidi inuectores? Vbi exercituũ duces? Vbi satrapę tyrãnici? Nũc omnia puluis, nunc omnia fauillę, nũc in paucis versibus eorũ vitę memoria est. Respice sepulchra, & vide quis seruus, quis dominus, quis pauper, quis diues. Discerne (si potes) vinctũ a rege, fortem a debili, pulchrum a deformi. Memor sis itaq;, ne extollaris aliquando, memor autem eris, si teipsum respexeris.

¶ Consydera nunc quã friuola, quã caduca, quam vana, quam fictilis sit gloria mundana, quia leuiter volat, leuiter penetrat, leuiter præterit, nec tamen

men leue infligit vulnus, sed cito interficit, & ex temporali gloria in ęternã commutatur confusionem.
¶ Quisquis es qui honorum cupiditate tantopere ardes, consydera primũ a quibus hi honores tibi deferuntur. Nempe aut metu, ab ijs qui te metuũt, & vicissim eo ipso nomine tibi sunt metuendi, & ab illis est tibi cauendũ. Aut spe alicuius vtilitatis, quam ex te consequi sperant, & sic te derident, nõ enim honores illos tibi ex animo deferunt. Aut ignorantia, & quoniã ipsis nullum sit honesti & inhonesti discrimen, ideoq; mirantur res nihili, & nullo honore dignas, & sic es miserandus potius, quam mirandus. Secundo cõsydera ob quæ hi tibi deferũtur honores, nẽpe aut ob media, vt sunt forma, vires, opes, genus, & similia, quæ quia a natura sunt, idcirco de ijs neq; laudamur neq; vituperamur: Aut ob turpia a turpibus laudaris, quod ingens est probrum, non honor. Tertio consydera cui honores isti deferuntur, nempe tibi aut

tibi aut indigno aut digno, si indign⁹ es istis honoribus, & falso opinantur homines te ijs dotibus ornatū, quibus honos debeatur, eo ipso nomine nō est tibi materia superbiendi, quin potius humiliter de te sentiendi, & curandi, vt fias id quod illi te putant esse. Si dignus es qui lauderis, honores tuos in Deum refer, cui debes & illa ob quæ honos tibi tribuitur. Tam non conuenit tibi arrogare honorem, quam non conuenit tibi arrogare virtutem, quæ desursum est, descendens a patre luminum. Quicquid hic fauoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Quid autem nequius seruo vsurpante sibi gloriam domini sui? Vnde putride puluis & vermis inutilis, gloria tibi?

¶ Consydera quam tibi stultum sit, pretium tui de homuncionum opinione metiri, quibus in manu est, simul atq; ipsis placuerit, hoc ipsum honoris quod largiuntur, rursus auferre, ac te modo honestatum dehonestare. Si in

eorum labijs gloriam tuam posueris; modo magnus eris, modo paruus, modo nullus, secundum quod adulantũ linguis placuerit vel vituperare te, vel laudare. Stultum tibi est thesaurũ tuũ ibi recondere, vnde resumere non valeas cum volueris, sed ab ijs mendicare incipias, quibus illum seruandũ credideris. Itaq; gloriam tuam pretiosissimum animę tuę thesaurum, ipsi Deo potius seruandam repone, qui potens est depositum in tempus suum seruare, qui cautus est in custodiendo, & fidelis in restituendo. Si humanam cõtempseris, secura erit tibi gloria a Deo eam seruabit viuo, restituet defuncto.

¶ Consydera mundanos honores cũ pessimis & sceleratissimis hominibus esse communes: imo nullis fere cõtingere copiosius quam indignissimis. Itaq; eum solum honorem esse deputa qui a vera virtute proficiscitur: quem etiam interdum fugere oportet, sicuti verbo & exemplo nos docuit Christus Vnicum autem honorem & homini

Christia

Christiano expetẽdũ esse nõ ab hominibus, sed a Deo collaudari. Non em. quem homo commẽdat, is probatus est, sed quem Deus commendat,

¶ Quisquis es, qui præesse affectas, primos quæris accubitus, & Ecclesiasticorum graduum celsitudines ambis ipsis etiam angelicis humeris formidãdas, consydera quam sint transitoria quæ appetis, quam æterna quę perdis Quid enim prodest paucis diebus regnare super terram, & regno cœlorũ æterno priuari? Quomodo alijs præesse poteris, qui tibi subesse non didiceris? alijs dominari, qui tibi dominari nescias? Quod si per te steterit, quo minus vnus quispiam ex ijs qui curæ tuæ commissi sunt, saluetur, quomodo saluari poteris? Quomodo de alijs reddes rationem, qui de te vix possis eam reddere? Quam innumeris peccatis teipsum cumulas, qui addis peccata peccatis, ad quæ etiam accedunt subditorum tuorum peccata, quæ in tuum redundant caput, Vnde durissimum fiet iudicium, ijs qui præsunt,

potentes enim potēter tormenta patientur: de quorū manibus subditorum
Eze,33. peccata requiret Deus.

¶ Consydera quod qui contendunt supergredi proximos, multas inueniunt difficultates, multos habent ęmulos, multos insidiatores, multos contra dictores. Nihil aūt facilius est volenti, quam humiliare seipsum. Vnde rex quidā traditam sibi coronam regiam priusquam suo capiti imponeret, diu in manibus retentam considerauit, ac dixit. O nobilem magis quam felicē coronam, quā si quis penitus cognoscat quam multis solicitudinibus & periculis & miserijs sit referta, ne humi quidem iacentem tollere vellet,

¶ Consydera o superbe, quod nulli cuiquam places. Non Deo, quē habes aduersariū, qui superbis resistit, & humilibus dat gratiam. O quale malum est, quod aduersariū habet Deū. Non humilibus, qui humilitatis amatores tuam exorrēt superbiā. Non alijs supbis tui similibus, qui eo ipso nomine

quo te

quo tete exaltas & extollis, tibi inuident, hoc metuẽtes, ne ipsis videri possis vlla in re beatior. Nõ etiam tibi ipsi tandem placebis: nec in hoc seculo, cum ad te reuersus vilitatem tuã agnoueris, & cum in teipso nihil penitus inueneris, vnde possis aliquo modo gloriari, nec in futuro seculo, cum ob superbiam tuam in æternum ardebis. Bernardus, O homo (inquit Deus) si te videres, tibi displiceres, & mihi placeres, sed quia te nõ vides, tibi places, & mihi displices, veniet dies quãdo nec tibi nec mihi placebis, mihi qa peccasti, tibi, quia in æternum ardebis Soli diabolo tua placet superbia, qui superbus est valde, qui ex speciosissimo angelo præ superbia in teterrimũ dæmonem est commutatus, teq; simili modo sibi similem tentat efficere.

¶ Consydera peccata tua, quorum causa quodcunq; supplicij genus commeruisti, nec dignus es pane q̃ vesceris At dixeris, de peccatis meis confessus sum, Verum quidẽ dicis, sed qui scis,

 si con-

si conuertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?

¶ Consydera quod certo & euidenter nescis, an toto vitæ tuæ tempore opus meritorium feceris, quia sępe vitia virtutis speciem præ se ferunt, quia sæpe inanis gloria totũ opus alioqui bonũ & meritorium, vitiat, quia sæpe iustitia nostra ad examen diuinæ iustitiæ deducta, iniustitia est, & plerunq; sordet in conspectu districti iudicis, quod in oculis fulget operãtis. Alia eñ sunt iudicia hominum, alia iudicia Dei, cui gratior est peccator humilis, quam iustus superbus.

¶ Consydera quod forsitã plura mala fecisti quam bona, & si qua bona fecisti, tãtæ indeuotioni permista fuerũt, vt de ijs plane non possis gloriari. Nam vix sine aliquo peccato est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Gregorius, Væ laudabili vitę hominum, si remota pietate iudicetur, quia vnde ante oculos iudicis se placere suspicatur, obruitur. Mala enim nostra pu

ſtra pura ſunt mala, ex pluribus circũ ſtantijs grauia, & grauibus ſupplicijs digna, bona aũt noſtra non ſunt pura bona, ſed multis impuritatibus ſunt admiſta.

¶ Conſydera quod Deus eſt, qui in te vel tecũ operatur, vt bona opera opereris, qui dat tibi & velle & perficere, ſine quo ne cogitare quidem potes ali quod bonum, ſine quo nec ſurgere ad bonum, nec ſtare in bono potes, cuius virtute neceſſe eſt tenearis, qui eius manu erectus es, ſecundum cuius gratiam, ibi datam aut vltro oblatam, negligenter nec ſatis fideliter operat⁹ es. Vnde non tibi, ſed Deo, eorum operũ gloriam aſſcribere debes, ne cum hic temporalem gloriam pro mercede receperis, in futuro ęternam gloriam, alioqui ratione illorum bonorum operũ habendam, cũ operibus tuis perdas. Nemo enim poteſt & temporalẽ gloriam præſentis ſeculi, & æternam venturi ſeculi habere, & in terra ſimul & in cœlo glorioſus eſſe. Quid enim æter-

 næ mer

næ mercedis habere ſperas in cœlo, q̃
temporalem mercedem volueris reci-
pere in mũdo? Mundanã gloriam tibi
ab hominibus impendi maluiſti, & iã
cœleſtem gloriam æternãq; tibi a Deo
impendendam, perdidiſti. Gregorius.
Cum pro recto opere laus tranſitoria
queritur, eterna retributione res digna
vili pretio venundatur. De quo videli
cet pretio percepto veritas dicit, Amen
dico vobis, receperunt mercedem ſuã,
His amplius pleruncq; putas opus eſſe
bonum, quod malum eſt, vel maius
eſſe, quam ſit, vel meritoriũ eſſe, quod
non eſt, vel maioris eſſe meriti apud
Deum, quam ſit. Hoſtis em̃ noſtri ma-
litia tanta arte ſe palliat, vt pleruncq; an
te decepte mentis oculos culpas virtu-
tes fingat, & inde quiſcq; quaſi expectet
premia, vnde eterna dignus eſt inue-
nire tormenta. Pleruncq; em̃ quod ho-
minibus altũ eſt, abominatio eſt apud
Deum. Igitur ſi diligenter conſydera-
ueris, de omnibus operibus tuis potius
debes formidare, quam gloriari. Iuxta
illud Iob. Verebar omnia opera mea,

ſciensꝙ non parceres delinquenti.

¶ Methodus uitandi ſuperbiam.

QVoniam de ignorantia tui naſcitur in te ſuperbia, cum meliorem aut beatiorem quam ſis, decepta & deceptrix tua cogitatio te eſſe mentitur, & in tuis oculis maior es, quam apud Deum, quam in veritate. Idcirco naſcenti ſuperbię veracius aut commodiꝰ occurrere nō potes, quāſi in veritate teipſū noueris, quā ſi teipſū inueneris. Tātū te ad lumē ꝟitatis diſcutias teipſū ſine diſsīulatiōe īſpicias, & ſine palpatiōe diiudices. Ne tibiipſi de te mētiaris, ne in ſpiritu tuo ſit dolus. Nā quomō nō vere hūiliaberis in hac vera tui cognitione, cum te perceperis oneratū peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatū, terreris intricatū curis, carnalium deſyderiorū fece infectum, implicitum mille erroribus, expoſitum mille periculis, mille timoribus trepidū, mille difficultatibus anxi

um, mille suſpiciõibus obnoxiũ, mille neceſſitatibus ærumnoſum, procliuẽ ad malũ, difficilem ad bonum.

☞ Non eſt periculum ne nimis te humilies, ne nimis humiliter de te ſentias, ne minorem te exiſtimes, quam ſis, hoc eſt, quã te veritas habeat. Viciſſim grande eſt malũ, horrendũq; periculũ ſi vel modice plus æq̃ te extollas, ſi vel vni etiam in tua cogitatione te præferas, quem forte parem tibi veritas iudicat, aut etiam ſuperiorem.

☞ Qđ ſi videris aliquem aperte peccare, vel aliquẽ grauia perpetrare: non tamen debes te meliorem exiſtimare, quia neſcis quãdiu poſſis in bono ſtare. Omnes fragiles ſumus, neminem tamen teipſo fragiliorem exiſtimabis.

¶ Aliorũ virtutes magis conſydera: quam vitia: quia in eo plenitudo conſtat humilitatis. Nã quãuis in aliquo maior tibi ſit a Deo data gratia, quam proximo tuo: tamẽ ſi recte perpendas, in multis te iudicare poteris inferiorẽ. Quid enĩ ſupra proximũ tuum ſuperbis, ſi la-

bis, si labore aut ieiunare plus potes, quam ipse, cum superet te pacitentia, humilitate præcedat, charitate superemineat? Eris itaque magis solicitus, vt vt scias quid desit tibi, & quid alteri insit, quã quid tibi insit, & qd alteri desit & hæc cogitatio te in humilitate custodiet, & proficiendi desyderio accẽdet Quod si tecum reputaueris, quid tibi habere videaris, quo alter quispiam careat, te in superbiam eriges, dũ alteri te præpones: hinc proficere negliges, dum te magnum & excellentem arbitraueris: hinc deficere incipies, dũ alterius comparatione etiam nimis egisse tibi ipsi videberis: sicque in tepeditatẽ incides, & remissius solito agere incipies.

☞ Qđ si sapiẽti iudicio nec temerario te donũ quodpiam prę cęteris habere agnoueris: tunc duntaxat de eo cogitabis, cum ea causa Domino Deo tuo voles gratias agere, & eidẽ te agnoscere debitorem: aut dum gratia consolationis in Deum vt ab eo maiora spe-

res, alia ex causa imminēte tristitiam eius doni cōsyderatiōe volēs ꝓpellere.

¶ Cum aliquod bonū opus operatus fueris: crede de alijs meliora vt humilieris, & humilitatē seruare possis.

¶ Si pro aliquo bono opere senseris mentem tuam intus arcana quadam voluptate supra modum extolli: tūc tēporis valde tibi est cauendum, ne philaucia (id est tuijpsius amor & cōplacentia) opus bonū ad Dei gloriam factū quoquo modo cōtaminet; neue inanis gloria omniū bonorū consiliorum pestis illud corrumpat. Sed nihil tuis meritis arrogans, totū illud gratuitæ Dei benificentiæ feres acceptū, teq; ipsum protinus verbis Pauli reprimes Quid habes quod nō accepisti? & si accepisti, qd gloriaris, q̄si nō acceperis?

¶ Qd' si de eo bono opere gloriari vis, gloriare in Domino: id est omne illud opus bonū Deo ferens acceptum illius operis causa soli Deo placere desyderabis, qui solus consciētiæ arbiter est, & cui placere sola vera & summa gloria est. Quic-

¶ Quicquid in te magnũ, quicquid pulchrũ, quicquid erit præclarũ, id dei munus, nõ tuũ esse bonũ ducas, Cõtra quicquid humile, quicquid sordidum, quicquid prauũ in te fuerit, id totum ad te tantum referes.

¶ Opera bona quæ raro & a paucis fiunt, quã optime poteris occultes: sic vt nesciat sinistra, quid faciat tua dextera. Facile enĩ est eorũ appetere inanẽ gloriam, quæ palam fiunt.

¶ Dum animũ tuũ in superbiã erigi senties, mox tua ipsius mala vertes in remediũ, quasi venenũ veneno pellens, si ingẽs aliquod corporis aut animæ tuæ vitiũ, & quod animũ tuũ vehementer remordeat, ob mẽtis oculos proposueris, & pauonis exemplo ea tui parte contempleris teipsum, qua es deformissimus.

¶ Ne te ipsum æstimaueris ex aliorũ laudatione, sed de tua ipsius conscientia. Si te laudari audies, teipsum interroga, an talis sis, qualẽ alij prædicãt Qđ si animus tibi respondeat, te longe

 alium

alium esse quã ipsi te faciũt, magis crede tibiipsi cui notior es, quã aliis. Qđ si te talem esse agnoueris, nihilominꝰ quantũ in te est scuto veritatis cures a te repellere iaculum fauoris, dans Deo gloriam, & dicẽs: Gratia Dei sum id quod sum, Probes ipse opus tuũ, & sic habebis gloriã in temetipso, nõ ĩ altero

¶ Contra cæcam superbiã, de te humiliter senties, contra vanam gloriam aliter sentiẽtibus non consenties.

¶ Iustius tutiusq́ est vt nouissimũ locũ eligas, de quo postmodũ cũ honore superiꝰ educaris: quã vt primos quęras accubitus, vnde cedere mox oporteat cum rubore.

¶ Quanto maior es, tãto te geras sũmissius: non eñ magnũ est in abiectione humilem esse: magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Itaq́ si egregius es, esto tamen de grege: si omnibꝰ præes, nõ dedigneris subesse: subditos tuos, homines memineris, nõ pecudes: ꝙ tibi subditi sunt, meritis tuis nõ accidit, ꝙ aũt homiñes sunt, in

hoc tibi natura pares sunt. Humilitas in honore, ipsius honoris honor est, & dignitatis dignitas. Omnis dignitas ipso dignitatis nomine indigna est, si humilia dedignatur.

¶ Si virtutem expetis humilitatis; viā non refugies humiliationis: si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Quamuis em̄ multi sint humiliati, qui humiles nō sunt, tamen humiliatio via est ad humilitatem sicut patientia ad pacē, lectio ad sciētiā

¶ Acquiesce Deo, & sit voluntas tua subdita veritati: nec te vere putes tuo subiectum esse creatori, cui debes totū quod es, & totum quod habes, qui & fecit te, & benefecit tibi: nisi & humanæ creaturæ propter eum sis subditus, superioribus inquā & prelatis tuis. Qđ si vis in iustitia esse perfectus: vade ad iuniorem & defer inferiori honorem, & iuniori te inclinato.

¶ Propriū abhorre cōsiliū, & propriæ voluntatis effectū: superiorū & sapientiorū acquiesce cōsilio, quibus vere hu-

milis dat ſuum velle & ſuum nolle.
☞ Cor tuũ triplici timore replebis: vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius ꝑ amiſſa, longe plus pro recuperata. Time cũ arriſerit gratia, ne indigne opereris ex ea. Time cum abierit, quia vbi deficit gratia, ibi deficis tu, cuſtodia tua te reliquẽte. Time ſi amiſſa denuo redierit, ne forte contingat te recidiuum pati. Non potes ſimul & ſic timere, & altũ ſapere: non potes admittere ſuperbiã repletus timore Domini.
☞ Patientiam habe in aduerſis: verũ humilem patientia oſtendit iniuriæ: ſicut nos exẽplo ſuo docuit CHRISTVS qui cum malediceretur, nõ maledicebat: cũ pateretur, nõ cõminabatur.
¶ Ne deſpexeris, neue irriſeris miſerum: id eñ arrogantis ſtultitię magnũ eſt argumentum, præſertim cũ calamitas miſericordiã mereatur, nõ cõuitiũ.
☞ Cauendũ tibi eſt, ne veſtis tibi ſit vanitatate aut curioſitate nimis exquiſita, aut pretioſa nimis: qui eñ diligit veſtimentum nimis ſplendidũ, cogitationes

tiones humiles habere nō potest, & nemo quærit vestimenta supra modū preciosa, nisi ad inanem gloriā, qui ea nō induit, vbi ab hominib⁹ videri nō pōt
¶ Cauendum etiam tibi est, ne vestis tibi sit vilior & humilior, quā ęquū sit, ne fugiēdo gloriam, eandem videaris quęrere. Plures em̄ in hoc ipso cupiūt placere, ꝙ placere negligunt, & dum laus vitatur, mirum in modū appetit. Itaq; nec nimium sis luxuriosus in vestitu, nec nimiū sordidus, sed eleganti munditiæ. Vere humilis humilia nō dedignatur ministeria, quasi seipso indigna, sed libenter ad humilitatis suæ custodiam humilia obire munera nō recusat, qui se in oculis suis vilem existimat.

¶ De Humilitate.

HVmilitas est cōtemptus ꝓpriæ excellentiæ. Temperat em̄ & refrenat animum, ne immoderate tēdat in excelsa. Quæ attrahit & dat homini cæteras virtutes, earum fortissima con-

conſeruatrix, perit ẽm quod agitur, niſi humilitate coſtodiatur, ſicut viciſſim ſuperbia omnium vitiorum mater eſt & alumna. Bernardus. O humilitas regina virtutũ, vitiorum mors, nutrix virtutum, ſcientię decor, religionis vigor, trinitatis hoſpitium, ſancti ſpirit⁹ receptaculum. Beato Antonio cum oſtenſa fuiſſent retia, quæ diabolus ꝑ totũ mundũ extenderat, dicenti, Quis poteſt euadere iſta? Reſponſum eſt; humilitas. Super quem ẽm requieſcit ſpiritus Domini, niſi ſuper humilem & quietum & trementem ſermones ei⁹? Bernardus, Laudabilis virtus virginitas, ſed humilitas magis neceſſaria, potes ſine virginitate ſaluari, ſine humilitate non potes. Poteſt (inquam) placere humilitas, quæ virginitatẽ deplorat amiſſã: ſine humilitate (audeo dicere) nec virginitas MARIAE placuiſſet: quia etiam vt placeret virginitas, humilitas proculdubio fecit. Vera aũt (inquit Auguſtinus) fideliũ humilitas eſt, in nullo ſuperbire, in nullo mur

ſo murmurare, nec ingratum eſſe, nec querulum: ſed in omnibus Dei iudicijs gratias Deo agere, Deumq́ laudare: cuius omnia opa aut iuſta ſunt, aut benigna. Perficitur ſumma humilitas obedientia, & iniuriæ patientia: ſola humilitas non ſolet gloriari, non nouit præſumere, contendere non cõſueuit. Gregorius, Sicut ſuperbi honoribus, ſic plerunq́ humiles ſua deſpectione gratulantur: cunq́ ſe in alienis oculis viles aſpiciunt, idcirco gaudent: quia hoc iudicio cõfirmari intelligũt quod de ſe & ipſi apud ſemetipſos habuerũt.

Tres ſunt gradus hũilitatis.

Subdere ſe maiori, & non præferre ſe æquali.
Subdere ſe æquali, & non præferre ſe minori.
Subdere ſe minori, & nulli ſe præferre,

Per hos humilitatis gradus quanto magis quis deſcenderit, tanto magis ad Dei ſimilitudinem aſcendit. Qui magnus manens ſuper omnia, fieri inter omnia dignat⁹ eſt paruulus: ideoq́

ad eius

ad eius non aſcenditur altitudinē, niſi per humilitatem: cui propinquat ſubditus, & longe recedit elatus, ad quē redire nō poſſumus niſi humilitate, a quo nos ſuperbia & inobedientia exturbauit. Hæc ſola eſt via ad Deū, & non eſt alia præter ipſam: qui aliter vadit, cadit potius quam aſcendit, Sola ē humilitas quæ exaltat, quanto em̄ qs eſt abiectior in hoc ſeculo, tanto magis exaltabitur in futuro. Omnis em̄ qui ſe exaltat, humiliabitur: & omnis qui ſe humiliat, exaltabitur,

❡DE AVARITIA.

AVaritia eſt ſua illicite retinere, aut aliena concupiſcere,

❡ Cuius ſpecies ſunt quatuor,

Ipſe aliena nimis deſidero, multa doloſe
Acquiro, non reſtituo male parta, tenax ſum.

❡ Peccant per auaritiam.

Deſideriū alieni. ❡ Qui iniuſtam habent voluntatem accipiendi ſeu retinendi alienum. Spes

enim

enim adipiſcendorũ ſeu retinendorũ temporalium, charitatis venenũ eſt.

¶ Qui inordinatũ habent appetitũ pecuniam, aut ſuperflua bona acquirendi quo iure quaꝗ; iniuria.

¶ Qui voluntate deliberata appetũt ſacerdotia, dignitates, & bona temporalia, vt ſuis voluptatibus commodius indulgeant,

¶ Qui iniuſte & per illicitũ cõtractũ diuina vel humana lege vetitũ, vt per ſimoniam, rapinam &c. acquirũt bona, aut per opa quæ ſũt peccata mortalia, vt per adulterium, lenociniũ &c. *Iniuſta acquiſitio:*

¶ Qui iniuſte detenta aut poſſeſſa reſtituere nolunt, qui tantiſper in peccato manent, donec alienũ reſtituant, dũtaxat ſi reſtituendi habent facultatem Non enim dimittitur peccatũ, niſi reſtituatur ablatum. Qđ ſi reſtituendi non adſit facultas, ſufficit contritio, cũ ꝓpoſito reſtituẽdi quãdo erit facultas. *Retentio alieni.*

☞ Qui parati ſunt facere cõtra mandata Dei, ãteꝗ; bona tẽporalia amittãt. *Tenacitas.*

☞ Qui ex affectu auaritiæ, & nõ ad

arcēndam̄ propriam aut alienam̄ egestatem thesaurizant, Quod in viris ecclesiasticis multo est damnabilius, bona em̄ Dei patrimonium est pauperū eius, Ambrosius, Aurum habet Ecclesia, nō vt seruet, sed vt eroget.

¶ Qui præ insatiabili habendi cupiditate adeo tenaces, parci, et auari sunt vt proximo opera misericordiæ exhibere nolint, & in necessitate constituto subuenire, vbi charitas & recta ratio naturalis dictant esse adimplenda, & vbi id possunt facere cōmodissime, licetq́ per facultates.

¶ Qui sibijpsis adeo crudeles sunt, vt suis bonis sibi nō subueniāt, & in medijs opibus indigeant, ipsisq́ desit tam quod habent, q̃ quod non habent, nec bona possident sed ab ipsis possidētur

¶ Rami Auaritiæ.

Inde doli, curæ, periuria, fractio legum.
Innumeræq; aliæ ducunt primordia culpæ.

¶ Peccant ex auaritia.

Fraus. ¶ Qui fraude & via illicita, quo iure

quacq; iniuria, diuitias accumulare cõstituunt.

☞ Qui maioris lucri gratia, merces aut simile quicquam fucant iniuste, & cum damno aliorum.

¶ Qui assidue sunt soliciti qua via, siue iure siue iniuria, Dei timore præ oculis non habito, poterunt peruenire ad opes & sacerdotia. *Inquietudo*

¶ Qui nimis anxie sunt soliciti, quo modo reliquũ vitæ suæ tempus victũ & vestitum nancisci poterunt, nõ habẽdo spem in Domino, quod si digne ei inseruierint, omnia necessaria adijciet. Nam ipsa veritas Mathæi vi. ꝓprios discipulos docens, dicit, Nolite soliciti esse animæ vestræ, quid manducetis aut bibatis, aut corpori vestro, quid induamini, sed quærite primũ regnũ Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Si em̃ mandata mea seruaueritis, bona terræ comedetis.

¶ Qui aliquid vẽdentes maioris lucri causa iurant se tãti emisse, cũ tamẽ minoris multo emerint, & (vt simpli- *Periurium*

citati populari imponāt) longe carius, quam sit ęquū merces suas indicant.

Fractio legum. ¶ Qui pecunia adulterati & corrupti, non iudicant secundū æquitatē & legis pręscriptum, aut falsum ferunt testimonium.

Ex auaritia tanquā ex fonte innumera alia peccata ducunt originē, quę superuacaneum foret hic inserere.

¶ Filiæ Auaritiæ.

Furta rei sacræ grauiora, reiq́; profanæ,
Hinc vsura, rapina, simonia, pignora sunto,

¶ Peccant ex Auaritia,

Sacrilegiū ¶ Qui furantur clam, aut vi rapiunt sanctorum reliquias, eorum imagines vasa sacra, res mobiles vel immobiles ad vsum ecclesiæ vel ministrorū Dei mancipatas, quo modo rei sacræ magna fit irreuerentia,

Furtum. ¶ Qui vel rem prophanam in loco sacro furantur.

¶ Qui alienum clam auferunt, aut inuentum non restituunt,

Qui a

¶ Qui a parentibus pecunias aut aliud quicquam furantur.

¶ Qui pecunias aut aliquid aliud dant fœnori, vt post diem dictũ, quod mutuo datum est recipiant, & vi mutui aliquid aliud vltra sortẽ, de qua vsura in præceptis dictum est. *Vsura.*

¶ Rapina hoc a furto interest, quod enim furtum clam & dolo aufert, rapina vi & violentia adimit. *rapina.*

¶ Qui sacerdotia ecclesiastica aut emunt, aut vendunt, aut empta possident. Gregorius, Tunc tantum vtilis est pręposítorum custodia, cum spiritu Dei populo suo pręsidet, & non solum greges, sed etiam ipsos dignatur custodire pastores. *Simonia.*

☞ Qui pro spiritualibus & quæ tãtũ habentur dono spiritus sancti, temporale lucrum (vt pretium tãtummodo ratione rei spiritualis debitum) expectant, tametsi nulla facta est conuẽtio vocalis. Quod Christianæ religiõi magnam affert iniuriam, vilipenduntur enim res spirituales, dum sub pretio ponuntur.

Hic notandum est, pecuniam simoniace receptam non debere restitui ei, qui dedit, sed pauperibus erogari debere, vel illi Ecclesiæ in quam facta est talis iniuria.

Methodus detestandi Auaritiã.

COnsydera o auare, & terrenorũ bonorũ inexplicabilis gurges, ꝙ Dominus & Deus tuus, omnium diuitiarum plenitudo & thesaurus inexhaustus, ab inenarrabilibus cœli diuitijs in hunc mundum descẽdens, istas qualescunꝙ diuitias habere noluit, sed in tanta paupertate venit, vt ex paupercula humillimaꝙ MARIA virgine: nõ ex opulentissima regina, dignatus sit nasci. Natusꝙ non in operosis palatijs & molliculo lecto, sed in vili præsepio sup fœnum reclinari voluit rex regum & Dominus dominantiũ: tot solummodo fascijs inuolutus: quot virguncula ad partum imparata secũ gestabat. Pauperesꝙ pastores infantem ipsum pauperem, cũ paupere MARIA

matre

m̃atre, in paupere loco, non in pomposa regia inuenerunt. His amplius tantisper dum in hac vita fuit, paupertatẽ semper amauit, & temporales diuitias cõtempsit, dum eas tanquã vilissimas custodi vilissimo Iudæ traditori commisit. Ad hęc accedit, ꝙ pauperes semper amauit: elegit em̃ in apostolos suos, non duces, non magnates, nõ alios quosuis opulentos viros, sed pauperrimos piscatores. O vere magna abusio & nimis magna, vt diues esse velit vermiculus vilis, propter quem Deus maiestatis, & dominus sabaoth voluit pauper fieri. Itaq; quicunq; propter Deum es pauper voluntarie & libenter, aut necessarie & patienter, vide pauperem CHRISTVM & pauperẽ MARIAM: & de paupertate tua accipies consolationem.

☞ Consydera quã miserabilis sit tua abiectio & pusillanimitas: vt animã tuam ad imaginem & similitudinem Dei creatam, ad cuius pretium totus mundus æstimari nõ potest, cuius cau

 sa mira

ſa mirabilem hanc mundi machinam condidit Deus, pro his temporalibus & caducis bonis perdas. Deus animã ſuam pro toto mũdo dare noluit, quã pro humana anima dedit: ſublimius eſt ergo animæ tuæ pretium, quæ nõ niſi pretioſo CHRISTI ſanguine redimi potuit. Quid igitur tibi eſt cũ terrenis diuitijs & gloria tẽporali, quę nec veræ nec tuæ ſunt? Verę diuitię non opes ſunt, ſed virtutes, quas ſecum portat conſcientia, vt in perpetuum diues fiat. Tolle hominũ errorem, quid erit aurum & argentũ, niſi terra crocea & alba? Quod omnes philoſophi gentiles cõtẽpſerũt: hoc tu pauperis CHRISTI diſcipulus, & ad longe meliorem cõditionem vocatus, vt magnũ quiddam admiraberis, ijſq; ſeruies? Qui eñ (inquit Hieronymus) diuitiarum ſeruus eſt, diuitias cuſtodit vt ſeruus: qui autem ſeruitutis excuſſerit iugũ, diſtribuit eas vt dominus. Hoc eñ intereſt diuitias habere, & diuitijs ſeruire: ipſi vti ſcias, tibi ſeruiunt: ſi vti neſcias, illis ſeruis.

Conſy

¶ Consydera, quod non potes duobus dominis seruire, Deo & mammonæ: quia non potest ad contẽplandũ Deũ mens esse libera, quæ desyderijs huius mundi & cupiditatibus inhiat. Neque enim oculus simul & cœlum & terrã conspicere potest. Haud secus temporalibus præocupatũ animum delectatio sancta refugit: nec misceri poterũt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Pretiosa siquidem est delectatio diuina, nec omnino tribuit admittentibus alienam. Putasne te posse illum Dei spiritum suscipere, nisi carneis istis delectationibus renunciaueris? Vnde putas cordis tui inexplebilis cupiditas ducat originem, nisi ex inedia & obliuione? Idcirco enim alienum mẽdicat anima tua, quod oblita sit comedere panem suum, propterea terrenis inhiat, quod minime cœlestia meditetur. Renuat itaque consolari anima tua in terrenis, si vis in Dei memoria delectari.

☞ Consydera, q̄ licet ea quæ mūdus aliquando suis amatoribus erogat, magna & honesta in præsenti seculo videri possint, tamen infida esse quis nesciat? Certa eorum est breuitas, & ipsius quoq; breuitatis quā finis incertus, sępe viuentem deserunt, morientem aūt nunquam sequuntur. O seculū nequā quod solos suos sic solet beare amicos, vt Dei faciat inimicos, & indignos beatorum consortio. Plane em̄ qui amicus vult esse huius seculi, inimicus Dei constituitur.

¶ Consydera q̄ si in̄ terrenarū rerū affluentia concupita felicitas arriserit, eo ipso infelicior es, quo vehementi⁹ ipsam pro felicitate amplecteris infelicitatem. Quantam putas infelicitatem hæc ipsa tam vana felicitas pariat? Diuitiarū em̄ amor insatiabilis lōge amplius desyderio torqueat animam (vt interim de pœnis æternis taceamus) quā refrigeret vsu suo: vtpote quæ pūgit animam, lacerat, & affligit, quoniam inducit eam in̄ varias tentationes,

prouocat ad peccandum, aufert charitatem, tollit quietē, & præterquā q̄ diuitiæ momentaneæ sunt, tamē fere sine labore mentis & corporis non acquiruntur, sine timore non possident̄, sine dolore non amittuntur. Nec fere vnquam ingentes diuitiæ sine peccato, aut parantur, aut seruantur, & plerunq; accidit diuitem hominem iniqui aut dominum esse, aut hæredem. Paupertas aūt amatores suos nec intrinsecus per auaritiam vrit, nec extrinsecus per controuersiam lędit, sed sursum p̄ desyderiū accēdit, suosq; a gemina impugnatione (qua huius mundi amatores impugnantur) reddit securos, scilicet a ꝓpria inuidia & aliena. Paupertas em̄ dum putatur misera, aliena caret inuidia, & quia voluntaria est, nemini quicquam inuidet.

¶ Consydera quā absurdum sit cordi tuo tam paruo, totum mūdum vix sufficere, cum illud ad vnius milui refectionem vix sufficiat. Quā tibi stultum sit & extremæ demētiæ, ea semp̄

per appetere, quę multiplicata nũquã satiant, sed ne minuunt quidem appetitum, imo potius auaritiæ sitim augẽt sicut potus hydropico. Et dũ quicquid talium habueris, nihilominus nõ habita concupiscas, & ad ea quæ defuerint semper inquietus anheles. Ita fit vt per varia & fallatia mundi oblectamenta vagabundus animus tuus inani labore discurrens fatigetur, non satietur, dum quicquid famelicus deglutierit, parum reputat ad id quod superest deuorandum, semperq; nõ minus anxie cupiat quæ desunt, quam læte posside at quæ adsunt, nec prius satietur auro quam corpus aura. Augustinus: Quæ est ista auiditas concupiscentiæ, cũ & ipse belluæ habeant modũ? tunc em̃ rapiunt, quando esuriunt: parcũt vero prædæ, cum senserint satietatem. Insatiabilis est sola auaritia diuitum: semper rapit, & nunquã satiatur. Quę est illa animarũ insania: amittere vitã appetere mortẽ: acquirere aurum, & perdere cœlum,

☞Consy-

❡ Consydera ꝙ vbi sunt multę opes, ibi etiam multi sunt qui expendũt eas tam̃ consumẽtiũ, quã subtrahentium. Nec opulẽtissimus quisq; aliud in hoc mundo habet præter victũ, quẽ itidẽ habes: de quo admodũ tibi curandũ non est, si modo iactaueris cogitatũ tuum in Domino, & eius curæ te penit⁹ cõmiseris, qui non derelinquit sperantes in se. Qui em̃ sic fecit hominem, vt alimentis egeat, nõ patietur eũ perire necessariorũ subtractiõe: Cũ Dei bonitas passerculos benigne & pascat & vestiat: hominẽ piũ sibiq; fidẽtem destituet scilicet? Præterea necessitati pauca sufficiunt: vita breuis est, mors ꝓperat: quid tãto tibi opus est viatico? quid tantis tibi opus est diuitijs? quibus quo minus fueris onustus, eo expeditius hãc tuã peregrinatiõm cõfities. Ad cuius metã cũ perueneris, nihilo peius tecũ actũ erit, quã cũ ditioribus, qui plus viatici ad eandem viam conficiendã secũ detulerãt: nisi quod aut nihil aut perparũ tibi supererit, in

ipso

ipſo peregrinationis exitu relinquen-dum, Illis aũt locupletiſſimi theſauri ad tam breue iter peragendum fruſtra coaceruati, non ſine magna animi an guſtia in itineris meta relinquẽdi erũt.
¶ Conſydera o auare, quibus tãtum pecuniarum aceruum parcis, quibus tantas opes accumulas, cum quantũ li bet laboraueris pro accumulandis bo nis, tamen ſicut nudus in mundum ve niſti, ita nudꝰ de mũdo recedes. Inops natus es in hac vita, inops recedes de hac vita. Si bona huius mundi peritu ra credis, cur peritura tanto amore am plecteris? Facile contemnit omnia, qui ſemper cogitat ſe eſſe moriturum. In mortis articulo omnia bona tempora-lia relinques, & ſolummodo ad diſtri-cti iudicis iudiciũ bona & mala opera tecum deferes, vbi omnia bona ſpiritu alia per te facta perdes, ſi ijs parui ha-bitis, totus in hac vita fueris propẽſus bonis tẽporalibus. Tua in tres partes tunc diuidentur, corpus dabitur ver-mibus, anima dæmonibus, bona tem-

poralia

poralia hæredibus aut ingratis aut pro digis. Itaq; satius esset iuxta consilium cuiusdã sancti viri, superfluas & exũdantes opes pauperibus erogando, in cœlum quo ire vis, præmittere more heroum gentilium, qui sarcinulas & impedimenta eo præmittunt, quo diuersuri sunt: quam post mortẽ tuam nihil tibi profuturas, ignotis prædam relinquere. O quæ stultitia, ibi thesaurum tuũ relinquere, vnde exiturus es, & eo non præmittere quo iturus.

¶ Consydera q; Deus cœlestis paterfamilias ordines ministeriaq; famulorum terrenæ domus dispertiẽs, hos vt regant, illos vero statuit vt ab aliis regantur. Istos iubet vt necessaria cæteris præbeant, illos aũt vt accepta ab aliis sumant, At cum tu eorum quæ vltra moderatũ vsum tibi redundant, dispẽsator sis positus, putasne impune tibi licere ea retinere, quæ tanquã aliena a cœlesti domino dispensanda suscepisti? Esurientiũ enim (inquit Ambrosius) panis est, quem tu detines, & nudorũ

dorum vestimentum, quod tu recludis, & miserorum redemptio est & absolutio, peccunia quam in terra fodis. Tantorun ergo scias te inuadere bona quantis possis præstare quod vales.

☞ Consydera quam misericordię hostiam Deo tibi omnia dāti reddis, si eū in suis pauperibus nō pascis. Quicqd em̄ vni ex minimis pauperibus fecisti CHRISTO fecisti, vicissim quod vni non fecisti CHRISTO non fecisti, cū ea quæ multis prodesse poterant, inutiliter seruas.

¶ Consydera ꝙ bona, quæ a Deo in̄ hoc mundo tibi data sunt, calamitatis sunt solatia, non aūt retributionis præmia, Itaqꝫ caue, ne dum omnia prouo to tibi suppetant, eorum omniū datorem quærere negligas, ne in ijs quæ dātur animum figas, ne peregrinationē pro patria diligas, ne subsidia itineris, in obstacula peruentiōis vertas, ne nocturno lunę lumine delectatus, claritatem diurni solis videre refugias, tandemqꝫ fauorē vitę transeuntis, in mortis

tis perpetue occasionem vertas.

¶Methodus uitandi Auaritiã.

SI opes auferuntur, aut non contingunt, noli valde cruciari, Siquidẽ in ĳs quę vere sunt hominis, nihilo plꝰ habent reges, quam tu pauper. Viues vt ipsi (tametsi nõ tam laute) vsq; ad mortem, quę forsan hodie aut propediem ex improuiso aderit, quo tempore quid profuerint diuitiæ, quibus tunc opus non erit?

¶ Viue præsenti conditione contentus, memor q; (vt ait Hieronymus) Satis diues est, qui pane non indiget, satis potens, qui seruire non cogitur. Ad hæc necessitati pauca sufficiũt, & vita nostra breuis est, quo strictius eã transegeris, eo felicius.

¶ Habens alimenta & quibus tegaris, ĳs contentus esto. Non dico, quibꝰ orneris. Seruus ẽm Dei (inquit Chrysostomus) non debet habere vestimẽtum ad decorem visionis, nec ad mollitiem seu delectationem carnis, sed ad

tegumentum nuditatis.

☞Quęre primum regnũ Dei & iusti tiam eius, & omnia corpori tuo necessaria adijcientur tibi. Deus em̃, qui libenter vult tibi dare cœlestia & magna, non negabit tibi minima & terrena. A quo si minima non speras, quomodo maxima sperare poteris?

¶ Paupertas virtus non est, sed paupertatis amor, per cuius amorẽ, CHRISTO qui propter nos omnia reliquit, pauperes voluntarie & libenter cõformantur, necnon pauperes necessarie & patienter, qui diuitias non habitas tanquam habitas cõtemnũt, necessariam paupertatem, per patientiam faciunt voluntariam. Dum pauperes p paupertatem CHRISTO conformantur, diuites per elemosynã CHRISTO reformantur. Quia non solũ pauperes pastores pauperem CHRISTVM cũ paupere MARIA in paupere loco inuenerunt, sed etiam diuites reges, idq; duntaxat per eleemosynã & munerum oblationem, Itaq; quisquis es

cui sup

petunt facultates, pauperibus propter CHRISTVM libenter eleemosynam erogabis. quod enim ijs fecisti CHRISTO fecisti.

¶ Illud solum tuũ reputa, & in cœlis vbi patriam tuam habes, tibi reseruatum quod pauperibus erogaueris. Si eñ in hac alienigena terra thesaurum tuum collocaueris, nihil est quod speres accipere in cælis, vbi nihil habeas repositũ. Non eñ sunt hominis dicenda bona, qnæ secum deferre nõ potest quæ perdit inuitus. Spiritualia autem bona, vere bona sunt, quæ ne in morte quidem animam deserũt, nec amitti possunt nisi te volente.

¶ Caue temere profundas tuas facultates, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares. Quin potius sic vtere tuo, vt alieno non egeas, ita rationabiliter tua tene, ut aliena non ambias.

¶ Efficacissimum auaritiæ remediũ est, pauperibus omnia relinquere, & sub sancto prælati regimine, & prouisione viuere, & in nullo sui iuris esse,

ſicut in primitiua eccleſia fideles ſub Apoſtolis erant, Sed hoc cõſilij eſt, nõ (precepti.

¶ DE LIBERALITATE.

LIberalitas ẽ virt⁹ diſpẽſãdi diuitias in vſus bonos, ſibi ſuiſq; & alijs ¶ Hæc virtus ſibi temperat ab illicito lucro, a rapina, furto, vſura, & ſic de alijs, alioqui enim eleemoſyna illa oculis redemptoris non placeret, quæ ex illicitis & iniuſtitia cõgeritur, quæ vni iniuſte adimit, quod alteri ſub ſpecie recti exhibetor, ſed quæ de rebus a iuſto poſſeſſore datis, aut bene & iuſte acquiſitis impenditur. Auguſtinus. Vis eſſe optimus mercator, prudens mercenarius, da quod non potes retinere, vt cõſeq̃ris quod nõ poſſis amittere, da modicũ, vt cõſeq̃ris cẽtuplũ, da rẽ periturã, vt conſequaris ęternã. Sed cui dabis? Da indigenti (inquit Chryſoſtomus) & non ſaltanti, vt non cum tuis eleemoſynis animã tuã perdas, et illius cui das. Metho-

¶ Methodus faciendi eleemſynam.

Libera cui virtus in dando ritè videbit
Cui, quid, cũr, quãtũ, quo tẽpore, quoue loco det
De proprio, lætus, non improperans, neq; tardãs.

¶ Indigenti danda eſt eleemoſyna & facienda liberalitas, non meretrici aut hiſtrioni. Hieronymus, Pars ſacri legij eſt, rem pauperum dare non pauperibus.

¶ Quod indigenti vtile ſit, non quo ipſe perdatur & lædat, in corpore aut ☞ Propter Deũ, & pauperis (anima. inopiã releuãdã: non propter aucupãdam humanam gloriam.

¶ Non modũ excedendo: ita vt nec danti nec accipienti magnitudo noceat. Dãti enĩ noceret, ſi eſſet alijs magis obnoxius, cui propterea dare aut ſatisfacere nõ poſſet: veluti ſibi, vxori, liberis, cognatis, creditoribus. Accipienti etiam noceret, ſi male vteretur, ſi propterea ebrietati & crapulæ indulgeret aut otio.

¶ Tempestiue dãda est pauperi eleemosyna, nõ expectãdo quoadusq; pauper moriat̃ fame, dũ nõ ampli⁹ possumus eũ liberare, Itaq; etiã preuenire debemus petitionẽ pauperis: quia qui cito dat, bis dat. Prouerb. xxx. Ne dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi, cũ statim possis dare.
Preterea omni tempore eleemosynis vacandũ est, & maxime diebus festis vt dies illi magis sanctificentur.

Quo loco ¶ In secreto loco, si fieri possit: vt nesciat siñistra, quid faciat dextera, aut saltem in loco honesto.

☞ Iniq; ablata per vsurã, furtũ, rapi-
De pprio. nã, aut extorsionẽ, debẽt restitui veris dominis si fieri potest, non aũt erogari pauperibus. Isidorus, Nihil proficis si alterũ inde reficis, vnde alijs iniuriam facis. Augustinus, Aliqui in hoc se iustificari existimant, q̃ de substãtia pauperũ exiguã eleemosynã faciãt, & de eo quod a pluribus abstulerunt, vni quicquã minimũ largiũtur Cibat̃ vn⁹. vnde plures esuriũt, & de multorũ spolijs vix

liis vix pauci tegũtur. Nõ talem eleemosynam Deus quęrit: nec vult pietatem vni, de alterius crudelitate pręstari: nec violenter aliquid alicui auferri, quod misericorditer alteri exhibeatur. Illã eleemosynã Deus cõprobat, quę de iustis laboribus ministratur, Qui eñ immolat sacrificiũ de substãtia pauperis, quasi qui vict imat filiũ in cõspectu patris. Quid aũt esse intollerabilius potest, quã mors filij ante oculos patris? Qđ si inique ablata veris dominis restitui nõ possunt, pauperibus erogãda sunt. Sicut & meretrix de eo quod a iusto possessore accepit, eleemosynã face

¶ Eleemosyna ex animo (re põt. dãda est, nõ aũt ex coactiõe, nec ad euitãdã molestiã pauperis importune stipẽ quæritantis. Hilarẽ eñ datorem diligit Deus. Augustinus, In iudicio cordis considerãda est eleemosyna tribuentis: nec iam cõsiderãdũ est quãtũ, sed qua mẽte, qua affectiõe, dat quod Lætus.

¶ Omnia quę habent homines (põt. ea ipsis a Deo sunt benignissime data,

quæ ſicut nobis nõ exprobrat, ſic necꝫ nos exprobrare debemus, ſi de alijs quicquã pauperibus erogauerimus. Agnoſcere em̃ debent ditiſſimi quicꝫ, ſe a cœleſti patrefamilias diſpenſatores eſſe poſitos bonorũ tẽporaliũ, qbus vltra moderatũ vſum redũdãt. In quibus diſtribuendis tãto ſe debẽt preſtare humiliores, quãto magis aliena eſſe intelligũt quæ diſpenſant. Cũcꝫ in illorum miniſterio, quibus accepta largiuntur, cõſtitutos ſe eſſe conſiderãt, nequaquã materiã ſuperbiendi ſibi relictã putãt: quin potius timendi, ne ſibi cõmiſſa indigne diſtribuãt: ne quędã præbeant, quibus nulla impendere debuerant: ne nulla, quibus quędam, ne multa, quibus pauca: ne pauca diſtribuãt, quibus multa largiri debuerant: ne pręcipitatione, id quod diſtribuunt inutiliter ſpargãt, ne diſtribuendi tarditate petentes crucient.

☞ Cum das aliquid pauperi in eleemoſynam, nõ debes ſpectare id tibi ab eo reddi: alioqui mutuũ eſſet, nõ eleemoſyna

mosyna, sed spera id tibi reddēdū a domino, a quo centuplū accipies, & vitā æternā possidebis. Potes tamen a paupere sperare orationem.

DE LVXVRIA.

Luxuria est libidinosæ voluptatis inordinatus appetitus.

Cuius septem sunt species.

Luxuriæ species numero sex dixeris esse.
Si meretrix nec nupta viro violabitur, esto
Fornice deductum, si virgo, dicito stuprum,
Nupta viro, per adulterium, consanguinitate
Iuncta, per incestum, monialem qui violabit
Sacrilegus; præter naturam, fit Sodomita;
Excedensq; modū coniunx cū coniuge, peccat.

☞ Fornicatio, est concubitus naturalis soluti cum soluta.

☞ Stuprum, quo mulier virgo extra matrimonium defloratur.

☞ Adulterium, illicitus concubitus, quo coniugalis thorus violatur.

☞ Incestus, quo inter consanguineos seu affines carnalis fit cōmistio absq;

 dispensa

diſpenſatione matrimoniali.

☞ Sacrilegiũ, illicitus cõcubit⁹, quo ſancti monialis diuino cultui dicata violatur: aut ſi ſacerdos qui ad caſtitatem ſanctificatus eſt, fornicetur.

☞ Sodomia, qua cõtra naturã venerea exercentur, quod peccatũ eſt omniũ longe grauiſſimũ & periculoſiſſimum: vtpote in quo violatur ordo naturę, quę generationẽ & prolem intendit: in hoc aũt ſequi non poteſt.

☞ Exceſſus coniugalis, quo inter virũ & vxorem exceditur ſecundũ ſolas circũſtãtias: vtpote ex immoderata cõcupiſcentia: atq; etiã tempore, loco, aliiſue circumſtantiis indebitis.

Cauſæ Luxuriæ.

Colloquium, viſus muliebris, & oſcula, tactus,
Sermoq; laſciuus, laſciuaq; pagina, potus
Atq; cibus nimius, veneris meditatio, longa
Otia, laſciuiq; frequens conuictus amici,
Sæpe pudicitiam iuuenum expugnare videntur.

¶ Fornicatio & aliæ luxuriæ ſpecies peccata ſunt mortalia ſub hoc peccato contenta.

Sub hoc peccato etiam cōtinetur omnis consensus in delectationem luxuriæ circa obiectū sibi vetitū, siue sit in collocutione cum mulieribus, in aspectu & tactu impudico, osculis & cātionibus impuditis, aut authorū lectione nimis lasciua, in cogitatione morosa & delectabili rerū venerearū: quæ omnia plerūq; causa sunt & prima fomēta operationis carnalis. Ideoq; etiam de his est confitendum.

Methodus detestandi Luxuriam.

CONsydera extremā vilitatem & corruptionem earū mulierū, quæ amantur carnaliter. Gregorius, Si caro pulchra concupiscitur, pensetur qd sit exanimis, & intelligetur quid amatur. Isidorus, Nihil sic ad edomandū desyderium carnaliū appetituū valet, quā vt vnusquisq; id quod viuū diligit quale sit mortuum penset. Chrysostomus, Qđ si diligenter cōsyderes, quæ sint quæ intra illam cutē tegātur, quæ

intra

intra nares, quæ intra fauces & ventrē & si quæ tibi formosa videnť, pateāt, nihil aliud nisi sepulchrū dealbatū pronūtiabis esse istā corporis pulchritudinē: quę foris quidē hominibus apparet decora, intus aūt plena est sordibus & immūditijs. Tu deinde si in vestimēto videas phlegmata vel sputamenta, horrescis, & extremis saltē digitis ea cōtingere refugis, sed & aspectu retorques, & quomodo cellaria ipsa & horrea phlegmatis diligis, & cōcupiscis?

¶ Cōsydera ꝙ quāto magis voluptatibus indulseris, & animū tuū ijs volueris explere, tāto minus expleberis & satiaberis. Voluptas em̄ hæc famē, nō satietatē generat. Et amor mulieris ad virū insatiabilis est, semperqꝫ extinctꝰ reaccēditur, & post copiā rursus inops est, animūqꝫ virilē effœminat, & excepta passiōe quā sustinet, aliud cogitare nō sinit.

¶ Cōsydera ꝙ breuis ē voluptas fornicatiōis, & perpetua pœna fornicatoris. Gregorius, Momētaneū est quod delectat, æternum vero quod cruciat

cruciat. O quã iniqua permutatio, pro turpiſſima breuiſſimaqꝫ vnius horule voluptate ĩ hac vita multo dulcius præſtãtiuſqꝫ animi gaudiũ perdere, & in futura gaudijs fraudari perennibus: insuper nunqam finiendos dolores tã breui delectatiuncula mercari.

¶ CONSYDERA quam immunda, quã ſpurca, quã quouis homine indigna ſit ea voluptas, quæ tẽplũ Dei viuũ, id eſt corpus humanũ quod Chriſtus precioſiſſimo ſuo ſanguine ſibi cõſecrauit, indignis modis ꝓfanat & polluit.

¶ Conſydera quã eadẽ ſit momẽtanea, quã inſyncera, quam ſemper plus aloes quã mellis habẽs, quãta mala ſecũ aduehat. In primis famã theſaurum pretioſiſſimũ eripit: nullũ eñ vitiũ apud homines peius audit, quam libido. Vires corporis eneruat, hominis pulchritudinẽ interimit: valetudinẽ vehemẽter offendit, morbos innumerabiles parit, eoſqꝫ fœdos: iuuentæ florem ante diem deuenuſtat, immaturam ſenectutem accelerat, & hominis vitam

vitam abbreuiat. Et idcirco qui casti-
tatem obseruant, diutius conseruant
in vita: eunuchi em̄ diutius viuūt, paſ
ſeres aūt propter nimiā libidinē parū
viuūt. Præterea ingenij acumē & per-
ſpicacitatē obtūdit & obnubilat. Cum
em̄ homini Deus nihil mente præſtā-
tius dederit: huic diuino muneri nihil
eſt tam inimicū, quā voluptas: nec em̄
libidine domināte temperātiæ locus ē,
nec in voluptatis regno virtus poteſt
cōſiſtere. Abſorbetur etiā hominis ra
tio per voluptates venereas, intellectus
deſipiſcit, & ſenſus peruertit̄, nec am-
plius quicquā percipit de ijs quæ Dei
ſunt: quia cæcitas mentis tollit omniū
fere ſpiritualium rerū cognitionem.

¶ Conſydera, ꝙ nullū eſt tā opimū
patrimoniū, nullæ tā exuberantes di-
uitiæ, nullū tam magnū vectigal, nul-
lus tam opulētus theſaurus, quē luxu-
ria nō exhauriat, dilapidet, profundat,
& prodigat. Vicina em̄ ſibi ſunt ven-
ter & genitalia, & vnū alteri ſubmini-
ſtrat, & ex vicinitate mēbrorū, ſequit̄

cōſor-

confœderatio vitiorũ, & pro mẽbrorũ ordine ordo vitiorũ eligitur. Ideo qui eo amore impudico intricatus est, com messatiõibus, pomposis vestimẽtis, & munusculis ad amicas missitandis omnem suã substãtiã prodigat & profundat necesse est. Nũquam meretriculæ sudariolis, annulis, fasciolis, odoramẽtis, aut alijs similibus munusculis satiantur. Ipsa munuscula, plusquã amatores ipsos eorũ datores adamant. Cuius rei prodigus ille Euangelicus exẽplo nobis esse poterit.

¶ Consydera quãtã scelerũ turbam libidinis admissa voluptas soleat adducere: quæ ipsam, tãquã vmbra corpus cõcomitari solẽt. Est alijs vitijs fortasse nonnulla cũ quibusdã virtutis societas libidini aũt nulla prorsus: sed cũ maximis plurimisq; peccatis semp copula- ta est.

¶ Quisquis es, qui hactenus virginitatẽ Deo tuo seruasti illibatam scias virginitatẽ coniugio præeminere & virgines iã ex hac vita vitã ĩcipere ãgelicã, & per virginitatẽ peculiariter sanctis

ſanctis angelis aſſimilari In carne em̄
præter carnē viuere, eſt plus angelicū
quā humanū. Differūt quidē inter ſe
pudicus homo & angelus, ſed felicita-
te, nō virtute, & ſi huius caſtitas felici
or, illius tamē fortior eſſe cognoſcitur.
Sola eſt virginitas, quæ in hoc morta-
litatis & loco & tēpore ſtatū quēdā im
mortalis gloriæ repræſentat: ſola inter
nuptiarū ſolēnia morē beatæ illius vē
dicat regiōis, in qua neq; nubent, neq;
nubent̃, præbens quodammodo terris
cœleſtis iā illius cōuerſatiōis experiē-
tiam, per quā in cœlo datur aureola &
certū præmiū ſolis virginibus peculia-
re: de quib9 ſcribitur Apocalypſis xiiij
Hi ſunt, qui cū mulieribus nō ſunt co
inquinati, virgines em̄ ſunt: hi ſequū
tur agnū quocūq; ierit. Imitātur virgi
nes Chriſtū: quia ſicut hic fuit virgo,
ita & illi virginitatē cuſtodiūt: & quia
in præſenti ſeculo præ ceteris ſequunt̃
eū, ideo in futuro eidē familiarius ad-
hærebūt, & cū Chriſto in perpetuum
præ cūctis fidelibus etiā de incorrupti
one

one carnis gaudebũt, ad quorum pręmia cęteri electi assurgere nõ poterũt: tametsi per charitatem in illorũ celsitudine lęti erũt, ijs applaudẽt, & congratulabuntur.

¶ Cõsydera quã honesta sit, quã florida, quã amœna, & quã Deo accepta corporis & animi puritas: quę hominẽ sanctis angelis facit valde familiarem & spiritussancti capacem. Etẽ nullũ prorsus vitiũ adeo refugit Dei ille spiritus puritatis amator, quã luxuriæ immũditiã, nusquã libẽtius requiescit, quã in mentibus virgineis. Vnde filius Dei virginitatẽ adeo dilexit & honorauit, vt nõ de coniugata corrupta, sed de immaculata virgine MARIA nasci voluerit.

¶ Quisquis es peccatorũ carnis conscius, saltem post naufragiũ mare metuas, & perditiõis tuæ discrimina cognita perhorrescas: & qui accepta naturæ bona seruare noluisti integra, saltem scissa resartias: & ad dñm post peccata carnis rediens, tanto ardẽtiorem

te in bonis operibus exhibe, quãto ex tuis peccatis damnabiliorem te vides. Fit em̃ plerunq; (inquit Gregorius) Deo gratior amore ardẽs vita post culpam, quã securitate torpens innocentia. Itaq; qui pie post perpetrata mala seruatus es, ne committas vt improbe repetẽdo moriaris, fiatq; error nouissimus peior priore.

¶ Si sacerdos es, cõsydera quã indignũ sit, te ad perpetuam castitatẽ sanctificatũ eo ipso ore putridã meretriculæ carnem deosculari, quo sacratissimũ illud Christi corpus & consecras & sumis: ijsdem manibus abominãdas cõtrectare sordes, quibus astantibus angelis virgineas illas CHristi carnes cõtrectas. Quã absurdũ in receptione tãti sacramenti, idem corpus, eũdemq; spiritũ cũ Deo velle fieri: & per fornicatiõem vnũ fieri corpus cũ meretrice. Profecto si fidem rectam haberes, aut peccare timeres, aut celebrare cessares.

¶ Methodus uitãdi Luxuriã.

Quoni

QVoñiam inter omnia Christianorũ certamina, sola dura sunt prælia castitatis, vbi quotidiana est pugna, & rara victoria, scitq; hostis antiquus maius cõtinentiæ quã nũmorũ esse certamen, facile em̃ abijcit quod hęret extrinsecus, intestinũ aũt bellum periculosius est, difficiliusq; euitari potest hostis familiaris, id est carnalis cõcupiscentia, quæ habitat nõ procul sed prope, nõ extra sed intra, nam virtus eius in lũbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius, Idcirco ad domandam & restringendam hanc carnalem cõcupiscentiã, maxĩa tibi opus est diligentia. Et licet inimicus in te possit excitare tentatiõis motũ, tamen in te est dare aut negare cõsensum, in te est vinci velis, necne, in hac pugna nõ deijcieris inuitus. Sub te est (o homo) appetitus tuus, & tu dominaberis illius, in tua potestate est (si volueris) inimicũ tuũ facere seruũ tuum, vt omnia cooperentur tibi in bonum, tu solummodo ne consenseris, quoties re

ſtiteris, toties coronaberis,

¶ In primis tentationũ viriliter reſi-ſte principijs. Neq; eñ culpa ꝓdire ad opus permittitur, ſi intus vbi naſcitur extinguatur, q ſi in principio viriliter nõ reſiſtatur, ſtatim tentatio cõualeſcit & roboratur, & ſępe in tantũ, vt nũq; extingui poſſit aut certe cũ magna diffi-cultate, quia (vt ait Gregorius) ex quo luxuria ſemel mentem alicuius occupauerit, vix eũ bona cogitare per-mittit, Itaq; principijs tentationũ viri-liter reſiſtendũ eſt, turpes venereaſq; cogitationes expellendo, quia ſicut li-gna ignem nutriunt, ſic cogitationes deſideria paſcũt, quæ ſi fuerint bonæ, exardeſcit ignis charitatis, ſi vero ma-læ, ignis cupiditatis, Itaq; teñtatus, tẽ-tationis tempore debet Deũ inuocare & ſanctorũ ſuffragia, & dicere deuote, Pater de cœlis Deus, miſerere nobis &c. aut alias ſimiles preces.

¶ Omnes ſenſus corporis & præci-pue viſum & auditũ, diligenter cuſto di a vanitatibus. & mulierum aſpectu

aut au-

aut auditu. Nam plerũq; res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso cõspectu animus cõcupiscentiæ gladio cõfoditur. Igitur quoniam vanus mulierũ aspectus aut inclinat, aut saltem mollescere facit corda intuentiũ, ideo iuxta Ecclesiastici præceptũ, Noli circumspicere in locis ciuitatis, nec obseruaueris in plateis illius, auerte faciem tuam a muliere compta, ne circũspicias speciem alienam.

¶ Cum muliere caue solus maneas. Chrysostomus, Tũc maxime diabolus aliquos aggreditur, & grauius tentat cum solos viderit, atq; ab alijs segregatos, quia vbi nõ timetur reprehensor, facilius accedit tentator. Hieronymus Solus cum sola in secreto & absq; arbitris (id est testibus) ne sedeas vnquã, quia omnia mala solitudo persuadet. Nec in præterita castitate cõfidas, quasi diu caste vixeris, inde em̃ senes exarserunt in cõcupiscentia Susannæ, quia videbant eam sæpius solam deambulantem in pomario viri sui.

¶ Fuge mulierũ consortia, quia aspe-ctus earũ, corda virorũ intuentium inficit, auditus earum allicit, loquela inflammat & tactus inquinat, deniq; a planta pedis vsq; ad verticem nõ est locus in mulieribus, in quo nõ sit positu-laqueus ad capiẽdũ oculos virorum, Gregorius, Qui corpus suum cõtinẽtiæ dedicat, habitare cũ fœminis nõ p̃sumat, nã quãdiu calor viuit in corpe nemo præsumat ignẽ cõcupiscẽtiæ in se penitus extinctũ esse, Bernardus. Cũ fœmina semper esse, & fœminam non agnoscere, hoc ego maius reputo, quã mortuos suscitare, q ergo quod minus est non potes, quod maius est quomodo credã tibi? Itaq; in tẽtatione carnis oportet fugere locum & homines, quibus ipsa suggeritur tentatio.

¶ Similit̃ fuge dona, literas, & salutationes mulierũ, quia viscus sunt ad retinendũ carnalem amorẽ, & reflatus ad excitandũ libidinis ardorẽ iam in parte extinctũ. Qđ si pudicã & sanctã diligis fœminã, quã bñ videris cõuer

ſantē mēte eā diligas, nec eā corporali frequentes affectu, memor ꝙ paradiſi colonū mulier de poſſeſſiōe ſua eiecit.

¶ Occupa cor tuū in ſcripturis diuinis, ſanctis meditatiōibus, & bonis operibus corporis. Quia otioſæ menti (inquit Bernardus) maligni ſpiritus malas cogitatiōes immittūt, & ſi quieſcit opere, ĩnō quieſcit malarū cogitationū delectatiōe. Iſidorus, Semper aliquid operis fac, vt ſemper te diabolus inueniat occupatū: quia niſi nos inuenerit in aliquibus bonis operibus occupatos, ipſe nos in malis occupabit operibus, cupiditatis ſcilicet vel mali amoris.

☞ Nunquam verbū inhoneſtū audias, aut ſi audiueris, iraſceris Facile enī agitur, quod libenter auditur: & perditæ mentes hominum vno frequenter leuiq; ſermōe tētant clauſtra pudicitiæ.

☞ Verbū inhoneſtū caue ex ore tuo effluat: quia corrūpūt bonos mores alloquia praua. Et vanus ſermo cito polluit mentē: & quod libenter dicitur, li

bentius agitur. Mores hominis lingua pandit: & qualis sermo ostenditur, talis animus approbatur: quoniam ex abundatia cordis os loquitur.

☞ Tibi a cibo & potu tempera. Pudicitia eñ tuta esse non potest, nisi per abstinẽtiã: quia dũ satietate venter extenditur, aculei libidinis excitãtur: & venter mero æstuans facile despumat in libidinẽ, difficileq; est carniuorace carni frenum imponere.

☞ Fuge omnẽ occasionem. August. Contra libidinis impetũ apprehende fugam, si vis obtinere victoriã: nec sit tibi verecundum fugere, si castitatis palmam desideras obtinere.

¶ Cum voluptatis carnalis tibi obrepet tentatio, imaginare in corde tuo, ac si eam habueris voluptatẽ, & ea satiatus sis, & hora præterierit, Quia voluptas est quasi somniũ noctis transactę, imo etiam contemptibilior: quia dolẽtem facit cõscientiã perpetrata voluptas, euitata vero lętam & securam.

¶ In omni tentatiõe, maxime vero

cum ad

cum ad libidinem ſolicitaris, proponito tibi ante oculos tuos angelũ tui cuſtodem, & accuſatorem tuum dæmonem, omniũ quæ vel facis vel cogitas aſſiduos ſpectatores ac teſtes: ipſum etiam iudicem Deũ criminis tui inſpectorem, cuius oculis omnia patent: & rem adeo fœdam, vt homuncione præſente eam facere pudeat, nõ vereberis facere coram angelo tui cuſtode, accuſatore tuo dæmone, & Deo eius futuro iudice?

¶ Aliorum exemplis temet reprime quos cognoueris turpiter & infeliciter voluptatem hanc eſſe ſecutos.

¶ Quando impulſu dæmonum mẽs ad delectationem fornicationis impellit, diuini iudicij metus & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur: quia nimirum omnis pœna grauioris ſupplicij formidine ſuperatur. Sicut enĩ clauus clauum expellit, ita ſæpe recordatio ardoris gehennæ ardorem excludit luxuriæ,

¶ DE CASTITATE.

CAstitas, est cõtinentia a venereis

¶ Ea triplex est.

Virginalis, Vidualis. Cõiugalis.

BERNARDVS: Bona est castitas cõiugalis, melior est cõtinentia vidualis, sed optima pudicitia virginalis. Quanto angelus homine est superior tanto virginitas nuptijs est honorabilior: abstinentia a nuptijs angelorũ est imitatio.

¶ DE INVIDIA.

INuidia, est tristitia de alieno bono.

¶ Cuius duæ sunt species.

Inuidus aduersis gaudet, mœstusq; secundis.

¶ Rami quinq;.

Detrahit, est discors, murmurat, odit, obest.

¶ Peccant per inuidiam.

Gaudium mali ☞ Qui ex odio de alterius incommodo, calamitate, aduersitate, afflictione, damno, morte, aut mala valetudine

lætã-

lætantur: aut ex maleuolentia dicunt eosdem ea mala meruisse aut etiã multo maiora.

☞ Qui nõ gaudẽt de bono alterius, aut nõ dolent de malo alterius. Est em̃ cõtra charitatem ꝓximi, quem tenent̃ diligere sicut seipsos: cũ nemo de proprio bono non gaudeat, & de proprio malo nõ doleat.

❡ Qui alteri maleuolũt, aut male pre(cãtur.

☞ Qui dolent & ægre ferũt, quod alij sint diuites, docti, bene famati, pulchri, deuoti, alijs chari, sapientes, bene morati: & si fieri posset vt inuidi vbiq; oculos haberent & omnium felicitates viderent, certe de õnib⁹ successibus torquerentur. *Dolor boni*

❡ Qui ad inuidiam tanto magis inflammantur, quanto felicius alteri suc(cedit

❡ Qui dolẽt, quod in alijs nihil inueniri potest reprehensione dignum Gregorius Antiquus hostis vnde bonos cernit eniscere ad gloriam, inde ꝑuersos per inuidiam rapit ad pœnam.

❡ Peccant ex inuidia.

¶ Qui clam aut palã, manifeste aut
Detractio latenter, alteri falsum crimen maleuole intendunt.

¶ Qui peccata aliorũ verbis suis adaugent & aggrauant.

☞ Qui aliorũ vicia aut peccata non omnibus nota, sine necessitate sufficiẽti & sine magna causa diuulgãt & ma(nifestãt

☞ Qui aliorũ bene dicta aut facta in peiorẽ partem interpretãt & de alijs male iudicant.

¶ Qui negant virtutes aliquas alijs inesse, cum tñ sciant eos ijs esse virtutibus prӕditos.

Qui maleuole aliorũ virtutes reticent.

¶ Qui delatorib. libẽter arrigũt aures

Discordia ☞ Qui ex odio & inuidia nolũt sibi reconciliare proximũ iratum.

¶ Qui inter amicos inimicias cõciliant: cuiusmõi homines dũ vnam nequitiã perpetrãt, ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant, & in vno malo innumera peragũt, dũ mutuã inter aliquos diuellũt charitatem.

¶ Qui apud aliquem deferũt alteri' nomen.

nomen, vt ille odio habeatur, cum homini Christiano parum esse deberet, inimicitias aliorũ nõ excitare vel augere male loquẽdo, nisi etiã eas extinguere studeret, bene loquendo.

¶ Qui murmurant contra Deũ, ꝙ alios vident aliqua in re beatiores. *murmuratio.*

¶ Qui ex inuidia existimãt bona esse in alios immerito collata, & ꝙ ij sint ijs indigni.

¶ Qui aliorũ laudes nõ libenter audiũt, sed laudatoribus cõtrãdicunt.

¶ Qui oderunt aliquem, ꝙ aliqua in re beatior sit. *Odiũm.*

¶ Qui cũ aliquo inimicitias gerũt, & in suis animis odiũ intestinũ fouent.

☞ Qui odij causa atq; inuidiæ alteri damnum inferunt, aut alieni damni sunt causa. *Damnũ.*

¶ Methodus detestãdi Inuidiã.

Considera ꝙ omnes sumus fratres naturales: quibus vnus fuit pater Adam, vna mater Heua. Fratres etiã spirituales, quibus vnus est pater Deus: vna mater, sancta Ecclesia: vnus

cõmunis

cōmunis omniū frater, IESVS Christus Dei filius. Præterea ad idē creati sumus: nempe vt aliquando paternā hæreditatē (id est cœleste regnū) vna possideamus, vna ibidē æternū cohabitemus, collætemur, cōgratulemur, & quæ erūt singulorū bona, per charitatē omniū fiant. Qđ si fratres sumus in Dño, cohæredes in CHRISTO, eiusdem corporis (id est Ecclesiæ) mēbra eodem redempti sanguine, fidei cōmunes socij, ad eandē gratiā & felicitatem futuræ vitæ vocati: cōgruum certe est fratrē fratri bene velle, bene precari, benefacere: tantū abest, vt in aduersis eius gaudeat, & in secūdis doleat.

☞ Considera ꝙ in cœlis quāto maior est felicitas & gloria in ꝑximo, tāto magis ibi positus, inuidus de ea apud se cruciaretur & affligeretur: sed quia illa maxima erit, ideo de ea in inuido maximus esset dolor. Eā obrē in cœlis a Deo nō constituetur, sed in inferno, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, luctusq; & stridor dē

tiū

tiũ, & omnigena in proximo calami-tas, quã eidem ibi permanẽti inuidere nõ poterit, quia in eadẽ dãnatiõe erit.

¶ Cõsydera, ꝙ inuidi similes sunt dęmonibus, qui ex hominũ bene factis dolore a ffici solent, & superna cœlestiaꝙ hominibus inuidere: nõ vt sibi-ipsis ea cedant, quæ irreparabiliter a-miserũt, sed ne pauperes homines de puluere suscitati illuc ascendãt, vnde ipsi in gloria creati irreparabiliter ceciderũt. Haud secus inuidi virtutem alijs inuidere solent, nõ ꝙ ad eã acquirẽdã incũbere velint: sed quia vellẽt omnes esse ęque miseros ac ipsi sunt, & in nullo beatiores.

☞ Consydera, ꝙ si alter nõ haberet ea bona quæ ipsi inuides, nihilominus ea tu nõ haberes: quæ si habet citra tuum dãnũ, nihil est cur torquearis de eius felicitate.

¶ Consydera, ꝙ omniũ bonorũ operũ proximi tui tu es particeps, si modo sis in gratia: & quãto magis meretur, tanto magis ipse animæ tuæ prodest

Ea

Ea re nō est cur eius virtuti inuideas: sed potius est cur ei cōgratuleris, imo potius tibiipsi, qui eorum bonorum operum particeps es.

¶ Consydera, quantæ sit infelicitatis & miseriæ, vt dū ꝓximus melior redditur, tu deterior fias: dumq; augmēta alienæ ꝓsperitatis inspicis, apud temetipsum anxius afflicti tui cordis peste moriaris: & dū conspecta felicitas affligit, pœna tua te nequiorē reddit. Qd' si aliorū bona diligeres, quę habere non potes, ea tua amātis fierēt, quæ in aliis amares, & alieni laboris opera sine tuo labore tua faceres.

¶ Consydera, ꝙ inuidia cor vrit, corpus exiccat, mentem iugiter sollicitat: nec homini bene esse permittit, aut iucūde viuere. Est em̄ sicut vermis natus de ligno, qui lignū de quo egredit̄, primum incipit rodere. Sic inuidia quæ nascitur ex hominis corde, primum ꝙ affligit & lædit, est cor de quo nascitur Postquā aūt inuidiæ putredo cor hominis inuidi corruperit, ipsa etiam liuida

uida facies ostendit, quam grauiter inuidię vęsania animū eius instigauerit
Iustius inuidia nihil est: quia protinus ipsum
Authorem lædit, cor cruciatq; suum.

¶ Considera, quã sit cõtrariũ charitati (quæ Deus est) & bono cõmuni (quod Dei largitas omnibus communiter largitur) aliorũ bonis inuidere, & eos odisse, quos Deus creauit, sanguine suo redemit, & diligit, & de quibus spes est, vt ad vitam æternã perueniant, qui forsitan saluabunt̃, & tu dãnaberis: cũ Deo æternũ gaudebũt in cœlis, & tu forsitã cũ dæmonibus ęternum cruciaberis in inferis.

¶ Methodus uitãdi Inuidiam.

AMplectere humilitatẽ, fuge matrem inuidiæ superbiã. Superbus enĩ, qui nõ solũ superiorem, sed ne parẽ quidem pati potest ijs facillime inuidet, quos aliqua in re beatiores viderit, hoc timens, ne illis videri possit inferior.

¶ Nihil amaueris vel concupiueris eorum, quę mundus habet & amat, vt

ſunt honores, diuitię, voluptates. Expete tm̄ cœleſtem hęredttatē & bona ſpiritualia, quę numerus cohęredū nō anguſtat, quę & omnibus vna & ſingulis tota ſunt, quę tanto largiora eſſe oſtenduntur, quanto ad hęc percipiētiū multitudo magis dilatatur. Tēporalia aūt tanto ſiunt minora ſingulis, quanto pluribus fuerint diuiſa, & idcirco deſyderantis mētē liuor excruciat, quia hoc quod appetit, alter accipiens aut funditus adimit, aut a quantitate reſtringit. Difficile nanq; eſt vt hoc alteri non inuideat, quod adipiſci ☞ Dum animū tuū inuidię (exoptat titillabit tentatio, eam hac ratione commodiſſime vinces, ſi Deū rogaueris, vt ei bene ſit, cui vt inuideres, prius ſolicitabat tentatio, ſique ei charitatis obſequia exhibere ſtatuas.

¶ Neminem prorſus oderis, amicos tuos in Deo diliges, & inimicos tuos ꝓpter Deū. Qui te adhuc ſibi inimicū ſic dilexit prior, vt animā ſuā pro te redimēdo poneret. Vnde & per ſemetipſum

ipsum dicit. Diligite inimicos vestros, bene facite ijs qui oderunt vos.
¶ Iniquũ hominẽ non magis oderis, quam fidelis medicus odit ęgrotum, eius vitio tantũ sis inimicus. Gregori. Inimicos Dei perfecto odio odisse, est, & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare, mores prauorum premere, vitę prodesse.
¶ Quod ab alio tibi non vis fieri, vide ne tu alteri id facias, sed quæ vis vt faciant tibi homines, ita & tu fac illis. Per illud malitia compescitur, vt malũ quod pati non vis, alteri nõ faciens, cesses a nocendi opere. Per hoc benignitas præcipit, vt bonũ quod tibi ab alio fieri expetis alteri impendens, erga vtilitatẽ proximi te exerceas ex benignitate. Caue aũt sic tecũ cogitaueris. Quid mihi rei cũ isto? Ignotus est, alienus est, nihil vnquã de me benemeritus est, lęsit aliquando, nũquam profuit. Tantum memineris, quo merito tanta tibi præstiterit CHRISTVS, qui suã in te beneficentiã non in se (bo-

norum em̃ tuorũ non indiget) sed in proximo tuo rependi voluit. Tantum vide, quibus ille egeat, & qd tu possis. ¶ In secundis & aduersis aliorũ alit nõ te geras, quã si tibiipsi accidissent, Si aliis secunda euenerint, perinde atq; si tibi euenissent, eorũ gratulare felicitati. Si aduersa: flebis cũ flentibus, memor idẽ tibi posse cõtingere, quod & ipsis, In vna em̃ ecclesia, tanquam in vno corpore, membra ita simul gaudere, simul mœrere, & se mutuo iuuare debent, vt quicquid vni acciderit, omnibus acciderit.

DE CHARITATE.

CHARITAS est dilectio, qua diligitur Deus ꝓpter se, & proximus propter Deum, ¶ Charitas Dei & proximi, propria est & specialis virtus piorũ atq; sanctorũ, cum cæteræ virtutes & bonis & malis possint esse cõmunes: sine qua nullũ bonũ adest, imo in vanum & frustra habentur cętera bona, saltem quantũ ad salutẽ ęternã cõsequendã: si aũt adsit, habentur cętera

bona

bona. Vt em̃ multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generãtur: nec habet aliquid viroris ramus boni operis, nisi manauerit e radice charitatis. De qua plenius in epitome pręceptorum dictum est.

¶ Effectus charitatis:

Chara Dei fratrisq́; sui delectatio gaudet.
Fructibus alterius patientijsq́;, benignæq́;, nulli
Aemula, nil praue faciens, non ambitiosa:
Non inflata, procaxue, non inuida, nec sua querẽs:
Congaudens vero, prauum non cogitat, imo
Omnia fert, credit, sperat, non excidit vnquam:
Crimina cũcta operit: virtutes perficit omnes.

DE GVLA.

GVLA est vorax edacitas, naturæ finibus non contenta.

Cuius octo sunt species:

Præ, cupidæ, crebro, laute nimis, & studiose
Sumo cibos, delector eis, vetitis quoq́; vescor.

Peccant per Gulam:

Præ ☞ Qui comedunt cõtra cõsuetudinẽ vel cõstitutiõm sanctæ Ecclesiæ, ante horam debitã, præsertim in ieiunio, aut primo mane ante dictas precationes sibi iniũctas, aut diebus festis ante auditum sacrum.

Cupide ❡ Qui nimis auide edunt, & cibos non satis mãsos pre voracitate degluti- (tiũt.

Crebro ❡ Qui sæpius edunt quam debeant, aut quã natura patiatur.

❡ Qui absq; excusatione sufficienti, ieiunia ab ecclesia indicta nõ obseruãt.

☞ Qui delicatos cibos aut potus sibi apparari curant, supra statum & facultates, aut plus quã deceat.

☞ Qui cibis appositis nõ cõtenti lautius epulari vellẽt si possent, ea sola causa, vt suis voluptatibus perfruerentur.

❡ Qui vt suæ voluptati tantũ indulgeant, vinũ merũ aut nõ satis aqua dilutũ bibũt, in pnicie corporis & animi.

❡ Qui nimio cibo se ingurgitãt, aut vino pfusiore se obruũt. Vnde sequit̃ cruditas, ebrietas, & alia mala de quibus mox dicemus.

Qui diuers

❡ Qui diuersitatem ciborũ exquirũt varietatem saporũ affectãt, nimiũ exquisitas & studiose apparatas epulas appetunt. *Studiose*

❡ Qui cõtemnũt sufficientiã, & superfluitatem desyderãt, & in varijs ferculis & lautis cibarijs suũ ponunt desyderiũ, relicto diuinorũ cogitatu, & eorũ adquæ facienda obstricti sunt.

❡ Qui in cibis voluptatem nimiam capiunt, & ventrẽ quasi Deum suum constituunt. *Nimia Delectatio*

❡ Qui edunt nociua, aut sibi nocere solita: siue in anima, vt Adam & Heua, siue in corpore vt qui contra fideliũ medicorũ mãdata aliqd comedũt. *Esus Vetitorum*

❡ Qui carnes comedũt aut lactaria, ijs diebus quibus ab ijs abstinendum sanxit Ecclesia.

❡ Filiæ Gulæ.

Sensus hebes, crudum corpus, scurrile, proteruum,
Lingua loquax, somnus, nausea, fœda venus.

Peccant ex Gula:

❡ Qui præ crapula, ita mentis oculo- *Sensus*

 rum *Hebetudo*

rũ & aliorũ ſenſuũ acumen ſubuertũt & hebetant, vt a cõmeſſatione nec orare, nec aliud opus ſtudioſum debitũ facere poſſint. Pinguis enĩ venter nõ gignit ſenſum tenuem.

Cruditas. ¶ Qui ex nimia crapula in languorem aut morbum incidunt.

Scurrilitas. ☞ Qui impudenti corporis & membrorũ geſtu, incompoſitaq; geſticulatione alios ad riſum prouocant.

Proteruia ¶ Qui ex crapula a mente alieni iraſcuntur, minantur, lædũt, aut turpiora multo deſignant.

Loquacitas. ¶ Qui cibo & potu onerati, inconſiderate & temere loquuntur, euomũtq; detractiões, turpia vba aut blaſphẽias

Somnolẽtia. ¶ Qui ex nimia cibi & potus ingluuie, naturã ita corrũpunt & ſuffocant, vt ſomno profuſiore ſit opus ad exhalandam crapulam.

Nauſea. *Venus.* ¶ Qui ex gulæ vitio nauſeãt, ſingultiũt, ructant, fœtidum anhelitum habent, aut in libidinoſam immunditiam labuntur.

Me-

❡ Methodus deteſtādi Gulam;

CONSYDERA, ꝙ peccatū Gulę mors intrauit in omne genus humanū: vnde ea tibi prima pugna eſt quam te oportet deuincere, & quāto minus ſuperata fuerit, tāto validiora ſunt cætera vitia contra te, & tu debilior cōtra ea. Gulam niſi prius reſtrinxeris, cætera vitia reſtringere nō poteris: a gula tibi inchoandū eſt, ſi cętera vitia velis ſuperare: illa niſi prius refrenetur, fruſtra contra alia vitia laboratur. Tunc em̄ hoſtes q extra nos ſunt, a nobis fortius ſuperantur, quando prius quæ intra nos ſunt vitia, extīguunt. Fruſtra foris agit bellū, qui intus habet periculū, vnde & Saluatorē noſtrū Diabolus primum de gula tentauit, quaſi a ianua aliorum vitiorum.

❡ Conſydera CHRISTI ſingularem abſtinentiā qui in deſertum veniens, ieiūnauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, nihil interim manducans: vt per ieiuniū carnem innocētem pro nobis maceraret, exemplūq;

fidelibus daret, se se offerēdi Deo per ieiuniū. Qui quidem postea esuriijt. Si ille qui dat escam omni carni, & per quem ne volatilia quidem cœli esuriunt, pro te ieiunans esuriijt, quanto magis pro te ieiunare deberes? Qualis Christianus es qui Christo esuriēte tu crapularis? & pro salute tua famē sustinente, tu pro peccatis tuis ieiunare recusas.

☞ Cōsydera quā amaro potu rex regum & dominus dominantiū IESVS Christus, a crudelissimis Iudæis potatus fuerit in cruce: dum ꝓpter nimiū laborem & sanguinis ī pretiū animarum nostrarū effusi emanatiōm, intus desiccatus, arefactus, & adustus totus supramodū sitiret. In qua vehemētissima siti, acetū cum felle mixtū in spōgia arundini superimposita crudelissimi Iudęi domino Deo nostro porrexerunt. O quam amarū poculū, in quali vasculo ei ꝓpinatū est, q dat terrę pluuiā, eamq germinare facit? Si ad mētem reduceres o Christiane, acetū cum

felle

felle mixtum CHRISTO propinatũ, in cibo & potu quãtumcũq; vili saporem inuenires: propter Christum felle & aceto potatũ, sensualitati tuę resisteres. Qualiter tollis crucẽ tuã & Christum sequeris: cũ is felle & aceto ĩ cruce pro te potatus fuerit, gulæ aũt tuæ preciosa vina & magnifici ciborũ apparatus nõ satis faciunt? Non est cibus adeo aridus (inquit Bernardus) qui nõ efficiatur sapidus, si illius aceti qđ ꝓpinatũ est, cõdimẽto fuerit tẽperatus. ☞ Cõsydera, ꝙ Apostolos suos quos tenerrime diligebat, in præsentia sua spicas auellere, & manibus fricare permittebat Christus, & tali pabulo more animaliũ sustentari: cum miraculose potuisset ipsis cibos creare, aut iã creatos multiplicare: sed tñ exemplũ abstinentiæ nobis relinquens, eos voluit in abstinentia exercere, vt eorũ exemplo pompã mundi cõtemnendã ostenderet, sumptuosa cibaria & saporosa a nobis arceret, & gulæ voracitatem eiusq; insatiabilẽ appetitũ ĩ nobis euacuaret.

Cõ-

¶ Consydera multorũ sanctorũ abstinentiam, qui in eremũ profecti carnem suã ꝓpter Christum crucifixerũt cum passionibus & concupiscentijs.

¶ Consydera, ꝙ multi pauperes panem & aquã sibi ad delicias reputant, nec tñ ea ad satietatẽ habere possunt: & tũc videbis, quam benignus erga te fuerit is, qui pro te esurijt, & aceto mixto cum felle potatus est: quod ad hęc aliquid tibi adiecerit.

¶ Consydera, quam indignum sit & nefariũ, illud idem os (quo sacratissimũ Christi corpus sæpe, aut saltem semel in anno sumis) instrumentũ fieri gulæ, detractiõis, blasphemiæ, & aliorum pluriũ peccatorũ: vt eodem ostio & vitã aliquando introducas, & multo sæpius mortẽ: eodemq; quotidie voluptuosos cibos & fœdissimas crapulas auidius deuores, quã pretiosissimũ illum angelorũ panẽ aliquãdo sumas: & quod ad benedicendũ Domino tibi datum est, in nequitiæ & omnis peccati instrumentũ cõuertas, & in obstaculũ

culum peruentionis ad patriam, quod tibi datum est ad acquirendam æter- nam gloriam.
¶ Consydera, quod voluptas linguæ vix duorũ habet latitudinẽ digitorum: & huic tam modicæ parti, tam breui de- lectationi, aer, terra, mare vix sufficiũt? Hinc pauperes spoliantur, & rapinæ fiunt, vt fames pauperũ trãseat in de- licias tam modicæ vnius homunculi particulæ. Quã miserũ vt momenta- nea tã modicæ particulæ delectatiun- cula, & animam & corpus etiã ipsum a cœlesti gloria arceat, & in æternam miseriam detrudat.
¶ Consydera, quod dum vis saluare cor- pus, nec cõmittere, vt vlla re egeat, tũc temporis ipsum in extremam inopiã & egestatem detrudis: quia & ipsum & eius, animã in æternam deducis dã natiõm vbi egestas est & inopia om- nium rerũ, præterquã miseriarũ. Næ tu homo es iudicij valde præposteri, qui corpus quod vermes in sepulchro mox deuoraturi sũt, cibis delicatis im- pinguas

pinguas: animã vero tuam bonis opibus impinguare renuis, quæ ad Dei tribunal mox præsentabitur iudicãda quam si hic bonorum operum fructu non impinguaueris: quantumcunque pinguis sit venter, ea mittetur in gehẽnam ignis. Quã sic neglecta, ne corpus quidem saluare poteris: nõ tamen anima pro corpore, sed corpus pro anima factum est. Qui quod primũ est negligis, & quod posterius est extollis: vtrunque corrumpis, & tuo te iugulas gladio. Quia carnem (quæ tibi in adiutorium data est, vt ea vtaris ad omne opus bonum) tibi in ruinam & laqueũ cõuertis. Si vero ordinem seruaueris, curaueris que quod primũ est, etiam si negligas quod est secundum, pro primi salutem saluabis & secundum. Quia si post mortem tuam anima tua beata sit, in finali iudicio corpus tuum ipsi rursus copulatum, resurget gloriosum. Si aũt damnata erit anima tua (quod omẽ auertat Deus) corpus tuum miserrimæ animæ suæ infelici vinculo rursus colligatum

ligatum

ligatum, ipsi in tormentis pœnalibus sociabitur: vt quæ hic socia fuerunt in vitijs, ibi etiam sint socia in tormentis.

¶ Consydera quã cito gulæ delectatio pertransit, quam breuiter durat, & quod transacta sic est quasi nunquam fuerit, & relinquit post se vestigia remordentis cõscientiæ, pœnitudinis, cõfusionis, & timorem æternæ dãnatiõis, sibi debitæ: & in morte de temporarijs gaudijs in dolores pœnasque æternas animã deducit. Breue enim est quod delectat, æternum aũt quod cruciat: voluptas modica, pœna aũt infinita. Sicut vicissim resistẽdo tẽtationi, passio modica, gloria perpetua. Gregorius: Vnde caro ad tempus suauiter viuit, inde spiritus in æternũ cruciatur: & quo plus caro punitur in hac vita, tanto plus gaudebit in futura.

☞ Consydera, quod qui in huius seculi prandio siliquis porcorum se exaturauerit, & ad patriam ptendẽtes stabulũ pro domo dilexerint, ad cœlestẽ cœnã nõ peruenient vnquam: sed ij tantum

qui

qui in huius seculi prādio a voluptatibus abstinuerint, & æternæ cœnæ se reseruauerint. Nemo enim potest & hic cum mundo & illic cū Christo gaudere, præsentibus & futuris bonis frui vt hic ventrem, illic mentem impleat vt de delicijs ad delicias transeat. Nam qui temporalia maluerit, carebit æternis, qui corporalia præposuerit, priuabitur spiritualibus, qui terrena prætulerit, cœlestia non habebit. Vnde Lazarus qui receperat malū in vita sua, deportatus est ab angelis in sinū Abrahę. Diues aūt ille epulo, purpuratus, pinguis & nitidus, qui epulabatur q̊ti die splēdide, mortuus & sepultus, in infernū est detrusus. Idem ēm non habēt premiū, fames & ingluuies, voluptas & continētia, quia in morte, miserię delicijs, & delicię miserijs cōmutāt̄. ☞ Consydera quanto satius est, supfluos cibos & potus pauperibus erogādo tibi in æternā retributiōem reseruare, quā in animi & corporis perniciem ad breue tempus ijs saginari, & postea

non so

nō solū eos perdere, sed cū ijs etiā corpus & animam. Opipare superioribus annis es epulatus, quid ex tantis ciborū lautitijs tibi superest? nimirū nihil, nisi forte conscientię infestissimus ille remorsns, Profecto quod accepisti, scilicet crapulando, illud nō habes; quod aūt nō accèpisti, sed pauperibus erogasti, illud habes & in cœlesti patria tua tibi reseruatum.

☞ Consydera, ꝙ in morte tanto viliora fœtidioraqꝫ sunt cadauera, quanto delicatius in crapulis & voluptatibus fuerint enutrita. Nā caro quæ nūc delicatis cibis alitur, paulo post scaturire vermibus agnoscetur, & in sepulchro eo erit delectabilior esca vermiū, quo hic delectabilius saginata fuerit abūdātia ferculorū: & quāto nūc sibi apparari curat suauiorē ciborū mollitiē, putrefacta tāto grauiorē exhalabit fœtorē. Idqꝫ adeo vt qui (dum ea viueret) eius aspectu & cōsortio gratius nil habebāt, ea mortua nil fœtidius, nil vilius nil horribilius inueniāt, eiusqꝫ aspectū

& consortium perhorrescant.

¶ Consydera q̄ lauti & delicati cibi corpori militant, nō spiritui: ijs anima nō saginat̄, sed caro: & palatū quidem irritāt sed libidinē excitāt. Ambros.⁹ Fames amica virginitati est, inimica lasciuiæ: saturitas vero castitatē prodigit nutrit illecebram.

¶ Consydera quāta mala gulā comitantur. In primis nimia. inordinata, & nimis festinata comestio lędit naturā, & minus nutrit, quāto magis vēter reficitur, tāto amplius ratiōis intellectus & mentis acies destruitur & obtūdit̄: quia pinguis vent̄ non gignit sensum tenuem. Diminuit etiā oculorū perspicatitatē, multos languores & morbos parit, & plerūq̄ mortē homini accersit plures em̄ occidit gula, quā gladius.

¶ Methodus uitandi gulam.

QVoniā dū necessitas solui sibi debitū quærit, voluptas sub ea latitās suū expleri desyderium appetit: tatoq̄ facilius illa hominibus obrepit, quanto

quãto honestiore necessitatis nomine se cõtegit. Idcirco magna opus est cautione & prudẽtia, ad domãdã & refrenãdã illã voluptatis ingluuiẽ, & sub ratiõis dominio cõtinẽdã, ꝙ si vis vt caro tua animæ tuæ & ratiõi seruiat & subiecta sit: fac vt anima tua Deo seruiat, eidemq; ratio subiecta sit. Omnino necesse est animã a Deo regi, vt corpus possit regere. Quãdoquidem sic a Deo mirabiliter cõditi sumus, vt rationi dominetur Deus, ratio animæ, anima corpori. Verũ animæ dominio se subiicere corpus renuit, nisi illa ratiõis prius sese subiecerit imperio, & ratio sese cõformauerit Deo.

☞ Cum mẽtẽ tuã gulæ titillabit tẽtatio, imaginare in animo tuo, acsi eam habueris delicati cibi & potus delectatiũculam, & ea satiatus sis, & hora prę terierit: quia palati, linguæ, & gutturis voluptas est quasi somniũ noctis trãsactæ, imo cõtemptibilior & fœdior, qa dolẽtẽ relinquit cõsciẽtiã præterita ea voluptas, euitata vero lætã & securam

Modicus & tẽperatus cibus, & carni & animæ vtilis eſt.
☞ Multo melius eſt quotidie parum quã raro nimiũ ſumere. Parcus cibus & ſemper vent᷑ eſuriẽs, triduanis ieiunijs præferatur. Pluuia eñ illa optima eſt, quæ ſenſim deſcẽdit in terras: ſubitus & nimius imber, in præceps arua
¶ Quãdo comedis, cogita (ſubuertit ꝙ ventri obtẽperãdũ nõ eſt: ſed ꝙ ſtati tibi ſit ſtudendũ, legendum, aut aliud quidpiã boni operis peragendum, ad quod ſtare non potes onerato ventre. Itaqꝫ in cũctis cibis & potibus cõſyderabis, non quæ voluptas, ſed quę reqrit
¶ Fames modo & mẽſu (neceſſitas ra vincenda eſt. Nã Galenũ perhibent annos centũ & viginti vixiſſe, ꝙ e mẽſa nũquã ſatur abierit. Neqꝫ tamẽ hic exigimus, vt teipſum fame conficias: ſed ne ſupra quã vſus vitę poſtulat, implacabili voracitati ſeruias. Aſinus eñ (id eſt corpus tuũ) indiget pabulo ne deficiat: & onere (id eſt exercitatione & abſtinẽtia) ne laſciuiat. Bernardus
Carnẽ

Carnẽ oportet restringere, non extinguere: reprimere, nõ opprimere: vt seruiat, & nõ sæuiat: vt ancilletur, & nõ ☞ Nõ plus ieiuniorũ tibi (dominetũ imponas, quã ferre possis. Sint tibi ieiunia pura, casta, simplicia, moderata, & nõ superstitiosa,

¶ Vini saturitatẽ æque ac cicutã fuge: ne venter æstuãs vino in quo est luxuria, vsq; ad titillationẽ luxuriæ pertingat, & iuuenile corpus sua sponte ad vehementiã procliue, ad insaniam adigat. *Vini* autem ardorem immixta aqua temperabis.

¶ Cibis parabilibus & vulgaribus cõtentus esto. Nam quid adolescenti, cuius stomachus natura expeditus est ad digestionẽ, cũ perdicibus, ferinis, capis, & id genus lautitijs, quas stomacho iã segni & corpori semimortuo necessitas ipsa vtendas reponit? Nam fouendi senij, quæ spes erit, si iuuẽtus per intemperãtiã ea fastidiosa fecerit, quæ languentẽ stomachũ reficere deberent,

DE ABSTINENTIA.

ABstinentia est a cibo & potu, p sola corporis castigatiōe cessatio. deus homini ad esum multa bona creauit: sed ne mensuram edēdi excederet, abstinentiā imperauit, qua omnes carnales cupiditates & omnia vitia extirparentur, sicut vicissim omnes animæ virtutes gulæ vitio destruūtur. Abstineat (inquit Augusti.) a multis licitis, qui per libertatem arbitrij multa cōmisit illicita. Et qui per illicita (inquit Gregorius) defluendo cecidimꝰ, etiā a licitis nosmetipsos restringendo surgamus. Pro eo eñ (inquit Bernardus) quod ab ipsis quoqꝫ licitis abstinemus: ea nobis, quæ prius cōmisimꝰ illicita, condonātur. Quid vero est cōdonari cōmissa, nisi ieiunio breui ieiunia redimi sempiterna? Gehennā eñ meruimus, vbi nullus vnquā cibus est cōsolatio nulla, terminus nullus, vbi guttā aquæ diues postulat, & accipere nō meretur. Bona ergo est & salutaris abstinē

abſtinentia, per quā redimūtur ęterna ſuppicia, dū remittūtur hoc modo pec cata. Itaq; quoniam eiecit nos cib⁹ de paradiſo, illuc nos reducat eſuries. In caſſum aūt per abſtinentiā caro atteritur, ſi inordinatis demiſſa motib⁹ mēs vitijs diſſipatur. Quid em̄ prodeſt atte nuare corpus abſtinētia, ſi animus intumeſcat ſuperbia? quā laudem mere bimur? de pallore ieiunij, ſi liuidi ſum⁹ inuidia? quid virtutis habet vinū non bibere? & ira atq; odio inebriari? Tūc demū præclara eſt abſtinentia, tūc pul chra ac magnifica corporis caſtigatio, cum animus eſt mūdus a vitijs. Eo em̄ abſtinentiæ bonum deperit, quo ſeſe a ſpiritalib⁹ vitijs minime cuſtodit. Hīc Ioel: Sanctificate (inquit) ieiunium. Ieiuniū aūt ſanctificare. eſt adiunctis illis bonis operibus dignā Deo abſtinentiam carnis oſtendere. Bernardus Volo aūt admonitos eſſe fratres meos obſeruandū eſſe ieiuniū, nō ab eſcis tā tum, ſed ab omnibus illecebris carnis & vniuerſa corporis voluptate: imo

Ieiuniū ſanctificare quid ſit.

vero ieiunandũ esse lõge amplius a vitijs, quam a cibis. Qui em̃ a cibis abstinent, & praue agũt, dæmones imitantur, quibus esca nõ est, & nequitia semper est. Itaq; nõ solum istud ieiunium visibiliũ ciborũ, ad perfectionem cordis & corporis puritatem sufficere posse credendum est, nisi huic fuerit animæ quoq; ieiuniũ copulatũ. Habet nanq; & illa suos noxios cibos, quibus impinguata, etiam sine escarũ abũdãtia ad luxuriæ prꝯrupta deuoluitur.

Nouerint aũt abstinentes, q̃ tunc placentem Deo abstinentiam offerunt cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur, nõ loculis. Non em̃ Deo, sed sibi ieiunant, si ea quæ ventri ad tempus subtrahũt, nõ egenis tribnũt, sed ventri postmodum offerenda custodiunt.

DE IRA.

IRa est motus animi cõcitati ad vindictam.

Cuius

ℭ Cuius duæ ſunt ſpecies.

Voluitur ira grauis tacito ſub pectore: deinde
Exteriora probant, animi quid parturit ira.

ℭ Peccant per Iram.

ℭ Qui in ſuis animis irã grauem colligũt, quã ſigno exteriore nõ p̃ ſe ferũt. *Ira interior.*
ℭ Qui confuſa vocis effuſione animi ſui iracundiam præ ſe ferunt. *Ira exterior.*

ℭ Iræ ſeptem ſunt filiæ.

Impatiens animus, diræ, blaſphemia, probrum.
Vltio, rixa, minæ, ſunt iræ pignora ſeptem.

ℭ Peccant ex Ira.

☞ Qui ab alio iniuria affecti, eũ indignũ putant a quo talia pati debeant. *Impacientia animi.*
☞ Qui in alterũ irati, animũ ſuũ diuerſis cogitationibus amaris adplicãt, cogitantes quomodo in eũ vlciſci poſ-(ſint.
☞ Qui inordinato clamore & cõfuſa locutiõe, præ ſe ferunt cum quãto animi mœrore ſe ab aliis reprehendi audiãt, aut cõuitiis peti.
ℭ Qui damna, calamitates, morbos·

aut alia quibus a Deo afficiũtur, graui us tolerant quam debeant,

Maledictio ℂ Qui præ iracundia alteri diras imprecantur, & maledicunt,

Blasphemia ℂ Qui ira excandescentes, Deũ quasi mẽbratim discerpũt: aut nomẽ Dei & sanctorũ in vanũ iurãt aut peierant.

Probrũ ℂ Qui cũ aliquo agunt cõuitijs: eundemq́ irrident, & corã alijs diffamant

☞ Qui exprobrant alicui paupertatem, aut animi corporisue vitium.

Vltio ☞ Qui ex iracundia & gratia animi sui explẽdi, alijs appetũt dãnũ aut malũ.

☞ Qui cũ aliquo simultates gerũt, cũ desiderio vindictæ, & appetitu nocẽdi p se vel per aliũ vbis aut factis.

ℂ Qui vindictæ causa alteri dãnum aut malum afferũt.

Rixa ℂ Qui ex animo ira accenso vsq; ad verbera perueniunt.

ℂ Qui re ipsa præ iracũdiã proximo inferũt nocumentũ in rebus eius aut corpore: vt qui in eius capillos inuolant, pellunt, percutiunt.

☞ Qui arma, baculos, lapides & similia

milia nocendi causa deferunt,

¶ Qui libenter nocerent, si per occasionem & vires liceret.

¶ Qui iniustũ malum alteri iniuste minantur: nõ ratiõe iustitiæ & correctionis, sed ad vltionem tantum. Minæ

¶ Methodus detestandi iram.

CONsydera, ꝙ animãtia ratiõis expertia in suo quæqꝫ genere ciuiliter cõcorditerqꝫ degũt: armentatim viuunt elephanti, gregatim sues & oues pascũtur, turmatim volãt sturni & graculi, per vices iusta quadã politia grues suas agũt excubias: mutuis officijs sese tuẽtur grues, delphini, & cerui: nota est formicarũ & apũ inter ipsas concors politia. Inter immanissimas etiã feras cõuenit, leonũ inter ipsos feritas non dimicat, aper in aprũ nõ vibrat dẽtem fulmineũ, lynci cũ lynce pax est, draco nõ sæuit in draconem, lupi inter se viuunt cõcorditer. Ipsi etiã impij spiritus, per quos cœlitũ atqꝫ hominũ concordia primũ dirupta est, & hodie rũ-

pitur

pitur: tamen inter se fœdus habẽt, suamq; illã qualemcũq; tyrannidem cõsensu tuentur. Soli aũt homines, quos omniũ maxime decebat vnanimitas, & quibus ea maxime erat necessaria intestinis inter se dissident odijs. Quibus irrationabiles creaturæ in suo q̃q; genere inuicem cõcordãdo indicant, quãtũ malũ per discordiam rationales creaturæ committãt, quando hę rationis causa id perdunt, quod illę motu naturali custodiunt.

¶ Consydera ꝙ cęteris animantibus ab homine, vindictę & vltionis instrumentũ natura indidit: equo calcẽ, ceruo cornu, apro dentem, api aculeum, aui rostrum & vngues, deniq; vel ipsi pulici morsum addidit. Te vero ad mãsuetudinem & patientiã ꝓduxit inermem & nudũ, vtpote ne haberes vnde vim vi repelleres. Consydera igitur quã pręter tuã natutã sit, in aliũ vlcisci, & vim vi repellere, ꝑsertim armis aliunde quęsitis: cũ vel crudelissimæ feræ & ad crudelitatem natæ, suis armis dun-

mis duntaxat, & sibi a natura inditis suam vlciscãtur iniuriã. Si ferã videris tibi metuis: si hominem, sæpius formidas, nec in teipso quidem pacem habes: deniq; ne a pulicibus quidem tutus es. Homo aũt (inquit Augustin⁹) tibi conuitiũ dicit, & tumes & iratus es: pulicib⁹ resiste si potes, vt dormias. ¶ Consydra, quæ, quãta, quoties in Deũ peccauisti: si illatam tibi iniuriã proximo tuo illius iniuriæ illatori condonaueris, cõdonabit & ipse tibi tuã in se iniuriam. Nulla est ratio cõmodior, qua post offensam recõcilieris Deo quam si tu offẽsus recõciliere fratri tuo Cõdona leuem culpã proximo (leue em̃ est, quicquid homo peccat in hominem) vt tibi tot milia culparũ condonet Deus, At durũ est (inquis) ira tũ animũ cõprimere: non tibi in mentem venit, quãto duriora pro te pertulerit dominus Deus noster? Quid eras, cũ pro te pretiosam suã animã poneret? Nonne inimicus? Qua benignitate q̊tidie te tolerat vetera peccata iterantẽ?

quā mīsericordia etiā grauissime offensus, ad se recipit reuerētem Postremo qua mansuetudine ille pertulit ꝓbra vincula, verbera, deniq; mortē ignominiosissimā? Gregorius: Si passio Christi ad memoriā reuocet: nihil adeo durū est, quod nō æquo animo toleretur. At indignus est (inquis) inimicus meus, cui ignoscat. Itane tu dignus eras, cui ignosceret Deus? Vis Deum in te exercere suā misericordiā, & in ꝓximū tuū vis exercere seuerā iustitiā? Magnū ē tibi scilicet, si peccator ignoscas peccatori, cū dominus Deus noster pro crucifixoribus patrem orauerit. Postremo si inimicus tuus indign⁹ est, cui beneficiū pro maleficio rependatur: at tu dignus es qui id facias, dignus & ipse Christus ꝓ quo id fiat.

¶ Cōsydera ꝙ tādiu nullū boni operis sacrificiū immolas, quādiu a proximo per iracūdiā discordas. Scriptum nanq; est: Si offers munus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris, ꝙ frater tuus habet aliquid aduersū te: relinque

ibi mu-

ibi munus tuũ ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuũ. Ex qua praeceptiõe cõsydera, quã eorũ culpa intolerabilis esse mõstratur, quorũ hostia repellitur. Nam cũ mala cũcta bonis sequẽtibus diluant̃, magna vt sint mala discordiae necesse est, quae nisi funditꝰ extincta fuerint, bonũ opus subsequi non permittunt.

¶ Consydera, ꝙ forsitã proximũ tuũ a quo offensus es, grauius multo alias offendisti, nec tamen in te vltus est, sed illatã sibi iniuriã patiẽter tolerauit. Ita ꝙ quia alter alterius onera portare debet, eum vicissim patient̃ tolerare debes. Nulla em̃ (inquit Gregorius) sũt bona quae agimus, nisi aequanimiter proximorũ mala toleremus.

☞ Cõsydera cui es inimicus, nempe aut iusto homini, aut iniusto. Si iusto miserrimũ certe est te ei esse inimicum cui Deus est amicus: te ei velle nocere cui Deus vult bene esse. Praeterea lapidi irasceris: ei em̃ tua molestia ñõ mo-

ues bilem,ſed eius exerces patientiam Si iniuſto, nõ minus miſerũ eſt,vt alienã vlciſcaris improbitatem, te fieri improbiorem,& dũ violenter in tuaipſius cauſa iudex,alienã conaris punire iniuſtitiam,te nouam admittere iniquitatem. His amplius, quis tandem mutuarũ iniuriarũ erit finis, ſi ſuã quiſq; iniuriam pergat vindicare? Creſcunt vtrinq; inimicitiæ, incrudeſcit dolor. Acceptũ em̃ incõmodũ neutiquã tollitur vindicta, ſed propagatur, & iniuſtus inimicus tuus plerunq; iniuſtior redditur & iniquior, magiſq; in malo induratus. Leuitate autem & patientia ſanatur nonnunquam etiam is qui fecit iniuriam, & ad ſe reuerſus,ex inimico fit certiſſimns amicus. Qđ ſi ne hac quidem ratiõe cor eius lenire poſſis, at certe tuum ſic lenies,

¶ Conſydera, ꝙ ſufficit diei malitia ſua, & in hoc ſeculo tot tantaq; occurrunt aduerſa,vt quãtumcunq; laboraueris, vix poſſis in temetipſo pace frui Eam ob rem tibi ſtultũ eſt, mẽtem tuã

ꝓ ſe ſa

per se satis inquietã, odio & inimitijs exasperare. Quod si velles omnes opprimere quos pateris aduersarios, iterũ alij insurgerent, & prius succumberes, quã eos omes oprimere posses. Quos omnes cõmodissime superabis, si malũ pro malo nõ reddideris, sed potius teipsum per patientiam viceris.
☞ Consydera, ꝙ dum vim vi repellere conaris, nec sinere vt vlla in re vinci videaris; tũc maxime vinceris, dum iræ affectibus succũbis, animoq; tuo dominari non potes. Cui si posses dominari, expugnatore vrbiũ esses fortior, Minor siquidẽ est victoria vrbiũ, quia extra sunt quæ subiugantur: multo aũt maius est, ꝙ per patiẽtiã vincit: quia ipse a se animus superatur, semetipsum sibimetipsi subijcit, & se intra se frænari cõpellit, & in se ipso inclusam crudelissimam ferã iracundiã superat.
¶ Consydera, ꝙ si refrenare tuos affectus & iræ passiones nolueris, eo mentem impellet furor, quo non trahet desiderium; & cõmotus ages velut ne-

ſciens,vnde poſt doles ſciens: & pecca ta tua poſtquã fuerint perpet ata, vix cognoſces: quia vix vlli iraſcẽti ira ſua videtur iniuſta, ſed iræ ſuæ ſtimulum plerunq; iuſtitiæ zelum putat: cũ aũt vitium virtus creditur, ſine metu culpa cumulatur.

¶ Conſydera, q nisi perturbatiõi tuę obſtiteris, etiã quæ a te tranquilla mẽte fuerant bene geſta ꝓfundes: & improuiſo impulſu deſtrues, quicqd forſitan diu labore ꝓuido cõſtruxeras.

☞ Cõſydera omnia mala quæ ex ira euenire ſolent, vt ſunt iniuriæ, diſſentiones, verbera, plagę, homicidia, & cętera huiuſmodi.

¶ Conſydera indignũ eſſe te Chriſtianũ CHRISTI imitatorem, aliorũ riſu vel ſubſannatiõe affici, cũ etiã Dominũ Deum noſtrũ ab eiuſmodi hominibus nõ ignores irriſum, ſed exultare potius & gaudere deberes, ſi & tu illa omnia, quę & Dominus noſter ãn tui cauſa pertulit, tu etiam perferas, recepturus vel ꝓ ipſa ſubſannatiõe mercedem

cedem: nihil em̃ eſt, quod ñobis pro Chriſti nomine ſine premio irrogetur. Vide ergo, quam beati ſunt Chriſtiani atq; felices, quibus etiam inſipiẽtiũ riſus ꝓficit ad ſalutem. Ita dñs diligẽtes ſe diligit, ita ſe timentes honorat, vt nec irrideri eos gratuito ſinat, quibus & pro ſubſannatiõe retribuet vltiõem, dicitq; eis Dominus. Mihi vindictam, & ego retribuam.

¶ Quiſqs es, qui aduerſitates & Dei flagella impatientius æquo toleras, cõſydera ꝙ niſi Deus a ſe per tribulationes correptis hæreditatem dare diſponeret, erudire eos per tribulatiões non curaret. Hinc nanq; ad Ioannẽ Dominus per angelũ dicit: Ego quos amo, arguo & caſtigo. Hinc rurſus ſcriptũ eſt: Fili mi, noli negligere diſciplinã Domini: neq; fatigeris cum ab eo argueris: quẽ em̃ diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc Pſalmiſta ait. Multæ tribulationes iuſtorũ: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

¶ Consydera, quod pro percipiendis terrenis hæreditatibus parentes duris disciplinę flagellis carnales filios castigāt. Quæ ergo diuinę correptionis pœna grauis esse debeat, per quā nunquam amittenda hęreditas percipitur, & semper mansura supplicia vitantur? Si enim (inquit Gregorius) attendatur felicitas, quæ sine trāsitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Hinc etiam Paulus ait, Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nonne multo magis obtemperabimus patri spiritum, & viuemus? & illi quidem in tempore paucorum dierū secundū voluntatē suā erudiebant nos: hic aūt ad id quod vtile ē in recipiendo sanctificatiōm eius,

¶ Consydera, quod omnia quæ pateris, peccata tua meruerunt: nec tñ secundum ea facit tibi Deus, neque secundū iniquitates tuas retribuit tibi: sed pro his leuibus & transitorijs tribulatiōib⁹ æterna cōdonat supplicia quæ meruisti, quorū respectu ea quę pateris nihil

sunt

ſunt. Adhæc nihil ſunt ad futurã glo-
riam, quę reuelabitur in te. Non eñi
cõdignę ſunt tribulatiões pręſentis tẽ-
poris, ad futuram gloriam quę reuela-
bitur in ñobis. Quandoquidẽ tanta ẽ
pulchritudo iuſticię, tanta ĩucunditas
lucis ęternę, vt etiam ſi non licęret in
ea amplius viuere ſeu manere, quam
vnius diei mora, ꝓpter hoc ſolum in-
numerabiles huius vitæ dies pleni de-
licijs & circũfluentia temporaliũ bono
rum, recte meritoq; cõtemni debeant,
cui cõparata omnis aliunde ſuauitas
dolor eſt, omnis iucũditas mœror, om-
ne dulce amarum, omne decorũ fœdũ
omne quodcunq; aliud delectare poſ-
ſet moleſtum.

☞ Conſydera, ꝙ res ſecundæ ſępius
per tumorem cor inquinant: aduerſę
vero res cor per dolorem purgant. In
illis ſe animus erigit: in his etiam qñ
ſe erexerat, ſternit. In illis homo ſe ob-
liuiſcitur; in his ad ſui memoriam, etiã
nolens & coactus reuocatur. In illis
ſæpe anteacta bona depereunt, in his

 lõgi

longi quoq; temporis admissa tergũt, & quę admitti poterant, compescunt. Nam plerunq; aduersitatis magisterio sub disciplina animus premitur, & cui prius extra se in elatiõm ducebat, cui sit cõditiõi subditus, ex percussa (quã sustinet) carne recordetur,

☞ Consydera ꝙ electorũ mentes tanto in meditãtiõe securę in ęternũ felicitatis suauius exultant, quanto grauiores patiuntur tribulatiões, Et cum nihil de seculo, nisi tristitiæ fructus colligunt, Deũ solũmodo suũ esse gaudiũ ducunt. Et cũ cœperint eis mundanæ peruersitatis inæqualitates amarescere tunc primũ possunt internę quietis suauitatem sentire, quorũ cruces multi vident, sed nõ vident vnctiões. Tales omnia præter peccatũ diligũt, nihil pͤt peccatũ timent, nihil eos pręter culpã cõtristat: plus gaudent de passiõibus & pœnis corporalibus, quã de cõsolationibus carnalibus: quia vidẽt illa esse materiã patientię & meriti, hæc vero periculosa esse, & in peccatum hominẽ facile inducere.

¶ Consydera, quod Deus præuidens quosdam multũ peccare posse, flagellat eos infirmitate corporis, ne peccẽt vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quã remanere incolumes ad dãnationem. Bonũ enĩ est ad vitã ingredi debilem, vel claudũ, quam duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternũ: & bonũ est tibi cũ vno oculo in vitã intrare, quam duos oculos habẽtem mitti in gehenã ignis Augustinus: Cũ Deus aduersis rebus exagitat, aut merita examinat, aut peccata castigat, aut mercedẽ mihi ęternã pro toleratis malis tẽporalibus seruat.

☞ Consydera, quod misericors Deus nostris cruciatibus non pascitur, sed delictorũ morbis per medicamẽta contraria medetur: vt qui voluptatibus delectati discessimus, rursum fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam a licitis nosmet ipsos restringendo surgamus: & cor quod vana læticia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod vulnerauerat

elatio superbiæ, curet abiectio humilis
❡ Cōsydera, ꝙ diuina bonitas (vitę ideo maxime irascitur in hoc seculo, ne irascatur in futuro: & misericordit temporalem adhibet seueritatem, ne æternā iuste inferat vltionem. Magna em̄ ira est (inquit Hieronymus) cum peccatoribus nō irascitur Deus: & qui hic cū hominibus flagellari noluerit, cū dæmonibus in inferno flagellabit. Itaq; nos hic vre, hic seca Domine vt in futuro parcas.

☞ Consydera, quāta supra te gratia creator dispensatorq; omniū bonorū vigilet, qui te in tua desyderia nō relaxat. Quia nisi te in perpetuū saluandū diuina prouidentia cerneret, erudiēdū sub disciplinæ regimine nō frenaret. Etem̄ quē desperat medicus, concedit vt cuncta quæ cōcupiscit accipiat: ei vero quē salutari posse credit, multis interdicit quæ appetit. Etiam parentes pueris nummos subtrahūt, quibus tota simul patrimonia reseruant.

❡ Consydera, quot & quanta cōui-

tiorum probra redemptor noster ab ijs pertulerit, quos creauerat, quot insul/tātiū alapas acceperit, quot flagella tacitus tolerauerit, quā patienter a perfidorū sputis faciem nō abscōderit, quā māsuete spinis diuinū illud caput sup posuerit, quam placide in sua siti fellis amaritudinem acceperit, quā mansuete sub irrisione adoratus tacuerit, quā feruenter ipse omniū vita pro te ab æternis supplicijs liberādo, vsqꝫ ad mortem deuenerit. Non igitur debet tibi videri asperū, vt tu vilis homunculus a Deo pro malis tuis toleres flagella, cū pro suis bonis operibus Deus tāta ab hominib⁹ pertulerit mala, nec hic sine flagello exierit, qui hic sine peccato vixit. Oportuit ēm CHRISTVM pati, & ita intrare in gloriā suam: cum quo nemo regnabit in cœlo, nisi cū eo afflictus fuerit in mundo: cū quo nemo coronabiť, nisi cū eo legitime certauerit. At quomodo certabitur, si desit qui impugnet? quid tibi cū victoria si ne in prælio quidē fueris? impuden-

tissime tibi arrogas vel gloriã sine vi‑ctoria, vel victoriã sine pugna.

☞ Itaq; satius est, vt præsentia mala æquo animo patiendo, tibi valeant in remissionem pœnę pro peccatis tuis debitę, & ad gloriæ sempiternę acquisitionẽ, quã impatienter & cũ animi perturbatione citra emolumẽtũ & salutis fructum, ad dãnationis augmentum ea tolerare, quæ alioqui (velis nolis) tolerãda tibi sunt, quia sic domino Deo placuit, idcirco & ita fieri necesse est.

¶ Methodus uitandi propriam Iram.

TVi tuorumq; omniũ inordinatũ amorẽ ex tuo dele animo: alioqui facile in iram excãdesces, simulatq; te aut tuos leui quapiã iniuria videris affectos.

☞ Quo natura ad irã es propensior, eo diligẽtius teipsum multo ante præmunies ad patientiam: tã verba quã facta, quæ occurrere possunt, prouide pręmeditãs. Tela em̃ pręuisa

minus

minus nocēt. Idq́; omnino habeas a-
nimo tuo deliberatū, vt feruescēte ira
nihil præcipitāter ve dicas vel facias:
nihil tibi credas irato: suspectū habeas
quicquid cōcitati animi impetus dicta-
uerit, etiā si honestū videat̃. Sed illud
differes faciendū, quoadusq́; ira defer-
buerit: aut deuote dices semel aut sæ-
pius orationem dominicā, aut aliud si
mile, priusquā id designes, q̃a interim
fortasse ira deferuescet.
¶ Dum alius quispiā tecōuitijs lecessit, caue repellas cōuitiū cōuitio, & malū malo, si animi tui iram extinguere cupis, ea eñ ex verborū contentione, magis magisq́; solet excandescere. Quia dum suam quisq́; iniuriā pergit vindicare, & vim vi repellere, vtrinq́; crescunt inimicitiæ, incrudescit dolor & tādē mutuarū iniuriarū vix potest finis inueniri. Itaq́; omnis sermo malus de ore tuo nō procedat, omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor & blasphemia auferutur a te, & cōtra vitiorū impetum patientiæ arma assume, nō furoris.

¶ Sic apud te pariter & tuũ extenuabis icõmodũ, & ab alio illatã tibi iniuriã leuem facies. Læsit, sed facile resarcietur. Tũ puer est, rerũ imperitꝰ, adolescẽs, mulier est, nõ suopte fecit cõsilio, sed alterius instinctu, imprudens fecit, bene potus, ęquũ est ignoscere. At cõtra, Grauiter quidẽ lęsit, sed pater est, frater, pręceptor, amicus ęquum est, vt hunc meũ dolorẽ illius vel authoritati vel charitati cõdonẽ. Aut paria faciens, ab altero illatã tibi iniuriã cũ ipsius erga te beneficijs cõparabis, vel cũ tuis in illum offensis, hoc modo, Hic quidẽ lęsit, sed alias sepius ꝓfuit. Illiberalis est animi tot tantorũq; eius erga me beneficiorũ obliuisci, & vniꝰ iniuriolę reminisci. Nũc me offendit, sed quoties a me offensus est? Ipsi parcam, sicut & mihi pepercit. vt meo prouocatus exemplo, delinquenti mihi alias ignoscat & ipse.

¶ Si iniuriã prę amaritudine prorsus deuorare nõ possis, ad superiorem recurrendum est, Nam cõuitiũ pro cõui

tio red

tio reddere, & cõtumeliã retorquere in eum qui dedit, nihil aliud est, quam talem fieri qualis est is quẽ dãnas.

¶ Sol non occidat super iracũdiam tuã, sed quã citissime poteris, recõciliare fratri tuo. Quia nisi ad mãsuetudinis lenitatẽ cito redieris, pertinax iræ motus facile crescet in fratris odiũ, & trabẽ facies de festuca, & animã tuam facies homicidam.

¶ Reconciliari poteris proximo tuo tribus modis. Aut verbis, petendo veniã de offensa ab offenso, dicens, obsecro te per mãsuetudinẽ IESV Christi, si lęsi te, ignosce mihi. Aut corporis humilitate, te prosternẽdo corã eo quem offendisti, rogãs, vt non reputet tibi ad iniquitatẽ, neq; meminerit iniurię sibi factę. Aut obsequio charitatis & beneficio, inimicũ tuũ tibi placabis. Iuxta illud, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potũ da illi. Quia per hęc eũ placabis, & cũ eo in gratiã redibis. Qđ si uis in iustitia perfectus esse non dicas, Mihi nocuit, non ego illi.

Quomodo reconciliandũ fratri sit

Si eñ

Si em̄ pro gloria salutis tuę iubet De⁹ te inimicis tuis recōciliari, tu offēsus debes pręuenire offendentē, vt duplicem consequaris gloriā. Vnā scilicet, quia iniuste offensus es. Aliā, quia prior ad amicitiā inimicū inuitas.

¶ Ab alio offensus, eidē facile ignosces: qui tibi noueris ab illo ignosci, q te recōciliauit sibi, delens omnia pręterita, & ad vitā æternā te vocans. Ad quā vitā donec peruenias, sine peccatis esse nō potes: & ideo amplectāda ē tā benigna cōditio, quā tibi vltro De⁹ obtulit, vt dimittēdo peccata aliena, tibi Deus dimittat tua. Augustinus: Credendū omnino est, nullo modo nobis ignosci quę peccamus, si nos inexorabiles ad ignoscēdū peccatū fuerim⁹.

☞ Iratus teipsum ad alia cōuerte negotia, quibus occupatū cor tuū, cōmotionis & excandescētię suę obliuiscat̄

¶ Dū exterius grauia toleras, caue ea interius doleas. Ne cū ab hominib⁹ peccatū nō agnoscitur, sed tātū sub diuina examinatiōe peccatur: culpa doloris

loris tãto deterior fiat,quãto magis si-
bi añ homines virtutis speciẽ vẽdicat.
¶ Si paciẽtiã exhibueris,eo tempo
re quo vel aduersa patiẽs, vel cõtume-
lias audiẽs nullo dolore pulsabaris: ca-
ue summopere cordis innocẽtiã posto-
modũ amittas,dũ ea ipsa quæ pertule-
ris ad memoriã reuocãs, illa æquani-
miter tollerasse erubescas,doleasq́ cõ-
tumelias non reddidisse: sicq́ vltionis
argumẽta disquiras: & mansuetudi-
nem quã tolerãdo habueras, dũ iniu-
riam recordaris,in malitiã vertas.
¶ Stude diligere,quos tibi necesse ẽ
tolerare,ne si patiẽtiam dilectio nõ se
quatur,in deteriorẽ odij culpã virtus
ostensa vertatur. Vnde Paulus cũ dice
ret, Charitas patiẽs est ilico adiunxit
Benigna est, videlicet ostendẽs ꝙ cha
ritas quos ex patiẽtia tolerat,amare ex
benignitate nõ cessat.
¶ Noli irasci ijs, qui trãsitoria tibi aũ
ferunt,qui cõuitia inferunt, qui suppli
cia ingerũt, & præter hęc faciũt nihil.
Tãtũ propriæ iniquitati irascere, quæ
sola ti

sola tibi nocere potest, sola facere vt cę tera tibi nō prosint. Nulla em̄ nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas: qui huic perfecte irascitur, cæteris non mouetur.

¶ Persecutio & temporalis omnis aduersitas, pro loco & tēpore aliquando tibi erūt fugienda: cum aūt necesse fuerit, viriliter toleranda.

¶ Omne gaudiū existimes, cū in tribulatiōes varias incideris. Res em̄ necessaria tribulatio, quæ in gloriā vertit & tristitia quæ in gaudiū mutat. Gaudiū sane lōgū, quod nemo tollat a nobis: gaudiū multiplex, gaudiū plenum Maius ergo bonū tribulatio, quā voluptas: quæ cū cito trāseāt, hæc pœnam sit paritura, illa vero coronā & pręmiū ☞ In die malorū, memor sis bonorū, ne pusillanimis fias, & impatiens. In die quoq; bonorū, ne immemor sis malorū, ne extollaris & superbias. Necesse em̄ est, vt sicut mūdi amatores multa patiūtur aduersa: ita & seruis Dei nō omnia in hoc mūdo succedāt optata. Quia

ta. Quia ijs Deus plerũq; terrena dene gat, quæ volũt, vt cœlestia præbeat, quæ malunt.

¶ Methodus uitandi alienam Iram.

IRatum in ipsa iræ suæ cõmotione si declines, dabis locũ iræ.

¶ Ei qui tibi iratus est, blãde & ami ce respõdeas: quia respõsio mollis frã git irã. Qđ si in eius corde pax cõfun datur: tamẽ in tuo corde inuiolata ser uetur, nec a corde tuo vel abnegata di scedat.

☞ Erit Christiano homine dignũ, si vitio tãtũ, nõ homini indigna tus, beneficiũ pro maleficio, officium charitatis pro cõtumelia reponas: sicq; ex inimico certissimũ tibi cõcilies ami cum: quod plerũq; vsu venit,

¶ Eris pacificus etiã cũ pacis inimi cis, spe correctiõis, nõ consensu mali gnitatis: vt si nec exẽplũ, nec cohorta tiões tuas sequãtur, causas tamẽ nõ ha beãt, quibus tibi iure irasci debeant.

¶ Dũ furentẽ reprimere conaberis; nequaquã in furorẽ tete eriges: ne accendas carbones peccatorũ, volens eos extinguere sed quicquid est in te tranquillitatis & modestiæ, illud ostẽdes.

DE PATIENTIA.

PAtientia est, qua æquo animo toleram⁹ mala: id est, sine pturbatiõe tristitiæ. Viris iustis mũdi odia & tribulatiões patiẽter tollerãdæ sũt: necesse em̃ est mũdũ eos odisse, quos videt odisse id quod diligit. Gregorius: Nos sine ferro & flãmis martyres esse possumus, si patiẽtiã in animo veraciter custodiamus. Tolerari em̃ debẽt præsentia mala donec veniat beatitudo ꝓmissa: sustineãtur a fidelibus infideliũ iniuriæ, & inter hortorũ frumẽta zizaniarũ auulsio differat̃: quãtũlibet sæuiãt impij, melior est etiã in hoc tẽpore causa iustorũ, qui quãto acrius impetũtur, tãto gloriosius coronãtur. Flagellãtur aũt boni a Deo omniũ iudice, malorũ ministerio, quibus velut tortoribus ad

iustitiã

iuſtitiã ſuam proſequendã vtitur contra reos ſuos. Apud quos quãuis iuſti nõ meruerint, vt ab ipſis affligantur, tamẽ apud Deũ meruerũt, vt ſic puniantur. Et ſicut pater poſt filij caſtigationẽ virgas in igne mittit, ſic Deus noſter omniũ pater, malos quibus ad filiorũ caſtigationẽ in hoc ſeculo vtitur, poſtea in ignẽ mittet ſempiternũ. Itaq; optimus quiſq; Chriſtianus tribulationes libenter ſuſtinere debet, inimicis parcere, lætusq; in præſenti ſeculo vindictã nõ deſiderare: ſed tolerãdo, ꝓ inimicis a Deo veniam rogare: exemplo CHRISTI, qui pro crucifixoribus ſuis patrem orauit, dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciũt quid faciunt.

DE ACEDIA:

ACedia eſt triſtitia ſeu tediũ quoddam ſpiritualis boni, & quidam animi torpor, quo quis negligit aliqua bona debita inchoare, aut faſtidit incœpta perficere.

¶ Cuius ſeptem ſunt ſpecies.

Fastidit virtutis opus, fugit ardua, voluit
Fœda animo, veniam desperat, & otia ducit:
Affectus animi non continet, vtile omittit.
Hæc peccata mihi perpetrat acedia septem.

¶ Peccant per Acediam.

Fastidiū boni operis ¶ Qui graue existimāt ieiunare, orare, de peccatis cōfiteri, & alia præcepta adimplere, ex quadam animi tristitia dicentes ea esse nimis grauia, eaq; se non posse adimplere. Bernardus, Id eo nō possumus, quia nō multū volumus neq; ibi dura necessitate seruitur, vbi diligitur id, quod iubetur.

¶ Qui aliquod opus debitū diu tardāt inchoare, aut inchoatū tepide faciunt, nō curantes an bene an male fiat, dūmodo eo liberati sint, quod plerūq; accidere solet in horarijs precationib9, & alijs diuini cultus orationibus.

¶ Qui desiderāt dulcē fructū vitę ꝑpetuæ: sed viam quæ ad vitam æternā ducit, inuenietes amarā, totū abijciunt & nihil volunt pati ꝓ dulcedine cœlestis patriæ. Verū dulcia nō meruit qui

non

nõ gustauit amara,
☞ Qui præ fastidio sibi præcauendi & a peccato cõtinẽdi, vitæ suæ emẽdationẽ proferũt de die in diem, & interea se suis affectibus permittunt.
☞ Qui diuersa ꝓponũt, & multa bona opera debita in Dei honorẽ cedẽtia attentãt, sed frequenter ꝓpositũ mutãt nõ ex impotẽtia aut ex ratiõabili causa, sed propter tædiũ quod habẽt in eorum operum executione.
¶ Qui eligunt potius in miseria magna ꝑmãere, quã aliq̃d laboris sumere.
☞ Qui ex paruitate animi & plus æquo, retrahũt se a magnis operibus suam facultatem non excedentibus, tanquam si excederent.
¶ Qui seipsos nõ colligũt: sed sine regimĩe se dimittũt, suã salutẽ negligẽtes
Qui famã suã falso ereptã negligũt, maxime quãdo id alijs nocet, aut nociturũ timetur ratiõe scãdali, Habenda enim cura est de bono nomine cõseruãdo, ne amittatur, procurãdo vt restituatur, precipue quãdo est iniuste

ablatũ. Siquidẽ duo sunt nobis necessaria: conscientia recti propter nos, & fama ꝓpter proximũ. Inclyti est animi signũ, famę diligere commodum.

Fugatio mentis.

¶ Qui otiose nũc id, nũc illud cogitãt, aut turpes libidinis voluptates, aut mala de proximo, aut aliqua cõtra dei aut iustorũ hominũ honorẽ, quorũ omniũ otiũ est materia. Hieronymus: Quod pudet dicere, pudeat etiã cogitare.

☞ Qui inter peccãdũ a Deo mentẽ auocant, nõ attendentes ad quãtũ regem sermonẽ dirigũt. Quæ mentis euagatio oratiõis fructũ tollit: cuius (si pura fuerit) magna est virtus. Oratio em̃ pura, velut fidelis nuntius mãdatũ peragit, & penetrat quo caro non peruenit. Si pura fuerit, si casta, cœlos penetrabit, nec vacua redibit. Hæc aũt mentis euagatio in oratiõe & deuotiõe plerũq; ex diaboli prouenit artificio, qui cognoscit oratiõem cõtra se & suas machinationes ad Deũ dirigi ideo quantũ potest orantis impedit feruorem, ne plene ad Deũ se conuertat,

& sic

& sic cõtra eum nõ preualeat oratio,

¶ De desperatione abunde dictũ est in primo præcepto. Desperatio.

¶ Qui tædio laboris ad vitæ otiosas cõditiones, tanquam ad desidiæ diuerticula se cõferunt: laboriosum nimis existimantes sua arte & labore victũ & vestitum mereri. Otium.

☞ Qui tempus quod impendi debet diuino cultui aut literarum studio, impartiuntur otio, somno, verbis otiosis aut alijs inutilibus operibus. Otiũ tamen internũ & externũ ad quietẽ & recreationem naturę dãnandũ nõ est, sed tantũ id quod dat multis malis materiam, præcipue malis cogitationib9 cupiditatibus, aut machinationibus,

☞ Qui rectam cũ habeant voluntatẽ peccatũ vitandi, vincũtur tñ a cõcupiscentia honoris, irę, aut voluptatis car- Incontinẽtia.

¶ Qui ea omittũt quæ noscũt (nalis aut nosci debẽt esse animę necessaria. Omißio.

¶ Qui ex inordinata animi affectione omittũt ꝓpositũ boni operis, etiam si illud ex præcepto nõ sit: quia inordi-

nate a bono ꝓposito desistẽdũ nõ est.

¶ Qui beneficio ecclesiastico prędi-ti, aut monasticæ professioni, ascripti quotidie vtrasq; horas & canonicas & beatæ virginis dicere omittũt. Profani & laici viri secularibus negotijs impeti iustam operam colẽdo Deo quotidie impendere nõ valentes: idcirco clericis annuos prouentus & opima vectigalia donauerũt, vt hi illorũ supplerent vices, precibus ad Deũ fundendis, & more bonorum pastorũ vigilias noctis super gregem suũ custodirent, & in orationibus vigilarent. Beneficium em̃ datũ est propter officium.

¶ Item clerici, id est (vt ita dicam) tonsurati, qui nec psalmos nec horas virginis Mariæ pro dioeceseos eorum consuetudine dicunt.

¶ Qui ex quadam torpedine & animi languore, omittunt de acceptis beneficijs Deo gratulari, sacrosanctã Eucharistiam sumere, cõscientiã suam discutere ante cõfessionem, sacramenta recipere, vota adimplere, sacrificiũ audire, se

dire, ſeptem pſalmos pœnitentiales & alias precationes ad Deũ fundere. Breuiterq́ꝫ quicũq́ꝫ omittũt, q̃ ſui ſunt officij.

¶ Methodus deteſtãdi Acediã.

CONſydera quãtos labores Chriſtus pro te pertulerit ab eo die, q̃ incœpit facere & docere, vſq́ꝫ ad extremum vitę ſuę ſpiritũ; dum in orationibus noctem duceret inſomnem; dum modo hanc, modo in aliam regionem iret lucrifactũ animas: dum in ijs, quę patris ſui eſſent, ſedulo intereſſet: dum ſæpius in templo doceret: nouiſſime aũt dum in tempore paſſiõis ſuæ vel nimijs iã defatigatus laboribus ſacratiſſimis ſuis humeris lõgiſſimã illã & põderoſiſſimã crucem baiularet et ſub tanto onere ſuccũberet. Qď ſi pro ſalute tua tantũ laborauerit, quantũ ꝑ eadem tutemet laborare deberes? Pro peccatis tuis tollendis tenerrimus ille agnus Dei tot & tam grauia pertulit, & tu vel minimũ laboris pro ijſdẽ ſub-

terfugis? Maledictus certe es, qui fa-
cis opus Dei negligenter.

☞ Consydera, quantos labores Apo
stoli pertulerũt: dũ secundũ Christi p̃-
ceptũ irent in mundũ vniuersum &
prædicarent euangeliũ omni creaturę
quantas & animi & corporis molesti-
as perpessi sunt sancti martyres, cõfes-
sores, & virgines: denique quotquot ho
mines iam cum Deo regnãt, quorum
doctrinis & laborib⁹ orthodoxa Chri-
sti fides longe lateque fuit propagata.

☞ Consydera res omnes laborare, et
aliquid operis facere. Nam militia il-
la cœlestis exercitus sine fine laudem
Deo cõcinit, proclamãs: Sãctus, San-
ctus Sãctus dominus Deus sabaoth.
Præterea Sol & Luna, & firmamentũ
quotidie gyrũ terræ ambiunt. Herbę
& arbores minimũ initiũ habentes, ad
magnã proceritatem perueniũt. For-
micę grana cõdunt ęstate, quibus hye
mem transigant. Apes mellifluæ igna
uum fucos genus a præsepibus arcent
& sic in alijs animantiũ generibus in-

uenirē posſis. Non te igitur pudet hominē rationis partcipem, eiusdē rationis causa ignauiā amplecti, quam rationis expertia motu naturali exhorrēt.

¶ Consydera, quod si præsentis seculi negotiatores tanta sustinent, vt incertas pituraſq; diuitias accumulēt, easq; multis periculis quæsitas cum animi discrimine seruēt: quid tibi Christi negociatori faciendū est pro acquirendis spiritualibus diuitijs æternis & sine fine duraturis.

¶ Cōsydera quod sicut diuitiæ huius seculi tunc maxime augentur, cū nulla prorsus lucra vel minima cōtemnūtur: Ita & in spiritualibus diuitijs nemi nimum quidem boni operis contemnendum est: eo enim cōtempto paulatim decides. Vicissim si parua & minima lucra spiritualia non cōtempseris, paulatim ad magna peruenies.

Paruula si tentas supera diecisse pusilis,
Idq; frequens peragas grandis cumulatur a ceruus.

¶ Consydera, φ si nolueris bene agere, quando potes, forsitan non poteris

bene

bene agere, quãdo voles. Occasio præceps est, ideoq; arripienda, quãdo adest Tempus vitæ, in q̊ viuis breue est, exiguum, & cum tædio. Igitur dũ dies est & dum tempus habes, operare bonũ. Veniet enim nox quando operari nemo poterit.

☞ Consydera, q̶ grauissima peccata tua, grauissimã reqrũt pœnitẽciam & magnum deuocionis feruorẽ vt ijs possit satisfieri. Trinam i llam Christi negationem toto vitæ suæ tẽpore luxit Petrus, tametsi a Christo fuerat indultum, Maria Magdalena vsq; ad extremum vitæ suæ spiritum præterita sua peccata deplorauit: tametsi a Christo sibi fuerant dudum dimissa, quia dilexerat multum. Breuitatis causa plerosque alios pretermitimus, qui peccatorũ suorum pœnitentiam simul cũ præsenti vita terminauerũt: tametsi ea peccatis tuis multo essent leuiora. Tibi aũt qui quotidie peccas, & addis peccata peccatis, quomõ labor ille grauis uidetũ quo tot & tanta peccata deletur? Quã

tepide

tepide agis, vt debita illa remitañtur, quibus mors æterna debetur. Magna profecto opus est satisfactione pro peccatis illis, propter quæ paratus est æternus ignis, quorum onus, aut animæ suæ læsionem qui perfecte senserit, ille quidem nullo modo aut certe parum sentiet corporis pœnam, nec reputabit laborem, quo peccata nouerit deleri præterita, & caueri futura. Idcirco tempore gratiæ & misericordiæ (id est tempore vitæ præsẽtis) fac dignos fructus pœnitentiæ, & grauissimã purgatorij pœnam præsenti pœnitentiæ labore fac redimas.

Consydera, ꝙ si dũvixeris uigilare & orare cũ Christo volueris, labores tui cito finientur. Breuissimũ eñ est uitæ nostræ tempus, ad promerẽdũ æternã gloriam nobis datũ, post quod nullum aliud merẽdi tempus dabitur. In quo quanto plura & maiora bona fecerimꝰ in terris, tanto maior gloria nos manet in cœlis: quæ si modica uidentur in opere, magna tamẽ sunt in retributione

in opere

in opere quidem temporalia, in tribulatione aũt sunt æterna: breuis huius laboris est meta, sed corona perpetua: laboratur hic modico tẽpore, vt viuat illic in æternitate. Gregorius: Si attendatur felicitas quæ sine transitu attingitur, leue sit quod transeũdo laborat. Itaq; cõmitere non debemus, vt hoc tempus gratiæ & meriti, sine opere meritorio nobis effluat. Exẽplo cuiusdam deuoti viri, qui quoties audiebat horologium horas sonare, hęc secũ: O Domine Deus meus iam iterũ vnã horã temporis vitæ meę cõsumpsi, de qua tibi sum rediturus ratiõem quo modo expendi. Nullum ẽm a te est mihi tempus impensum, cuius non sit mihi reddẽda ratio, quo mõ fuerit expẽsum.

Exemplũ notandũ.

☞Cõsydera, ꝙ amor Dei nũq; est otiosus. Operatur ẽm magna, si est: si ṽo operari renuit, amor non est. Hieronymus. Nihil amantibus durũ est, nullus difficilis cupiẽtibus labor. Amemus & nos Christum, & eius quæramus amplex⁹, & facile uidebit̃ omne difficile,

breuia

breuia putabimus vniuersa,quæ lõga sũt. Præterea oportet per multas tribulationes ingredi regnũ Dei. Nemo eñ sine certamine coronatus est.
Quisqſ es, q arbitraris te satis meritũ esse superiori tempore,& præterea remissius solito agis,& a pristino feruore sensim excidis,cõsydera, ꝙ nõ q bene cœperit,sed qui perseuerauerit vsqꝫ in finem,hic saluus erit. Quia sine perseuerãtia nec opus meritũ habet, nec labor præmiũ, nec cursus brauiũ, nec seruitiũ gratiã,nec pœna quãtumlibet afflictiua coronã. Perseuerandũ igitur est in bono opere,quod incœperimus: perfecta eñ sunt dei opera,quidẽ ipso ad patrẽ dicit: Opus cõsum aui,quod dedisti mihi vt facerem. Vnde Iudæis perfidis descensũ de cruce ipsi suadẽtibus,dũ salutem nostrã in medio terre operaretur,nullo modo acquieuit, ne redemptionis nostræ opus relinqueret imperfectum. Nos quoqꝫ si sequi volumus caput nostrũ,nõ vereamur iustificari vsqꝫ ad mortẽ,quoniã merces Domini

mini manet in æternum, Non cessem⁹ post Christum tollere crucē nostrā, pse uerantes in ea sicut & ipse pseuerauit, cōfidētes ꝙ illud opus bonum in nobis perficiet, quod in nobis inceperit, & ꝙ qui dedit velle, dabit & perficere. Quid enim prodest, bene & diu nauigasse, & in portu perire? cū hostibus fortiter dimicasse & in ipsa hora victoriæ defecisse?

Methodus uitandi Acediam.

NEmo est, cuius animā corruptibile corpus & inhabitatio terrena nō aggrauet. Sed nitendū tibi est, vt carnis cupiditates spiritus vigore superes: & quia a tribus peruicacissimis hostibus, mūdo, carne, & dęmone te sentis impugnari (si facias quod in te est) semper de diuino auxilio expectes adiuuari. Deus em̄ hortatur te, vt pugnes: adiuuat vt vincas: certātē spectat, deficientem sublevat, vincētē coronat.

¶ Si terrebit te labor, quem subire oportet resistendo tentationib⁹,

hoc e-

hoc erit remediũ. Noli laborem resistẽ
di cõparare cũ voluptate p ccati: sed
pręsentem amaritudinẽ resistendi cõ-
para cũ futura amaritudine peccati: p̃-
sentem dulcedinem culpę quę ad pec-
cãdum te illectat, cũ futura dulcedine
cœlestis glorię, & trãquillitate mentis,
quę tentatiõis victorẽ cõsequitur. Et
mox videbis, quã iniqua sit cõparatio.
In hoc eñ plerią; fallũtur, ꝙ amaritu-
dinem resistendi cõparãt cũ delectatio
ne peccati: neq; respiciũt, ꝗd hoc atq;
illud cõsequatur. Bernardus: Si labor
te terret, merces inuitet: vnusquisq; eñ
secũdũ suũ laborẽ mercedẽ accipiet.
¶ Cũ vita nihil aliud sit, quã militia
super terrã, tot dęmonib⁹ in exitũ tuũ
puigilibus, armatisq; in te mille dolis,
mille nocendi artibus, Mũdo etiã (qui
totus in maligno positus est) a dextra
læuaq;, a frõte pariter atq; a tergo te op
pugnãte, & ad sui desyderiũ te pellici
ente. Pręterea carne ad mortiferas vo
luptates mentem tuã stimulãte, idq;
satagente, vt mentis tuę pręsidiũ aliis

 duob⁹

duobus hostibus aperiat, domesticus em̃ hostis est. Cũ igitur res tibi sit cũ hostibus tã in perniciẽ tuã iuratis, ne cõmittas, vt perinde atq; si istos tres infestissimos hostes debellasses, in vtrãq; dormias aurem, quasi in certissima pace, dicasq; pax, pax, cũ nõ sit pax. Itaq; assidue sta super tua custodia, in prima secũda tertia & quarta vigilia dominũ expectãs, donec reuertatur a nuptijs, vt cũ venerit, & pulsauerit, confestim aperias illi.

¶ Cõtra tẽtationũ insultus, aut signo crucis te munies, aut quapiã orotione, aut sententia aliqua deprõpta ex sacra scriptura. Quod si tentationem viceris sic te geras quasi mox in præliũ reditu rus: alterãq; securus aut pauidus magis expecta; quia vt nec mare fluctib9 sic nec vita ista carere potest tentatiõibus. Ad hęc qui ingreditur viã pœnitentię, fortius tentaẽ ab hoste. Illos em̃ tentator tentare negligit, quos se quieto iure possidere sentit. Itaq; nusquã nõ agendę tibi sunt excubię, nũq; tibi est ab

est ab armis discedēdū, donec in hoc corporis præsidio militabis.

¶ Qđ si quādo in hac pugña animā tuā peccati mortalis vulnere lethaliter sauciari cōtigerit: caue ñe protinus abiecto clypeo & armis relictis, hostibus te dedas, & te totū eorū affectibus permittas, neq; cogites de recuperanda libertate. Lapsus itaq; in peccatū, nō solū nō desperes, sed strenuos milites imiteris, quos nō raro pudor ignominiæ, & accepti vulneris dolor non solū non cōijcit in fugā: verū ad fortius, quā antea, pugnādū acuit. Haud secus ꝓperes animū resumere, & cū hostibus certamina instaurare. Mox videbis te eos fugere, quos fugiebas: & eos persequi, qui te persequebātur. Qđ si forte (vt se habet certaminis cōditio) rursus vulnereris, aut cadas: nō cōtinuo vulneris, aut lapsus tui pudore desperare debes: sed memineris hāc esse certaminis legem, nō vt nūquā quis vulneretᷣ, aut cadat, sed vt nūquam cedat. Quia nō ille qui sæpe vulneratus est aut cecidit, victus dicitur: sed ille, qui ad vlti-

mũ nõ cessit, Accepto vulnere statim adhibe medelã: facilius enĩ vni vulneri medeberis, quã multis: facilius recenti quam inueterato & putri.

¶ Ad malũ opus designãdũ tentat⁹, nõ solũ nõ succũbens tentatiõi & peccabis: sed etiã inde tibi arripies virtutis occasionem, dabisq; operã, vt diaboli tentatiõibus nõ solũ peior nõ fias, sed etiã melior euadas, vt omnia tibi cooperentur in bonũ. Si ad libidinem aut gulã solicitaris, aliquãtulũ tibi etiã de licitis voluptatibus subtrahe, & ad sãctas & pias occupatiões aliquid adijce Si ad tenacitatẽ & auariciã instigaris, auge eleemosynã. Si ad inanẽ gloriã stimularis, tãto magis teipsum humilia in omnibos. Ita fiet, vt te forsitã denuo ad malũ prouocare vereatur tẽtator, ne qui mali operis author esse gaudet, boni opis occasionem ministret.

¶ Adcurate tibi cauendũ est, ne quod vitiũ, veluti leue, cõtemnas, & teipsum fallas, dum tibi in vno aut altero vitio (quod veniale putabis) cõniueas: quia

venia-

veniale quanquã animã nõ interficit, eã tamen inficit: quanquã a Deo non separat, tamen a priſtino deuotiõis feruore auocat, & ad opus bonũ hominẽ reddit tepidũ, grauem, obnubilatũ, & indiſpoſitũ ad bene agendũ, & paulatim a minimis peccatis ad maxima pducit. Itaq; deteſtãda tibi ſunt, ſimul & cauenda omnia peccata tã venialia quã mortalia. Qđ ſi nõdũ forte poſſis omnia vitia funditus euellere, tamen de vitijs tuis aliquid quotidie decerpes & bonis moribus ſemp aliqd adijcies.

¶ Caue putes in hoc cõſtare iuſtitiã vt malũ nõ facias, cũ & bonũ nõ facere malũ ſit, ſed vt etiam opus bonũ facias. Qui eñ præcepit, Recede a malo, mox ſubiũxit: Et fac bonũ. Idcirco ſumma diligentia in extirpãdis vitijs adhĩbita, ad acquirendas virtutes non minore opus eſt diligentia.

¶ Ne ita ſis otioſus, vt in eodem otio vtilitatem non cogites proximi: nec ita actuoſus, vt contemplationem non requiras Dei.

DE DEVOTIONE.

DEuotio est voluntas prõpta faciendi quod ad Dei seruitiũ pertinet, Hæc acediæ contraria est: Nã sicut homo acediæ vitio laborãs, tristis & inuitus opus debitũ facit, ideoq; negligenter: sic deuotus gaudet adimpletiõe mãdatorũ Dei, in hilaritate ea exequitur, in Dei amore feruet: pœnitentiæ quoq; opera & labores abstinẽtiæ, suis virib⁹ alioqui impares, feruore deuotiõis & dulcedine spiritualis gratiæ condit: & sic de vna virtute in aliã ascẽdit, & gradatim ad cœlũ vsq; peruenit Vbi Deũ videndo tãto felicius meret̃ in retributiõe, quãto magis summo bono hic adhærere studu erit, nascitur aũt deuotio ex amore & timore Dei.

METHODI CONFESSIONIS,

DE RELIQVIS PECCATIS, ET PECCATORVM CIRCVMSTANTIIS.

QVARTA PARS.

De quinque ſenſibus exterioribus.

QVINQVE ſunt ſenſus exteriores qui niſi adcurate & ſumma diligentia cuſtodiantur, & quaſi refrenentur, per eos tãquã feneſtras ſemper patentes, mors in animã ingreditur: qui numero quinq; ſunt.

Viſus, Auditus, Odoratus, Guſtus, Tactus.

Corporis humani ſenſus ſunt quinque patentes:
Auditus, viſus, guſtus, contactus, odorq́;.

DE SENSV AVDITVS.

Mirabilis omniũ rerũ opifex Deꝰ duas aures homini esse voluit, linguã vero vnicã. plus esse audiẽdum quã loquendum innuens.

Aures sunt nobis datæ ad percipiẽdum Dei doctrinã, ad laudes Dei cũ voluptate audiendas, & ad subuenien dum corpori earũ obsequio, non autẽ ad abutendum.

❡ Peccant per Auditum.

☞ Qui irascũtur & plus iusto afficiũt si quid audiant, quod non placeat.

❡ Qui superbiunt & gloriantur, dũ suas laudes audiunt,

❡ Qui verba lasciua, scurillia, & otiosa cum voluptate audiunt.

❡ Qui aures suas assentatoribus aut delatoribus dedunt.

❡ Qui cãtilenis, ludis, choreis, confabulationibus, & eiusmodi mundanis delicijs postponũt audire sacrificiũ diuinũ, psalmodiã, aut ea quæ animæ saluti noscuntur. aut nosci debẽt esse necessaria, Hieronymus: Nos ad patriã

festi

festinãtes, mortiferos Sirenarũ cautus surda debemus aure transire.

DE SENSV VISVS.

SEnsus visus quo aliis sensibus est præstãtior, eo periculosior. Nisi eñ ratiõis dominio refrenatus fuerit, ad multa peccata hominem illectat.

¶ Peccant per Visum.

¶ Qui sibi placentes instar pauonis se subinde respectãt & admirantur: aut propter elegantem corporis cultũ, aut scientiã, aut simile quicquam,

¶ Qui superciliose vagos oculos huc & illuc conuertunt.

¶ Qui impudicos oculos ad mulierẽ cõcupiscendam adplicãt, Augustinus Ne dicatis vos habere animos pudicos si habeatis oculos impudicos: quia impudic⁹ ocul⁹ impudici cordis est nũti⁹

☞ Qui otiose gestus aliorũ, ornatum incessum & similia obseruant, sup iis sententiam ferentes.

☞ Qui visa alterius felicitate dolent,

aut visa calamitate exultant.

¶ Qui præ odio aliquos dedignãtur aspicere.

☞ Qui visam rem alienam sibi optãt

¶ Qui vanas voluptates, res turpes, rerũ nouitates videre malũt, quam ea quæ sunt cultus diuini, & ad animę salutem spectant.

DE SENSV GVSTVS.

IN lingua est virtus gustandi & discernendi sapores, & ea quæ substantialiter corpus nutriũt. Hic sensus nisi rationis dictamine gubernetur, multarum ęgritudinũ multorũq; peccatorum est materia.

¶ Peccant per gustum, quicũq; per gulam: de qua vide suo loco.

DE SENSV TACTVS.

QVatuor alij sensus in capite sedem habent: solus tactus per totum corpus diffusus est, maxime tamen viget in manibus, quia illo cõcurrit multitudo neruorũ, qui sunt instrumentum tactus,

Peccant

¶ Peccant per Tactum.

☞ Qui percutiunt, verberãt, vulnerant, aut occidũt proximũ suum.
¶ Qui furantur, aut rapiunt aliena.
¶ Qui tactus impudicos & immundos in suis aut alterius mẽbris faciũt.
¶ Qui oscula impudica dant aut eadem libenter recipiunt,

DE SENSV ODORATVS.

INstrumẽtũ odoratus est nasus per quem ad cerebrũ vsq; odor trahit.

¶ Peccant per odoratum.

¶ Qui vini optimi, ciborũ, placentarũ, aut similium olfactu plus iusto delectati ea sibi desiderant,
☞ Qui propter lasciuiam & voluptatem, vnguenta olent, aut eo odore supra modum delectantur.
¶ Qui ex cõtemptu & fastu, pauperes & valetudinarios plus æquo exhorrent, nimis studiosi, ne quid odoris ab ijs percipiant,

De

¶ De causis peccati alieni.

EST quando alius peccat, tamē peccati alieni est tibi reddenda ratio & pro eo perinde dānaberis, atq; pro tuo proprio peccato, nēpe qui eius perpetrādi fueris proximo tuo causa. Nec solū peccatū iā perpetratū in tuū redūdat caput: verūetiam omnia, quæ eadem de causa in posterū pertrahuntur Pro quibus, si sic decedas vita, vsq; in diem iudicij in inferno pœna tua accidentalis in dies augebitur, dūtaxat si peccatū tua causa aliquando exortum in lōgā posteritatē transmittatur, quæ peccata decem sunt numero.

Consulo, præcipio, consentio, prouoco, laudo,
Non retego culpam, nō punio, non reprehendo,
Participo, defendo, meum in caput ista redūdant.

¶ Peccāt ratiōe alieni peccati.

Cōsilium. ¶ Qui alteri malum consulunt.

¶ Qui dant consiliū vnde damnum proximo infertur.

¶ Qui peruersis moribus & doctrina alios imbuunt, & instituunt.

Qui

¶ Qui alijs sunt scandalo.

¶ Qui iubent subditis suis aliquid pter æquum & bonum. *Iußio.*

¶ Qui alijs iubent peccatum cõmittere, aliũ lædere, aut alio quouis modo obesse

¶ Qui cõsentiũt ad mala facienda, sine quorũ cõsensu nõ fuissent perpetrata: tametsi nõ cõsuluerũt, nec iusserũt, cũ ipedire debuissent. Ad Roma. 1. Digni sunt morte, non solũ qui faciunt ea, sed qui consentiũt faciẽtibus *Cõsẽsus.*

☞ Qui aut dictis aut factis, alios ad iracũdiã iniuste puocãt: vnde ij puocati blasphemãt, aut alia turpiora designãt *Irritatio.*

☞ Qui sponsione, alioue quouis modo alios ad peccandum irritãt.

¶ Qui alteri adulãtes, quæ perperam facta sunt, ea laudãt: cuiusmodi homines plerũq; causa sunt, vt alius iterato peccet. Adulãtum em̃ linguæ alligãt animas in peccatis: quoniã delectat ea facere, in quibus nõ solum non metuitur reprehẽsor, sed etiã audit̃ laudator *Laudatio*

¶ Qui vel tacite apud se lætantur, et probant malum ab alio factum,

Qui

Reticẽtia culpæ. ¶ Qui quãdo cõmode possunt, nõ tamẽ manifestãt peccata hominũ ijs, qui debent & possunt corripere & emẽdare delinquentes, dũtaxat si sciãt ex sua reuelatione ꝓximũ a peccato arcẽdũ, & aliũ quẽpiã à periculo liberandum.

Indulgentia. ¶ Qui cũ possint, & ex officio debeant subditos corripere, & emẽdare, ꝓhiberecꝫ ne alteri damnum inferatur: tamẽ aut cõniuẽt in eorũ peccatis, aut leuiter puniunt delinquẽtes, sic vt iterum peccare nõ current.

☞ Qui prẹter æquum & bonum sõtes absoluunt criminis,

¶ Qui permittũt pauperes & impotẽtiores iniuste opprimi, cũ iniustẹ illi oppressioni possint obsistere.

Omissio reprehensionis. ☞ Qui in aliorum peccatis obmutescunt, & proximũ delinquẽtẽ ꝓ virib⁹ a peccato auocare negligunt. Bernar. Nemo ꝓximi vitia palpet, peccata dissimulet nemo: est eñ cõsentire, silere, cũ arguere possis: & scimus, quia similis pœna faciẽtes manet & cõsẽtiẽtes.

participatio. ¶ Qui veniunt in partem lucri cum furibus & raptoribus.

Qui

¶ Qui alienum ſpolijs diteſcunt.

¶ Qui malefactoribus patrocinant̃, aut eoſdem domui ſuæ retinent, exci/piunt, aut celant, aut eorũ peccata excuſant. Cõfugiũ.

¶ De uirtutibus Theologicis.

TRes ſunt virtutes Theologicæ, quibus & ſcientia omnis & ꝓphetia omnis militat, per quas anima noſtra fertur in ſummam trinitatem.

Fides, Deo aſſentiendo.

Spes, in Deo confitendo.

Charitas, Deum ſumme amãdo.

Quæ ſibi inuicem ſuccedunt, ſic vt vna ſine altera plane eſſe nõ poſſit. Fide em̃ titubãte, charitas etiã ipſa lãgueſcit: ſi a fide quiſquã ceciderit, a charitate etiã neceſſe eſt cadat. Nemo enim id diligere poteſt, quod nõ credit. Porro ſi credit & diligit, bene agẽdo & bonorũ morũ præceptis obtemperando efficit, vt etiã ſperet, ſe ad id, quod credit & diligit, eſſe venturum.

¶ Contra has virtutes peccatur, vt in

primo

primo pcepto decalogi dictum est.

De quatuor uirtutibus cardinalibus.

Virtutes cardinales, in quibus tota bene beateq; viuẽdi ratio vertitur, vt in cardinibus ostium, sunt in memoriã reducendæ, vt diligens peccatorum disquisitio & examinatio fieri possit, Sunt igitur quatuor.
Fortitudo in aduersis.
Temperantia in prosperis.
Iustitia in retribuendo vnicuiq; quod suum est.
Prudentia in præcauendis insidijs, & in electione rerum agibilium.

Fortis in aduersis, felici in sorte modestus:
Ergo alios iustus, prudens in rebus agendis.

Peccant contra has uirtutes.

Fortitudo ☞ Qui grauius æquo tolerant morbos, paupertatẽ, dãna, & alia mala q̃bus a Deo afficiũtur. In præsenti eñ vita quãuis deliciæ temporales dulces sint, & tribulatiões temporales amarę: tamẽ

tamē tribulatiōis poculū lubens debet bibere, qui metuit ignē Gehennæ, & contemnere dulcedinē seculi, qui aspi rat ad gaudia cœli.

☞ Qui alterius molestias impatienti us æquo tolerant.

¶ Qui timent, vbi timendum nō est

¶ Qui in reb⁹ aduersis animo cadūt cum deberent ex virtutū conscientia immobili mēte int̃ aduersa constare.

¶ Qui leues sunt, & leui ex causa, ꝑ locorum temporumq; varietate, mentem quoq; variant.

¶ Qui a bono ope incœpto desistūt, nec in eo perseuerant.

¶ Qui temerarij sunt: & ea, quę sup̄ vires suas esse noscūt, aggrediuntur.

¶ Qui pusillanimes sunt: & ea, quæ suis viribus noscunt paria, aggredi no lunt gratia otij.

☞ Qui in rebus secundis plus iusto exultant, & superbiunt. Tēperātia

☞ Qui omnē suā substātiā in ludis, scortis, & alijs rebus illicitis prodigūt, & profundunt.

☞ Qui negligentes sunt in coercendis delectationibus prauis.

¶ Qui in oẽs voluptates dissoluti sũt

☞ Qui voluptatem illecebris a Deo diuinisq; præceptis auocantur.

¶ Qui honorum & dignitatũ nimis auidi sunt.

☞ Qui erga hunc mundum & mundana nimio amore afficiuntur,

Iustitia. ☞ Qui contra rectæ ratiõis dictamẽ in distributione cõmuniũ honorũ aut beneficiorũ ecclesiasticorũ, aut in iudicijs publicis personarũ sunt acceptatores, & ratiõe amicitiæ, consanguinitatis, factiõis, aut alterius illegitimę causę minus dignos pręferunt magis dignis, & ius, ęquitatemq; peruertunt.

☞ Qui proximo in necessitate cõstituto nõ subueniũt, quia in necessitate omnia sunt communia.

¶ Qui reuerentiã & obedientiã debitã nõ impendũt ijs, quibus debent:

¶ Qui proximũ delinquentem corrigere negligunt.

¶ Qui animaduertendo in alterum

aut mo

aut modum excedũt, aut æquo sunt in dulgentiores. Iustitia em̃ dũ suũ modum excedit, crudelitatis vitiũ gignit: sicut vicissim nimia pietas dissolutionem disciplinę parit: fitqꝫ sæpenumero, vt vitium virtus existimetur.

Prudẽtia.

¶ Qui iustam diligentiã nõ adhibẽt: vt cõsyderẽt ea, quę de necessitate salutis facienda, dicẽda, expetenda, aut cauenda sunt: vt qui nõ cõsyderãtes (sicuti debent) indictũ esse ieiuniũ, comedunt: aut nõ aduertentes cõtractũ esse illicitum, illum faciunt, cum tamẽ aduertere debuissent.

¶ Qui indiscrete agunt aut modũ excedendo, aut deficiendo. Est em̃ discretio non tã virtus, quã moderatrix affectuũ, doctrix morũ, & cõsumatio pfectiõis, qua sublata, virtus vitium erit. Quæ si adsit, omni virtuti ordinem ponit, ordo modũ tribuit, modus decorẽ & perpetuitatem. Nam circumcidit, vt nec plus, nec minus æquo fiat.

¶ Qui temerarie & inconsulte opus arduũ aggrediũtur. Salomon: Fili sine

cõsilio nihil facias, & post factum non pœnitebis,

¶ Qui cum possint & debeãt scire aliquid siue iuris siue facti:tamẽ nõ adnituntur pro viribus,vt illud sciãt:cuiusmodi sunt cõmunia fidei,& ea quę fieri debẽt ratiõe officij,grad?,aut voti

¶ Qui minus bonũ maiori bono debito præponũt: vt qui temporalia spiritualibus, terrena cœlestibus, hominis amorẽ diuinæ gratię prę ponũt Qui em̃ spiritualibus delectatiõibus gaudere non possunt, ad corporales delicias sese transferunt.

¶ Qui minus sibi cauent a fallacijs & blandimentis mundi,carnis,& dæ-(monis.

¶ Qui ab alijs quibuslibet dãnis,insidijs, aut morbis præuisis & præcognitis, sibi non cauent, & mala futura euitare negligunt.

¶ De donis Spiritussancti.

REquiescet super eũ (id est CHRISTVM) spiritus sapientiæ & intellectus

tellectus, ſpiritus cõſilij & fortitudinis ſpiritus ſcientiæ & pietatis · & replebit eum ſpiritus timoris domini. Eſaie xi, Hic tangũtur ſeptem dona ſpiritus ſãcti: quãuis eñ oẽ bonũ nobis de ſurſum ſit, deſcendens a patre luminum ſunt tamẽ aliqua præcipue, quæ trinitas ſua infinita & in exhauſta bonitate hominibus infundit, quæ ſpiritui ſancto, ſicut & bonitas, attribuuntur. Ea ſunt ſeptem:

Timor Dei. Fortitudo. Pietas.
Conſiliũ. Intellectus, Scientia.
Sapientia,

Eſto Dei metuens, fortis pius, & bene conſul,
Ingenijq; boni, ſcius, & ſapiens, Deus hæc dat.

¶ De horũ donorũ abuſu ij cõfiteri debent, qui cũ ſint a Deo ijs benigniſſime donati ad vſum, non ad abuſum, tamen ijs abutuntur,

Opera miſericordiæ corporalia.

E Surientibus cibũ, & ſitientibus potum donare.

OPERA MISERICORDIAE.

Nudos veſtire. Captiuos redimere. Aegrotos viſitare. Peregrinos hoſpitari. Mortuos ſepelire.

Breuiterq; om̃ibus miſeris ſubuenire.

Paſce fameſcentes, pota nimium ſitientes:
Indue nudatos, detentos carcere ſolue:
Viſe male affectos, peregrinos collige porta:
Defunctos ſepeli, breuiter miſeretor egenis.

Aliter.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Opera miſericordiæ ſpiritualia.

Peccantes corrigere. Ignorãtes docere. Dubitantibus recte conſulere. Pro ſalute proximi orare. Mœſtos cõſolari. Iniurias ferre. Delinquenti ignoſcere.

Corrige peccantes ac inſtrue pauca ſcientes,
Conſule non doctis, exora pro tribulatis.
Conforta mœſtos, paciens incommoda perfer.
Offenſasq; tuis inimicis ſponte remitte.

Aliter.

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Sub hoc verbo consule, comprehenditur doctrina & consilium.

¶ De omissione operũ misericordiæ corporalis, aut nõ satis iusta executione eorũ, ijs est cõfitendũ, qui possunt & debent ea exhibere, si ea omiserint aut nõ satis iuste cõpleuerint, quando recta ratio & charitas dictabãt esse adimplenda. Qd' si facultas nõ sit, saltẽ debent misereri egenorũ, eorũq; vicẽ & calamitatem dolere. A quibus quãuis interim ex penuria & paupertate excusari possint, tamen ab executiõe operũ misericordiæ spiritualis vix possunt excusari. Quia licet ignorantes docere, & dubitantibus recte cõsulere nõ oẽs possint, nec peccãtes corrigere, vtpote qui sint rudes & ignorantes possunt tñ pro salute ꝓximi orare, mœstos cõsolari, iniurias ferre, & deliquẽti ignoscere. Non meminit Hieronymus se mala morte legisse mortuum, qui libenter exercuerit opa pietatatis.

¶ De quatuor generalibus peccatis

QVatuor sunt gradus peccatorũ ad quos cætera omnia peccata reducuntur, scilicet. Cordis, Oris, Operis, Omissionis.

Omnia enim peccata fiunt cogitando, loquendo, operando, vel omittendo.

Cogitat, aut loquitur, vel patrat opus, vel omittit, Quisquis peccati conscius efficitur.

Cogitatio. ¶ Omnia peccata a corde tanquã a fundamento originem sumũt: quia si prius cogitatiõi prauę resistimus, in lapsum operis non corruimus. Itaq; magno studio superfluis cogitatiõibus est resistendũ, eis assensum & delectationem nõ præbendo, quia funditus vix possunt amputari. Nã caro semper superflua generat, quæ spiritus solicitudinis ferro debet rescindere. Alioqui praua cogitatio parit delectationẽ, delectatio consensum consensus operationem, operatio cõsuetudinem, cõsuetudo necessitatem, necessitas desperationem, desperatio peccati defensionem peccati defensio gloriationem, gloriatio

tio obstinationem, obstinatio æternã damnationẽ. Qua vitiorũ catena homo intricatus & implicitus ab ea explicari nequaquã valet, nisi diuina gratia specialiter manũ porrigẽte. Magna igitur obseruantia est adhibenda circa cordis custodiã: cui⁹ hęc sunt peccata

Cogitatio superba. Arrogãs. Cupida.
Simoniaca. Turpis. Immunda.
Odium. Simultas. Indignatio.
Animi tumor. Iudicium temerarium.
Machinatio. Hypocrisis.
Varius ac vagus mentis discursus.

☞ De vanis, obscœnis, & immũdis cogitationibus est cõfitendũ, necnon de prauis voluntatibus deliberatis, tametsi in opus exterius nõ exierũt. Itaq; pœnitus de his cõfitebitur suo loco, dicẽs: Habui volũtatẽ deliberatã tale vel tale peccatũ cõmittẽdi, quod cõmisissem, si fuisset facultas: & nisi timuissẽ verecũdiã, aut pænã tẽpalẽ, aut aliud si

¶ In lĩgua circũferim⁹ vtrũq; (mile. & lethale venenũ, et saluberrimũ pharmacũ. Nihil em̃ inter homines mala

lingua nocẽtius: nihil eadem ſalubri⁊ ſi quis ea vtatur, vt oportet. Adhęc mores hominis lingua pãdit: & qualis ſermo oſtenditur, talis animus approbat̃, quia plerũq; ex abũdãtia cordis os loquit̃: Magna igitur opus eſt cuſtodia, ad cõpeſcẽdũ oris noſtri clauſtra. Lapis emiſſus, ſermo ꝑlatus: & dũ otioſa verba cauere negligim⁹, ad verba noxia ꝑuenimus Peccata aũt oris hęc ſunt

Vana diuini nominis aſſumptio.
Blaſphemia. Periurium. Murmuratio
Peccati defenſio. Mẽdaciũ. Detractio
Adulatio. Maledictio. Conuitium.
Bonorũ deriſio. Prauum conſilium.
Diſcordiarum ſeminatio,
Secreti reuelatio,
Aliud corde ſentire, aliud ore dicere.
Indiſcreta cõminatio, aut promiſſio.
Iactãtia. Falſus rumor. Otioſum ꝟbũ.
Multiloquium. Turpiloquium.
Scurilitas. Indiſcreta taciturnitas.

Op us. ☞ Hęc peccata oris maxime ſunt cõſiderãda ex affectu & volũtate dicentis

☞ Cõſumatio peccati eſt in opere: ſed

quia

quia peccata operis infinita pene sunt, ideo breuitati cōsulētes, ea omittimus.

¶ De omissione abunde dictū est in acedia. Omißio.

¶ De octo circumstantijs peccatorum.

Confessionarij, necnō sua peccata ipsis cōfitētes, pro viribus examinare debēt, quibus circūstātijs peccata sint obuoluta. Plerūq; enim peccati speciē aut mutāt aut augent. Species aūt peccati tūc mutatur, quādo distincta prohibitiōe ꝓhibētur, & peccatum in aliud genus peccati mortalis trahit. Itaq; nō sufficit cōfiteri de genere peccati, sed etiam de omnibus circūstātijs peccati speciē aut augētibus aut mutātibus.

¶ Octo sunt circumstantiæ.

Quis, quid, vbi, per quos, quoties, cur, quo modo, quando,
Peccasti, dices: vt sit confeßio vera.

¶ De circumstantia personæ.

Prima

Quis. PRima circūstātia respicit cōditionem hominis peccātis: scilicet, cuius status, cuius dignitatis, cuius officij, cuius ordinis. Status em̄ peccantis auget peccatū: quia quod in vno laudatur, in alio interim vituperatur: quod in vno leue est & venia dignū, in alio interim graue est, & animaduersione plectendū. Debet igitur hæc circūstātia diligenter examinari. Si em̄ pater qui ex officio debet exēplū virtutis filio suo præstare, corā eo delinquit, peccat grauius ratiōe personæ ex circumstātia scādali, quod oriri solet ex tali persona. Similiter est dicendū, si præceptor scelus admittat corā discipulo, quē iudicat, aut iudicare debet, malum exemplum sumpturum.

De circūstantia quantitatis.

Quid. SEcūda circūstātia cōsiderat cōditionem peccati: nēpe proprietatē, qualitatem & quantitatem facti,

Grauius peccant.

Qui

¶ Qui percutiũt, detrahũt, male volunt parenti, magiſtro, aut benefactori, quam ſi alteri.

¶ Qui occidunt, aut plagã inferunt quã ſi tantummodo colaphum, aut leuem quampiam iniuriam inferent.

¶ Qui pauperi furãtur, quã ſi diuiti. Pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre: vltra omnes crudelitates eſt, diuitem velle fieri de exiguitate mẽdici.

☞ Qui rem magni valoris furantur, quã ſi modici.

☞ Qui inuident alteri bonum ſpirituale, quã ſi temporale.

¶ Qui virginẽ violãt, quã ſi corruptã

¶ Qui cũ maritatata alteri viro ſcortantur, quam ſi cum cœlibe.

¶ Qui bene merentẽ & beneuolum lædũt, quã ſi alium quempiam.

¶ Qui pauperis iniuſte bona deſiderãt, quã ſi diuitis, cui bona redũdarent

Et ſic in aliis peccatis cõſiderãdũ eſt quale ſit peccatũ, & quẽ cõmittatur.

¶ De circumſtantia loci.

Loci

Vbi. LOcus in quo peccatũ fit, est consi- derãdus: trahit em̃ plerunq; pec- catũ ad aliã speciem, Furtũ em̃ etiã rei profanæ, si fiat in loco sacro, sacrilegiũ dicitur, quod simplici furto grauiꝰ est. ☞ Sanguinis alieni violenta effusio, aut fornicatio facta in loco sacro, ẽ gra uior, quã si alibi. Nõ est em̃ ꝑrsus in iu ria facienda loco sacro, nempe ad diui nũ cultũ dedicato. Ferre falsum testi- moniũ in iudicio grauius est, quam si extra iudicium.

¶ Peccatũ in publico factũ grauius est, quã si in priuato loco: quãdo pec- cator præuidet, aut prçuidere debet ali cuius scãdalũ inde esse exoriturũ. Isi- dorus: Maioris est culpæ manifeste, quã occulte peccare: dupliciter em̃ reꝰ est, qui apte delinqt, quia agit & docet

¶ De circumstantia instru menti agentis.

Per quos. OMnia auxilia omnia media, q bus peccatũ perpetratur, dicun-

tur

tur instrumenta peccati. fitq; ratiõe huius circũstãtię peccatum grauius.

Grauius peccant.

Qui per clauem adulterinam, aut sære per subtilia instrumenta apertionem, aut similia intrãt domũ gratia furandi, aut alio quouis modo nocendi, quã si per ianuã forteforturia inuentã apertam, aut per muri foramen nõ obstructũ.

Qui ad peccatũ suũ exequendũ plures suscitãt, & pluriũ admi niculo vtũtur, occasionem peccati eis prestãdo, quã si vnius tantum.

Qui peccati sunt authores multis, quam si vni.

Qui gladio, aut lamina ferrea lædunt, quam si leuiori modo.

Qui consulto & ex certa malitia peccant, quam si ex infirmitate.

De circumstantia numeri.

NVmerus peccatorũ est diligent discutiendus. Grauius em̃ peccãt, qui multa peccata eiusdem speciei desi- *Quoties.*

designant, quã si pauca. Quã ob rem non solũ numerus peccatorũ operis in memoriã reuocãdus est, sed etiam cordis & cognitiõis, quoad eius fieri poterit: nec solũ quo ad numerum, sed etiã quo ad grauitatem.

Veruntamen si numerus peccatorum cõmissorũ te lateat, debes cõijcere quoties plus minusue peccare potuisti in tali vel tali peccato. Debes etiã explicare quãdiu in tuo peccato perseuerasti, nõ agens pœnitentiã: vt si annũ, mensem, hebdomadã, diem &c. grauius enim est peccatum, quando diutius infelicẽ hominem detinet alligatum.

De circũstantia finis.

QVoniã maxime ex fine actus morales speciẽ accipiũt, ea de re circũstãtia finis est omniũ pręcipua: quia plus est cõsyderãda peruersa voluntas, quam nocumentũ inde emanans: & quãto volũtas fuerit maior ad peccãdũ, tãto grauius est peccatum.

Grauius peccant.

¶ Qui de īdustria, quā si sine īdustria
¶ Qui sua sponte, quam si coacti, aut ab alio ad peccandum inducti.
¶ Qui animo nocendi, quā si iocādi.
¶ Qui sine vlla tētatiōe, & tētationē preuenietes, quā si tentatione impulsi
¶ Qui ex nimia auaritia, quam si ex paupertate.

¶ De circumstantia modi.

Diligenter est discutiendus mod⁹ peccati, & qualiter peccatū sit cō missū. Nā quāto turpiori mō cōsumat actus exterior, tanto grauior est.

¶ Grauius peccant.

☞ Qui fortiter lædūt, quā si leniter.
¶ Qui ex ira & stomacho alijs quicq̄ exprobrāt, quam si tantum ex animi leuitate.
¶ Qui vi rapiunt aliena, quā si clam
¶ Qui in peccando se habent actiue quā si mere passiue.
¶ Qui reluctātē & inuitā violāt, quā si volentem, aut vltro sese offerentem.
¶ Qui pręt naturalem modū peccāt,

quam si modo naturali.
¶ Qui cũ præmeditatione diuturna peccāt, quā si repētino animi motu.

¶ De circumstantia temporis.

VLtima circūstantia aggrauans peccatũ est tempus. Lõge enim interest, hoc an illo tēpore peccetur.
¶ Festis solennibus, quādo debemus esse conscientia pura, & vacante omni culpa, aut cũ venerabile Eucharistiæ sacramentum sumere volumus, peccatum tunc factum grauius est, quam alio tempore.
¶ Machinari & cogitare malũ ꝓximo, tantisper dũ horarias precationes fundis ad Deum, aut dum sacrum audis, grauius est, quam alio tempore:

¶ Hæc aggrauant peccata.

Ordo, conditio, status dignißimus, ætas,
Copia, causa, modus, mora, lucta pusilla, sciensq;.
Et tempus, doctrina, locus, numerus, recidiuur,
Hæc plerũq; solent grauiores reddere culpas.

¶ De triplici peccato.

TRia sũt peccata in generali, Originale, Veniale, Mortale. De qbus singulatim tractabimus, si prius declarauerimus, veniale quid a mortali intersit. Inter alia mãdata Dei sunt aliq̃, quæ facere debemus sub pœna eius gratiã perdendi, & mortem ęternã incurrendi: & sunt illa, quæ debitã Deo nõ seruãt subiectiõem, & inter homines societatem: sicut est amare Deum omni tempore & loco, & eũ nõ odisse: Nõ occidere proximũ suũ innocẽtem & nõ auferre ei sua violenter, aut alio quouis modo iniusto. Sũt alia pręcepta, cõstitutiões, & ordinationes, quæ nõ obligãt nos nisi ad pœnã temporalem: quia trãsgredi ea nõ dissipat subiectiõem Deo a nobis debitã, nec societatem, quã tenemur habere ad homines. Facere cõtra prima præcepta, est peccatũ mortale: cõtra alias ordinationes, est peccatũ veniale. Quemadmodũ videmus ꝙ rex aliqua præcipit sub pœna mortis aut capitis, & aliqua sub pœna tẽporali: vtpote argenti, vel carceris ad tempus.

❡ Tribus modis omne peccatum perpetramus.

Suggeſtione, Delectatione, Cõſenſu.
Primũ per hoſtem. Secũdũ p carnem.
Tertium per ſpiritum perpetratur.
Inſidiator enim praua ſuggerit.
Caro ſe delectationi ſubijcit.
Ad extremũ ſpiritus victus conſentit.
Suggeſtiõe peccatũ cognoſcim9, Delectatiõe vincimur, cõſẽſu etiã ligamur.

Crimen erit triplex: nobis ab origine natum.
Hic dignum venia, dignum quoq; morte gehennæ.

❡ Originale peccatũ eſt carẽtia iuſtitiæ originalis, quã cõſeruatã oportuerat. Quod a protoplaſto Adam ꝓpter eſum fructus vetiti, in lõgã poſteritatẽ tranſlatũ eſt, & per baptiſmũ (qui contra illud nominatim inſtitutus eſt) deletur, vna cum omnib9 peccatis, ſiqua prius commiſſa ſunt.

☞ Veniale peccatũ quod venia non caret, etiã ſine cõfeſſiõe. Quod tametſi animã nõ occidit, reddit tamẽ min9 feruentem ad opus bonũ. Itaq; etiam

ab omni veniali summa ope & diligentia est cauẽdũ. Caue aũt dixeris in corde tuo: Leue est istud peccatũ, nõ curo corrigere: nõ est magnũ, si in hoc maneam veniali minimoq; peccato. Hęc eñ est impoenitentia, hæc blasphemia in spiritũ sanctũ.

Remittuntur peccata uenialia.

Postrema vnctiõe. Dolore illi⁹ peccati
Aspersiõe aquę lustralis seu sacræ.
Absolutione sacerdotis in sacrificio.
Tundendo pectus cũ agnitiõe culpę.
Feruenti oratiõe. Meditatiõe passiõis.
Facto signo crucis, Amore dei et ꝑxĩ.
Adimpletione operũ misericordiæ.
Patientia in tribulatione.
Afflictione corporis.
Esu panis benedicti, Ieiunio.
Susceptiõe sacrosanctę Eucharistiæ.
Condonando culpam proximo.

Duntaxat si hæc fiant cum pio motu & sancta affectione.

Mortale quod sine cõtritiõe & con

fessione, vel animo cōfitēdi tempore & loco cōstitutis a Deo & sancta ecclesia, ad æternam mortē ducit, Contra quod peccatū pœnitentiæ & cōfessiōis sacramentū est institutū. Inter quę peccata ea sunt grauissima, quæ sunt contra spiritū sanctū, quæ cōtra Deū vindictā clamāt, & ea, quorū absolutio summo pōtifici aut episcopo est reseruata.

ℭ Peccata in spiritum sanctum sunt sex.

Desperatio de misericordia Dei.
Præsumptio de misericordia Dei.
Obstinatio. Finalis impœnitentia.
Inuidentia fraternæ gratiæ.
Impugnatio veritatis agnitæ.

ℭ Peccata contra Deum uindictam clamantia.

Homicidium. Peccatum Sodomicū.
Pauperū oppressio. Mercedis detentio

ℭ Peccata reseruata summo Pontifici.

Enormis mutilatio clerici, Simonia.
Adu-

Aduſtio templorum.
Inſtrumẽtorũ apoſtolicorũ falſificatio.
Sacrũ factũ tẽpe excõmunicatiõis maioris, aut interdictiõis a rebus diuinis.

Excipiũtur pueri, monachi, vetuli, pauperes, mulieres, & quibus ꝓpter bellũ ad papã nõ patet acceſſus, aut q aliud legitimũ & neceſſariũ habent impedimentũ. Tales eñ ab epiſcopo ſuo poſſunt abſolui pręedictorũ criminum.

¶ Inter cætera ab epiſcopo Pariſienſi anno 1515. hęc ſibi reſeruata ſunt,

Homicidiũ. Sortilegiũ, Sacrilegium.
Hæreſis, Simonia, Adulterium.
Stupra & raptus virginũ & mulierũ honeſte viuentium.
Conſtupratio ſanctimonialium.
Inceſtus cum cõſanguineis & affinibꝰ intra quartum gradum.
Peccatum Sodomiticum.
Fornicatio cũ ea quã de ſacro baptiſmi lauacro ſuſceperis, aut in confeſſione audiueris,
Matrimonij cõtractus aut clãdeſtinus

aut contra ecclesiæ prohibitionem.
Procuratio sterilitatis & abortiui.
Luxuriari in ecclesia consecrata.
Templi & loci sacri profanatio.
Ecclesiasticā impedire libertatem aut iurisdictionem.
Impedire diuinum officium.
Profanus abusus rerũ sacrarum, velut Eucharistiæ, chrismatis, & similium.
Rem sacrã facere in altari aut vestimẽtis nõ cõsecratis, aut post sumptũ cibũ.
Sepelire excõmunicatũ in loco sacro.
Excommunicati, qui nolunt tempore cultus diuini egredi templo.
Ordinari ab alieno episcopo nõ obtẽta prius facultate. Promoueri per saltũ
Celebrare tẽpe ĩterdicti a reb⁹ diuinis
Oppressio. Vsura manifesta.
Conspiratio & cõiuratio cõtra proprium prælatum ecclesiasticum.
Parentum percussio.
Percussio violẽta sacerdotis aut clerici
Adustio domorum, fauor & cõsilium in ea re.
Violatio fidei solenniter exhibitæ.

Instru-

Instrumentorũ publicorũ falsificatio.
Mendacium & periurium in iudicio.
Votorum transgressio;
Blasphemia in Deum & sanctos.
Vxori aut viro suo mortẽ machinari.
Intrare religionem viuẽte vxore post carnalem copulam.
Cæteraq; omnia peccata quibus commissis delinquentes in sententiã maioris excõmunicationis impingunt.

DE SACRAMENTIS

SAcramenta ecclesiæ sunt septẽ ad curãdas nostras infirmitates, nobis a Deo data & instituta.
Baptismus cõtra peccatum originale.
Confirmatio contra infirmitatem & difficultatem ad bonum.
Ordo contra ignorantiam verorum.
Ordinatus enim debet esse doctus vt alios possit erudire.
¶ Hæc tria superiora sacramenta iterari non possunt.
¶ Quatuor aũt quę sequuntur iterari possunt.

Pœnitentia, cõtra peccatum mortale.
Cõiugiũ, cõtra effrænem libidinem.
Eucharistia, cõtra affectionẽ terrenorũ vt visibiliter sub sacramẽto Deũ videndo, per ipsum factũ visibilẽ, in amorẽ inuisibiliũ, rapiamur & excitemur.
Postrema vnctio, contra veniale.

Peccatum baptisma vetus, veniale suprema
Vnctio, mortale expungit confeßio vera.
In virtute, fide quoq; confirmatio firmat:
Ordo multa docet, venerabile corpus Iesu
Affectus fugat humanos, Veneremq; proteruam
Coniugiũ septem hæc sic sanant vulnera mentis.

¶ Septem sacramenta disponunt ad habendas septem virtutes.

Baptismus sacramentum est fidei.
Confirmatio, spei.
Eucharistia, charitatis.
Pœnitentia, iustitiæ. Ordo, prudẽtiæ.
Extrema vnctio, perseuerãtiæ in fide. quę fortitudinis est complementum.
Matrimonium, temperantiæ.

METHODI CONFESSIONIS, DE POENITENTIA ET PARTIBVS EIVS.

QVINTA PARS.

¶ De pœnitentia.

QVONIAM OPERIS instituti ratio exigit vt potius de pœnitentia, quã de alijs sacramentis tractemus: ideo alijs, quæ ad nostrũ institutũ nõ faciunt, omissis, de pœnitentia dicamus.

¶ Pœnitentia in genere est peccati cõmissi, cũ intima cõtritione, & firmo amplius non peccandi proposito, emẽdatio quæ ad Deũ reuertendi initiũ ẽ.

Pœnitentia { Angelos lętificat
Impios iustificat
Amissa bona reuocat,
Ad vitã ęternã inuitat }

BERNARDVS: Tria sunt pœnitẽ-

tiæ

ti necessaria. Abstinentia, per quā carnis superbia edomatur. Lectio, cuius fructu reformādus in vigorem anim⁹ saginatur. Oratio, cuius munimine & tutela, virtutū examina proteguntur.

Poenitenti necessaria,
- Veniæ spes,
- Cordis contritio.
- Culpæ confessio.
- Iniunctorum a sacerdote completio.
- Peccati fuga,

Poenitētię partes.
- Cordis contritio.
- Oris confessio.
- Operis satisfactio.

DE CONTRITIONE

CONTRITIO (quæ ianua salutis dicitur) est peccatorū cōmissorum displicēntia, & odiū supra omne odibile, & propositū vitandi peccata supra omne vitabile, necnon cōfitendi & satisfaciendi volūtas tempore & loco. Hæc aūt oritur ex cōsideratiōe ꝓprię iniquitatis, & timore iudiciorum Dei, cū spe

eum spe veniæ: quia timor Dei sine spe veniæ nõ pareret cõtritionem, sed desperationem, Idcirco spes diuinæ misericordiæ debet esse causa contritionis.

¶ Attritio est displicẽtia peccati, sed nõ supra omne odibile: & propositum vitandi peccatũ, sed nò supra omne vitabile, quod ad deletionẽ peccati mortalis nou sufficit.

¶ Requisita ad ueram contritionem.

¶ Qđ pœnitens ex actuali dilectiõe Dei detestetur peccatũ propter Deum quia Dei est offensiuum, & cõtra eius honorem, & ꝙ apud se statuat Deo duce in futurũ abstinere nõ solũ a peccatis cõmissis, de quibus dolet, sed etiam ab omnibus mortalibus: sic vt nollet pro quacũꝗ re cõsulto peccatũ mortale admittere. *Primum.*

¶ Qđ paratus sis ijs satisfacere, quos aut dicto aut facto offendit. Qđ si efficere nõ possit, saltem ꝙ doleat illi ex animo, ꝙ proximo infestus fuerit. Præ- *Secundũ.*

terea

terea q̄ habeat volũtatẽ satisfaciendi proximo, cũ aut per facultates, aut p opportunitatem licebit.

Tertiũ. ¶ Qđ parcat ijs, qui ipsum quocũq; modo offenderũt. Credendũ em̃ est nobis plane nõ dimitti quę cõmisimus, si nos inexorabiles ad dimittendum aliena peccata fuerimus.

Quartũ. ¶ Qđ parat⁹ sit sese abdicare officio vel negotio, quod sine peccato mortali exerceri nõ potest, & peccatorũ occasiones pro viribus vitare.

Quintũ. ¶ Qđ habeat firmũ propositũ confitendi & satisfaciendi Deo, tempore, & loco pro peccatis cõmissis: quod ppositũ in necessitate habet confessionis & satisfactionis effectum.

Hæc quinq; prædicta vere pœnitẽti vna debent inesse, vt vera sit contritio, & non dissimulata,

¶ Quicunq; ex animo & deuote sequentes veritates dixerit, sciat se esse in gratia, vel si omnia prędicta peccata admisisset.

CONFESSIO

DOmine IESV Christe, sic vel sic, contra tuã infinitã bonitatẽ peccaui, quod mihi in primis displicet: ratione cuius pœnitentiã ago, quia te offendi, qui totus es venerãdus & colendus: quodq; mãdatũ tuũ trãsgressus sũ *Prima veritas.*

DOmine IESV Christe bonũ habeo propositũ tuo iuuamine intercedente mihi in futurũ præcauẽdi ne recidam in peccatum: & peccatorũ occasiones pro viribus euitandi. *Secũda.*

DOmine IESV Christe bonã habeo voluntatem peccatorũ meorum confessionem integre faciendi tẽpore & loco secũdũ tuũ & sanctæ matris Ecclesiæ præceptũ. necnõ restituẽdi vnicuiq; ablatũ cũ facultas erit, *Tertia.*

DE CONFESSIONE.

COnfessio est legitima corã sacerdote peccatorũ declaratio, cũ legitima sacerdotis absolutiõe eorũdẽ Nõ em̃ sufficit mẽtalis cõtritio, nisi adsit vocalis cõfessio tẽpore & loco,

¶ Confeſſio debet eſſe.

Voluntaria, Præmeditata, Diligens,
Integra, Accuſatoria, Propria.
Contrita, Verecunda, Humilis,
Spei plena, Vera, Nuda.

Volũtaria ¶ Optimus quiſq; Chriſtianus libere & voluntarie, nõ ſolũ ex cõſuetudine, timore, aut verecũdia humana cõfiteri debet: alioqui cõfeſſio nõ eſſet deo accepta, nec homini ſalutifera, vtpote quæ nõ procederet ex charitate: ſed tãtum ne homo omnibus eſſet deſpectui tanquam ab auito amore recedens.

Præmeditata. ¶ Homo debet præmeditari quomõ in cõfeſſiõe dicet: quæ diuiſim, quę cõiunctim: debetq; tantã diligentiã adhibere ad peccata ſua in memoriã reuocanda, & vitæ anteactæ ſubducendã ratiõem ſacerdoti Dei vicario, quã ſi ꝑ re temporali, eaq; ardua & magni momenti reddenda foret ratio. Alijs plus temporis, alijs vero minus requiritur ad examinãdã cõſciẽtiã ſecũdũ quod in breuius aut lõgius tempus cõfeſſionem diſtulerint: aut interea magis minuſue ſoliciti fuerint de peccatis ſuis memo

memoriæ commitendis.

☞ Sicut pro euitãda morte corporali omnimoda diligentia obſeruatur: ita expedit, vt pro recuperãda æterna vita, omñis cura ac diligentia cautius adhibeatur. Auguſtinus: Cũ gaudio debet facere im̃mortalis futurus, quę faceret pro differenda morte, moriturus, Itaq; pœnitens paratus ſit facere pro animæ vita recipienda, quæcunq; faceret pro corporis morre vitanda. *Diligens.*

¶ In confeſſione ex induſtria peccatum mortale tam certũ quã dubiũ cũ circumſtantijs ñeceſſarijs nõ eſt reticẽdum. Deus em̃ dimidiatã cõfeſſionem nõ accipit, ñec dimidiatã veniam dat: quia nunquam vnius peccati mortalis quempiã abſoluit, quin eadem opera omniũ abſoluat. Qđ ſi cõfitens negligit diſcutere cõſcientiã ſuã, id apud ſe paruifaciens, & aliquid cõfeſſioni neceſſariũ omittat, integram nõ facit peccatorum confeſſionem. *Integra.*

☞ Peccator debet ſe accuſare, peccata ſua ſacerdoti exponere: & antequã *Accuſatoria.*

cōfessario sese præsentet, cōscientiam suā examinare, & nō expectare quoadusqꝫ sacerdos eū de singulis interroget. Dūqꝫ peccata sua exponit, nō debet sibi parcere, nō Deo suā culpā ascribere, nō fortunæ, nō cōstellationi, nō diabolo, nō sodalitati, nō mūdo, nō cōplexioni, nō carni: sed debet circūstātias aggrauātes explicare, reticere aūt excusantes, culpāqꝫ omnem in se trāsferre debet. Nō em̄ peccatū est, nisi volūtariū. Augustinus: Rectus est, & bene inuocat Deū, qui in omnibus malis, quę patitur, se accusat, nō Deū: & in bonis quæ facit, nō se laudat, sed Deū. Sicut em̄ repellit Deus peccata sua defendentē, sic recipit cōfitentem. Apud quē iudicē iustū & misericordē qui se peccati accusat, ille se excusat: et qui se peccati excusat, ille se accusat.

Propria. ¶ Qui de peccatis cōfitetur, de suis tantū, nō de alienis peccatis cōfiteatur Et eorū, qui in scelere fuerūt participes nomina dissimulet silētio: nisi peccati species exprimi nō possit citra declaratione

tionem eius, qui in crimine cõſcius & particeps fuit. Quo tempore eligend⁹ eſt ſacerdos, qui in cognitionem cõſortis in crimine venire nõ poſſit. Præterea in cõfeſſione nihil admiſcendũ eſt quod ab eius ratione alienũ ſit.

¶ De peccatis eſt cõfitẽdũ, cũ diſplicentia omniũ peccatorũ mortaliũ cõmiſſorũ, ſupra omne odibile, & cũ ꝓpoſito vitandi omne peccatũ mortale, ſupra omne vitabile. De quibus quãto amplius cõpungimur, tãto magis peccatorũ vincula quo ad pœnã relaxãtur Sunt igitur cũ dolore & amaritudine cordis peccata in memoriã reuocãda, Nequaquã eñ vere pœnitentiã agit, qui ex peccatorũ ſuorũ recordatione nullã habet ſpiritus tribulationẽ, quod quidem reprobis eſt pecculiare. Cõtrita.

☞ Pœnitens peccata ſua cũ pudore & verecũdia explicare debet, ſic vt inde turpitudinẽ & fœditatem propriæ animæ erubeſcat. Quæ verecũdia ex Dei gratia aſcribitur ad partem ſatisfactionis, ſi pro Dei amore amplectẽ- Verecũda

do superatur. Bernardus: Ideo iubemur cõfiteri peccata, vt erubescentiã habeamus pro pœna. Erubescẽtia enĩ magna est pœna: & ideo qui pro Christo erubescit, dignus fit misericordia. Si quidem quãtũ displicet Deo impudentia peccatoris, tantũ eidem placet verecundia pœnitẽtis. Sunt tamẽ, qui vt minus verecundentur, quia in idem peccatũ sæpe recidũt, frequenter cõfessariũ mutãt, cũ potius deberẽt ad maiorem verecundiam eidem sæpius & clarius confiteri.

Humilis. ☞ Cõfessio quatuor modis debet esse humilis. Quantũ ad intellectum, vt pœnitens agnoscat se miserrimũ peccatorem & venia indignũ. Quantum ad affectũ, vt confessario & diuino iudicio se subijciat. Quantũ ad linguam vt cũ reuerentia & tremore quasi corã CHRISTO, peccata sua exponat. Quãtũ ad act⁹ exteriores, vt vir pœnitẽs aperto capite (si patitur sanitas) ob reuerentiã CHRISTI & sacramenti, flexisq; genibus humilit̃ sua explicet pec

cata

cata. Melior em̃ est in malis factis humilis cõfessio, quã in benefactis superba gloriatio. Nõ põt aũt cor humiliari coram sacerdote in cõfessione, nisi prius fuerit cõtritũ. Vnde in psalmo dicitur: Cor cõtritũ & humiliatũ Deus nõ despicies. Prius dicitur contritũ, & postea humiliatum.

☞ Confitens in ea spe esse debet, se posse a Deo veniã cõsequi, quãtũcũq; peccauerit, si modo in confessione faciẽda suo strenue perfungatur officio. Quandoquidem pœnitentia, quæ ex fiducia nõ proficiscitur, est inutilis & sterilis vẽię, manetq; sine misericordia. *Spei plena*

¶ In cõfessiõe nihil falsi ex industria homo debet inserere, fictę se laudãdo vel vituperando: quia esset mendaciũ in iudicio sacramẽtali, & faceret iudici iiuriã, id ẽ cõfessario Christi vicario *Vera.*

¶ Cõfessio debet esse nuda absq; obscuritate verborũ occultante peccata, aut peccatorũ circũstãtias, Omnia em̃ peccata quãtũcũq; turpia exponenda taliter sunt, vt cõfessarius plene & cla- *Nuda.*

re intelligat peccati speciem cum circumstantiisaggrauantibus.

Methodus se praeparandi ad confessionem.

QVi integre cõfiteri volet, intra secretum mentis suæ cubiculū (vt seipsum valeat cognoscere) paululū requiescat, cætera præter Deū & peccatorū disquisitionem excludens. In primisque Deū precetur, vt eius mētem illuminet, ad cognoscēdū omnia peccata sua, quorū vt in mentē veniat, quinque sunt cōsyderāda, & diligēter examinanda.

Ea sunt,
- Tempus.
- Inclinatio.
- Status,
- Societas,
- Species peccatorum.

Tempus. Primo meditādum est a quo tempore de peccatis facta non sit cōfessio. An tūc cōfessio fuerit integra, sic ut pœnitens nihil cōsulto reticuerit. An tūc habuerit

uerit volũtatẽ posthac a peccato absti-
nendi: alioqui em̃ cõfessio esset iterãda
An pœnitẽciam a sacerdote iniũctam
adimpleuerit. Preterea qui integre con
fiteri volet, disquirat & diligenter exa-
minet post nouissimã cõfessionẽ quæ
tẽpora interfluxerũt & quę ijs tẽpori-
bus aut publice aut priuatĩ fieri soleãt,
vt delicta illis tẽporib⁹ patrata in me-
moriam possit reuocare.

¶ Secũdo cõsyderet, ad quæ peccata sit procliuis & propẽsus, & quocies in die aut hebdomada in eo peccato potu it peccasse. Alios em̃ in hoc, alios in illud peccatũ natura genuit procliues: & nemo est nisi mẽtis inops, qui facile nõ agnoscat inditos sibi natura stimulos ad aliud atque aliud peccatum. *ĩclinatio.*

¶ Tertio cõsyderet cui⁹ sit cõditionis & stat⁹: An scholastic⁹ An præceptor An famulus An domin⁹ An clericus An laicus: An religiosus An secularis. Deinde semel atq; iterũ discutiat, quæ sui sũt officij, & in qbus eiusdẽ cõdicio nis homines peccare solent. *Status.*

Societas. ¶ Quarto cõſyderet qbuſcũ domi, & in quotidiana cõſuetndine ſit verſatus: & quibuſcum extra domũ, in conuerſationẽ extraordinaria.

Speties peccatorum. ¶ Quinto cõſyderet in quo peccauerit: quod vt cõmode fiat, per decẽ præcepta diſcurrat, per peccata capitalia, per quinqꝫ ſenſus, & alia. Cõſyderetqꝫ An cogitatiõe. An locutiõe. An ope. An omiſſione. An ſceleris participatione peccauerit. An alteri quocũqꝫ modo fuerit cauſa peccandi.

¶ Quãuis eñ omnia peccata mortalia ſint cõtra aliquod decem præceptorũ: tñ quia alij vnũ peccatũ capitale cõtra illud pręceptũ, alij cõtra aliud eſſe cõtendũt, ſic vt nõ ſit facile diſcernere cõtra quod pręceptũ dici poſſit: Idcirco rudioribus conſultũ volentes, ea diſtinximus, quinqꝫ ſenſus, cauſas alieni peccati, virtutes cardinales, opera miſericordię etiã ab ijs diſtinguentes, quæ omnia ad illa reduci poterãt: facilior tameñ eſt cõfeſſiõis methodus, ſingulis in hunc ordinem degeſtis, Sed de

hoc

hoc ſatis: interim eo redeamus, vnde digreſſi ſumus.

¶ Poſtquã pœnitenti venerit in mentem vnius peccati, nõ prius ad aliorũ peccatorũ diſquiſitionem pergat, quã de hoc peccato nominatim doluerit, & illud deteſtatus ſit, ſic vt vellet non factũ, ꝓponatq; in illud nũquã recidere. Debet em̃ de ſingulis peccatis mortalibus ſingulatim dolere, & conterri, ſi modo ad id ſatis habeat temporis: alioqui em̃ ſufficeret vna generalis cõtritio. Deinde ſæpius apud ſe diſcutiat et penſiculet omnes circũſtãtias ad numerum illius peccati & ſpeciem pertinentes: ſcilicet,

☞ Quis ipſe fuerit, cũ peccauit: cũi⁹ cõditiõis & ſtatus. An ex eo peccato alteri fuerit ſcandalo & offendiculo.

¶ Quid fecerit: an periuriũ, an mendaciũ &c. An locutione. An cõſenſu. An volũtate, An opere, An omiſſione peccauerit. Quid dãni peccatũ attule-rit.

☞ Vbi peccauerit, an in loco ſacro, An in publico.

❡ Per quos, vel cum quibus homini bus, & cuius conditiōis & status.

❡ Quoties: An semel tātū. An sępi? Qđ si numerus peccatorū eū lateat, cōsyderare debet, quoties plus minusue peccasse potuerit, præterea quādiu in peccato pmāserit, aut pseuerauerit.

❡ Cur: An ex timore, an ex coactiōe an ex crassa & supina ignorantia, an ex pura malitia.

❡ Quo modo, & quā enormiter peccauerit: An hoc an illo modo,

❡ Quando peccauerit: An die festo, & quādo debeat esse pura cōsciētia, & omni culpa vacāte, An die profesto. Quibus octo circūstātijs diu multūq; animo agitatis, tū demū ad aliorū peccatorū disquisitiōem pergat, & in singulis peccatis, quę cōperiet se cōmisisse circūstātias eadem ratiōe disquirat.

❡ Dū aūt pro virili singula peccata sua vestigauerit, cū magno cordis mœrore de omnibus peccatis cognitis, ignoratis, & oblitis generaliter doleat. Necnō de peccatorū obliuione, quę ex igno

ignorantia cõtigerit, si modo putat ali qua commisisse, quæ ipsi exciderint.

¶ Postea cõsyderet, nõ solum in quo offenderit, sed etiã quẽ offenderit, quã bonũ, quã benignum, quã pium, quã propitium patrem, creatorem & benefactorem suũ. Qđ eum a se abiecerit, & diabolum eius inimicum intromiserit. Qđ innocentiam a sua anima abegerit, & eius inimicã introduxerit ini quitatẽ.

¶ Deinde consyderet pœnas inferni, quas per sua peccata iuste commeruit. Dolorosam Iesu Christi passionem, cuius fructu (si in eo statu vita decessisset) fuisset priuatus, Paradisi gaudia, a quibus se sua spõte exhę redauit.

☞ Postremo eligat sibi cõfessarium inter eos, qui eum absoluere possunt, optimum: & criminis, de quo vult confiteri nõ cõsciũ, discretum, & q peccatis possit adhibere remediũ. Augustinus: Qui omnino confitetur, sacerdoti meliori, quã potest confiteatur. Qđ si pœnitens nõ possit cõfiteri corã sacerdote, quem desyderanti nec tempus, nec

pus, ñec locus offerat. Tanta vis confessionis est, vt, si deest sacerdos, confiteatur proximo.

Documentum utile ad integram confessionem.

VT melius possis confiteri, vtile esset semel in die, & maxime antequam te in somnum dedas, examinare quo modo tempus expenderis, et discurrere p singulas horas, cogitãdo loca in quibus fuisti, & cũ quibus hominibus: quid cogitasti, quid dixisti, quid audisti. quid fecisti, quid omisisti an ex eo peccato alijs dedisti materiam peccandi: & sic de alijs circumstantijs. Inde tibi doleat, quod dominum Deũ tuum per ea peccata offenderis. Habebis etiam propositum confitendi tẽpore & loco, & posthac a Dei offensa pro viribus præcauẽdi. Qđ vt tibi largiri dignetur, eius implorabis auxiliũ quia citra eius opẽ ne a minimo quidẽ peccato liberari posses: & nisi præseruaret te Deus, in grauissima quæque

pecca

peccata corrueres. Nec est cur te pigeat mentē tuā in tali examine exercere quia pax & læticia mentis, quam inde cōsequeris, excedit omne gaudiū mundanū: ꝙ si absq; magnanimi difficultate hunc modū cōfessionem præmeditandi volueris obseruare, stude in paucis delinquere, vt pauca possis recogere & confiteri.

Ne prius admittas somnum, quā cuncta diei
Acta ter excūrras, bona seu mala quæq; notando,
Excesşi, quidnam deliqui, quid vel omisi
Incipiens, vbi nam primū me perdidit error.
Turpia deinde animo constans extrudere tenta:
At bona si qua tibi fuerint, gratabere lætus.

¶ Quæ inter confitendum obseruanda sunt.

VBi pœnitens secū omnia diligenter discusserit, & pensiculauerit: tum demū cum maximo pudore, contritione, humilitate, & fiducia veniæ a Deo impetrādæ: nō tanquā peccatorū suorū fabulā recitaturus, sacerdoti

se of-

se offerat, & facto crucis signo dicat

Benedicite pater

Et post pauca sacerdotis verba, dicat:

Cõfiteor Deo omnipotenti, & beatę Marię semper virgini, bono angelo meo, & omnibus sanctis Dei, & vobis pater: quia ab hora qua peccare potui, vsq; in pręsentẽ diẽ peccaui nimis cogitatione, locutione, opere, & omissione. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.

¶ Hic incipiat dicere, quo modo peccauerit, primũ in fide & articulis fidei, deinde in præceptis decalogi, in peccatis capitalibus, in quinq; sensibus, an peccati alieni causa fuerit, & quo modo. Dicatq; an cogitatiõe tantũ, an etiam opere, an locutiõe, an omissiõe peccauerit, nõ omittens simul cõfiteri de circũstãtijs peccatũ aggrauãtibus, Qđ si inter cõfitendũ hunc ordinem seruare noluerit, duobus modis poterit peccata exponere.

¶ Primo modo. Si a die nouissimæ suæ cõfessiõis incipiat, & per singulos

dies aut

dies aut hebdomadas vsq; ad pręsentem diem discurrendo, dicat peccata, quæ temporibus illis cõmiserit. Aut ordine retrogrado a præsenti die incipiat & peccata sua explicando, vsq; ad nouissimæ cõfessionis diem gradatim ascendat.

¶ Secũdo mõ. Si grauissima quæq; peccata, quæ certo nouerit se fecisse, & postea leuiora peccata explicet, quib⁹ explicatis, generalia & leuia peccata dicat, quæ numero vix possunt explicari: vt sunt cogitationes leues & otiosæ, verba leuia & otiosa, negligentia et pigritia, iactura temporis, auersio cordis a Deo inter orandũ, nõ satis iusta de beneficijs Dei gratiarũ actio, superflua cura de corpore & rebus, tẽporalibus, turbatiões leues cõtra proximũ iudiciũ leue alieni cordis, & similia,

¶ Pœnitens inter cõfitendũ de vana gloria ratione alicuius boni spiritualis habita, aut de omissione alicuius boni quod sit solitus facere, summopere caueat, ne ex declaratione illa in maiorẽ

vanã

vanam gloriã impinguat, vtpote volẽs ea ratione cõfessario suo iudicari deuotus. Caueatq; ne de humili, frequenti, & pura cõfessione, aut de paucis leuibusq; peccatis appetat a cõfessario cõmendari: q si senserit se vulneratũ, nõ timeat in fine cõfessionis detegere vulnus. Vbi aũt quæcũq; nouerit cõfitens sacerdoti humiliter diligenterq; declarauerit, addet: In istis & in multis alijs ego miserrimus peccator offendi creatorem meũ: ideo dico meã cuipã, meã culpã, meã meximã culpã: & rogo a Deo veniã, precorq; beatissimam virginem Mariã, bonũ angelũ meum cum omnibus sanctis, & te patrem, vt oretis pro me miserrimo peccatore apud dominum Deum nostrũ IESVM Christũ omnipotentem, vt misereatur mei. Si plura occurrerent, libenter cõfiterer: a te aũt pater mi suppliciter peto, vt a percatis me absoluas, & sacrosanctæ Ecclesiæ me reconcilies.

¶ Excommunicatus maiori excommunicatione debet prius eius absolui

ab eo,

ab eo, penes quem est absoluere, quā possit a curiōe suo de alijs peccatis absolui.

Sed de reseruatis, quæ excommunicationi nō subiacent, potest a curione (cui de omnibus peccatis cōfiteaẽ) absolui: ea tamen lege, vt postea sup reseruatis adeat episcopum, aut eius vicarium: cui si prius de reseruato tantū confiteatur, postea tamen curioni suo de omnibus peccatis suis cōfitens, plenam de omnibus peccatis & reseruatis & nō reseruatis, petat absolutionem.

Veruntamen in extrema necessitate vnusquisq; sacerdos non tantum ab omni peccato, sed etiam ab omni sententia excommunicationis potest absoluere. Si tamen conualescat, episcopum adire obligabitur.

Hic notandum est, nos non posse passim & a quolibet sacerdote de peccatis nostris absolui: sed tantum a summo pontifice, episcopo nostro, & curione, aut a sacerdotibus, quibus ipsi hanc potestatem fecerint.

☞ Si pœnitens videat propter causã rationabilem se aut non posse aut non debere iniunctam a sacerdote pœnitẽtiam adimplere, cõfessario causam humiliter declaret, & aliam pœnitentiam postulet.

¶ Quæ post confessionem obseruanda sunt.

POEnitẽtiæ adimplẽdæ prima cura esse debet. Postea lõganimitati & patientiæ diuinæ agendæ sunt gratię, qua ipsum peccatorem expectauit ad pœnitentiam, nolens eum cõtinuo iudicare, sed patienter sustinens peccata: neq; propterea ab eo retraxit sua beneficia. Postremo cauendæ sunt periculosæ occasiones peccãdi in eodem peccato, de quo pœnitens antea fuerit cõfessus.

¶ DE SATISFACTIONE.

SAtisfactio est peccatorum causas excidere, nec suggestionibus earũ aditũ

aditum indulgere. Causæ autem peccatorum sunt occasiones allicientes ad peccandum. Ex contritione & proposito confitendi tempore & loco, Deus absoluit hominem a culpa, restituitq; gratiam gratum facientem, non tamē totam pœnā peccato debitam remittit hoc ipso: sed pœnam æternam mutat in temporalem, in mundo aut purgatorio luēdam. Sed quia purgatorij pœna omnem mūdi pœnam excedit peccata quoq; nostra si nosipsi in præsenti puniremus, nullum qui ea infuturo seculo puniret inueniremus: Idcirco tempore gratiæ & misericordię (id est tempore vitæ nostræ) satius esset pœnitentiā agere, & peccatis nostris satisfacere, quando leui supplicio grauissimam purgatorij pœnam euitare possumus, quā tempore iustitiæ & seueritatis pœnas condignas pendere, vbi quod deest de volūtario, suppletur in tormento. Itaq; satius multo est, vt bona quę pro anima nostra post mortē nostram ab amicis expectamus, eadē

nosipsi agamus: quā vt amicis nostris, fortasse oblitis, ea cōmitamus agenda Beatius quippe est liberū exire, quam post vincula libertatē quærere.

☞ Sacerdos pœnitentiā iniūgit cōfitenti duabus de causis. Aut vt ex labore adimplendę pœnitentiæ, pœnitens in posterū a tali arceatur peccato: Aut vt ea sit satisfactoria partis pœnæ peccato debitæ, alioqui in purgatorio luē.

¶ Grauiora peccata grauiorem (dę, requirunt pœnitentiam, leuiora autē leuiorē. Quia qualis præcessit offensio talis debet subsequi recōciliatio: & tāto debemus ad peccati nostri vltionē esse proniores, quanto ad culpam fuimus propensiores: & quāta fuit peccati volūtas, tāta esse debet ad pœnitēdū deuotio, vt iuxta mēsurā culpæ, sit & mensura pœnæ. Nō em̄ leui cōtritiōe agendū est, vt debita illa remittantur, quibus mors æterna debetur: nec pauca opus est satisfactiōe pro peccatis illis, ꝓpter quæ parat⁹ est æternus ignis, Quorū onus aut animæ suæ læsionē

qui

quí perfecte senserit, ille quidem nullo modo aut certe parũ sentiet corporis pœnã: nec reputabit laborẽ, quo pecca ta nouerit deleri pterita, et caueri futu ☞ Pœnitens oẽs pœnitentiæ suę (ra. fructus paruos reputet: nunquã credat sufficere, semp doleat, semper corã domino, ante quem peccauit, erubescat: dolorẽ cũ vita finiat: vbi deficit dolor, deficit & pœnitentia: si aũt pœnitẽtia finitur, quid de venia relinquitur?

¶ Optimus satisfaciendi modus est, cõmissi peccati frequẽs detestatio. Deus eñ quãdo absoluit hominẽ a vinculo peccati, ligat eũ vinculo perpetuæ detestatiõis peccati, saltem in habitu: vt si aliquãdo peccati in mentẽ venerit, illud nominatim detestet: alioqui videretur illud approbare, & rursus delinquere. Bernardus: Vere pœnitens semper est in dolore & labore: dolet de præteritis, laborat, pro futuris cauẽdis.

☞ Non sufficit a peccato desistere, tametsi id aliquid est, nisi peccati sufficiens agatur pœnitentia. Neq; eñ scri-

ptor si a scriptione cessauerit, quia alia nō addidit, etiā illa, quæ scripserat, deleuit. Nec & simili modo qui cōtumelias irrogat, si solūmodo tacuerit, satisfecit: cū ꝓfecto necesse sit, vt verba ꝑmissæ superbiæ verbis subiūctę humilitatis impugnet. Nec debitor absolutus est, quia alia nō multiplicat: nisi et illa, quæ mutuo acceperat, soluat. Ita & dū Deo delinquimus, nequaquā satisfacimus, si ab iniquitate desistamus nisi voluptates quoq; quas dileximus, e cōtrario appositis lamētis insequamur.

Opus satisfactorium,
- Contritio.
- Confessio.
- Verecūdia cōfessiōis comes
- Detestatio peccati.
- Eleemosyna.
- Ieiunium.
- Oratio.

☞ Per eleemosynā intelligitur executio operū misericordię & corporalis & spiritualis, & quicquid facimus in vtilitatę proximi. Per ieiuniū omnis corporis afflictio & tribulatio.

¶ Per orationem, omne opus interi⁹ & exterius ad cultũ latriæ pertinens: cuiusmodi sunt omnes gestus corporis quibus Deo seruimus, sancti affectus, & similia.

Opus satis factoriũ debet esse.
- Voluntarium.
- Bonum.
- Bene factum.
- Cedẽs in Dei honorẽ.
- Laboriosũ suapte natura.

¶ DE PECCATO RECIDIVO.

ILLE duntaxat pœnitentiã digne agit, qui sic præterita mala deplorat vt futura iterũ nõ cõmittere proponat. Augustinus: Inanis ẽ pœnitẽtia, quã sequens culpa coinquinat: nihil ꝓsunt lamenta, si replicãtur peccata: nihil valet a malis veniã poscere, & mala denuo iterare. Idem alibi: Caueat præterita, quem vera delectat pœnitẽtia: bona eñ est peccati cõfessio, si & curatio consequatur. Nã quid prodest detegere plagã, & nõ adhibere medicinã? Vis

verus

verus pœnitens esse, cessa a peccato, et noli amplius peccare. Caue aũt dixeris te nõ posse a peccato abstinere, quãtumlibet laboraueris. Benignus est enim Deus (inquit Bernardus) qui nõ patitur nos tentari, vltra quã possum⁹: maximeq; inter initia cõuersiõis oleo misericordiæ linit vlcera: vt nec morbi quãtitas, nec curatiõis difficultas vltra quã expedit, innotescat. Quoniã igit̃ plerĩq; de peccato dolent, cõfitẽtur, et satisfaciũt, subinde tamẽ in idem peccatum recidunt: Idcirco de peccati fuga est nobis dicendum.

¶ Peccatũ uitatur peccandi occasionẽ cauendo: utpote,

Voluptatem. Ludos prohibitos.
Spectacula turpia.
Prauum sodalem. Et id genus reliqua

¶ Qui cognoscet se in aliquod peccatum procliuem, & sæpe in idem peccatum recidere: tribus ad id vitandum vtetur remedijs.

Primum. ¶ Apud se statuat, quoties in idẽ peccatũ reciderit, primo quoq; tẽpe satis-

factiōis partē implere: veluti in pane et aqua ieiunare, aut psalmos pœnitētiales dicere, aut pecuniā aliquā paupib⁹ errogare, aut intra tertiū diē de illo peccato cōfiteri, aut aliud simile op⁹ bonū

¶ Apud se statuat, ꝙ quoties (facere de eo peccato tentabit, septē psalmos pœnitentiales dicet, aut passiōis historiā, aut ad virginem Mariā hāc vel illā dicet orationē, aut ad aliū quempiā sanctū, aut ante crucifixi imaginē toties flectet genua, priusquā ad peccatū illud animi sui adplicet cogitatum. Secundum.

☞ Apud se statuat, ꝙ quoties de eo peccato tentabitur, animū suū adplicabit ad cogitandum malū inde sibi euueniens: vtputa damnationem æternam mortis periculū, mortem omnibus horis imminentem, priuationem gaudiorum paradisi, consortij Dei & sanctorum eius, societatem dæmonū & damnatorum, & similia id genus. Tertium.

Mors tua mors Christi, fraus mundi, gloria cœli.
Et dolor inferni, sunt meditanda tibi.

[illegible]

[illegible] aut [illegible]

[illegible] peccanti, aliqua [illegible]

[illegible]

Apud te [illegible]

[illegible]

Mortis amore Christi, [illegible] glorificatis

Et [illegible]

METHODI CONFESSIONIS, DE ARTE BENE MORIENDI.

SEXTA PARS.

¶ De mortis neceſſitate.

STATVTVM EST OMnibus ſemel mori, in pœnam quidē grauiſſimā propter peccatū primorum parentum. Iſtam enim mortalitatem (id eſt moriendi neceſſitatem) primi parentes transfuderunt in poſteros: quia de fructu vetito edentes, in Deum peccauerunt: peccatum præceſſit, & ſecuta eſt mors, peccando vitam amiſerunt, & mortem inuenerunt. Sicuti e diuerſo immortalitatem in longam poſteritatem trāsfudiſſent, ſi non peccaſſent. A qua mortis generali ſententia nemo excipitur vt nemo ſuperbiat. *Primum caput.*

¶ De mortis incertitudine.

Nihil

Secundũ. caput.

NIhil est certius morte: hora autẽ mortis, loco & modo, nihil est incertius. Quis em̃ potest scire, quando morietur? vbi? qualiter? an bene? an male? an gladio? an igne? an aqua? an alio mortis genere? nimirum nemo. Mors enim omni loco, omni tempore nobis struit insidias, nos expectans, insequensq;, tanquam vmbra corpus. Quis enim est tam stultus, quamuis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? Quid aliud est vita nostra, quã cursus ad mortem? Igitur qui sapiet, omni loco, omni hora mortem expectabit: omni hora paratus, quasi eadem hora esset sine dubio moriturus: senibus enim est in valuis, iuuenibus vero in insidijs. Cuius horam Deus voluit nos latere, vt dum incerti essemus quando moreremur, semper ad mortem parati inueniremur. Quamobrem homo viuens & incolumis, debet Deũ suum agnoscere, & ad eum conuerti, & non expectare

re

re vſq; ad horam mortis. Quia impru dentem hominem & impræmeditatū plerunq; mors intercipit: & qualem mors inuenit hominem, talem homo inuenit mortem. Perfecti moriuntur cum ſecuritate & lętitia: Iuſti, cum ſpe & fiducia: Iniuſti, cum tremore & diffidentia.

¶ Qđ uiris iuſtis mors eſt deſyderabilis.

INter infinita pericula iugiter ambulamus, nimirum inter dæmonum laqueos, hominum gladios, carnis motus illicitos, corporis pœnas, dolores, laboreſq; nimios. Ruinoſum eſt corporis domicilium, in quo viuimus: ꝓcelloſum eſt mūdi pelagus, inter quod currimus: periculoſum eſt quicquid terrenum diligimus. In quibus enim voluptatem quærimus, in ijs miſeriam plerunq; inuenimus, Et vbi felicitatis locus eſſe creditur, maior plerunq; infelicitas inuenitur. Nec ab re cœleſtis illa prouidentia præſentem vitam, tot *Tertium caput.*

tantisq; his malis cumulauit: sed secun-
dum altitudinem sapientiæ suæ mise-
ricorditer constituit, vt per temporalia
quæ patimur, purgaremur a peccatis
præteritis, & caueremus diligentius a
futuris, retunderetur nostra superbia,
& negligentia seu væcordia propelle-
retur, & augerentur merita: imo com-
pelleremur mundum contemnere, vi-
tam caducam paruifacere, ad Deum
mentes, animos, & desyderia subleua
re, & ad vitam gloriosam totis præcor
dijs aspirare. Sancti enim qui illius cœ
lestis gloriæ & dulcedinis modicum
degustauerunt, omnia terrena fastidi-
unt, mundi delicias abhorrent, vitam
præsentem despiciunt, ad abyssum cœ
lestis dulcedinis totis præcordijs anhe
lant & diuini amplexus expectatio-
nem nimis impatienter tolerant, cum
apostolo dicentes: Infelix ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis
huius? cupio enim dissolui, & esse cum
Christo: quia quemadmodum desyde
rat ceruus ad fontes aquarum, ita de-
syderat

ſyderat anima mea ad te Deus.

¶ Quamuis mors tot, tantaq; bona nobis aduehat, & eo animum deducat vbi æternus futurus ſit: tamen reliquũ vitæ noſtræ a Deo præſcriptum, non eſt a nobis deſerẽdum: nec eſt in iuſſu Imperatoris (id eſt Dei) de præſidio & ſtatione vitæ decedendum, ſicut nec noſtra ſponte huc venimus. Vnde ſui prorſus obliti, nec ſatis ſibi cõſuluiſſe & prouidiſſe mihi videntur, qui eo tẽpore, quod ad viuendum datum eſt, contenti non ſunt: preſertim cum breue tempus ætatis ſatis lõgum ſit ad bene honeſteq; viuendum. Quid enim intereſt, an iuuenis, an ſenex quis moriatur, & ad mortem humani generis terminum, quaſi in portum ex precelloſis huius mundi fluctibus perueniat; cum numerus annorum per ſe nec miſerum faciat, nec beatum.

¶ De morte iuſtorum.

QVoniam nil pretioſius eſt, quã in manu Dei eſſe, in qua ſunt *Quartũ caput.*

iuſto-

iustorum animæ: idcirco pretiosa est in conspectu Domini mors iustorum eius. Si tamen ea sit diceda mors, quæ in lucrum cedit morientis, & tanquã finis laborum, tanquam victoriæ consumatio, tanquam vitæ ianua, tanquã perfectæ securitatis ingressus, & tanquam initium retributionis, animam summo bono sociat. Iusti enim ex hac vita decedentes, de labore transeunt ad quietem, de vilitate ad gloriam, de paupertate ad regnum, de timore ad securitatem, de dolore ad gaudium, de morte ad vitam, eam quidem, quæ sola est vita nominanda: vtpote quibus mors nihil aliud est, quam exitus de carcere finis exilij, laboris consumatio, ad portum adplicatio, peregrinationis terminus, grauissimi oneris, id est corporis depositio, de domo ruinosa liberatio, omnium malorum consumptio, omnium periculorum euasio, debiti naturę solutio, reditus ad patriã, ingressus ad gloriam. Vnde ille dies, quo sancti ex hoc mundo migrantes in cœlo recipiuntur

Mors quid.

untur, illis natalitius dicitur: quasi tũ demum viuere incipiãt, cum vita hac corporali sunt defuncti: vtpote quorũ mors vt praesentis est exitus vitae, ita & introitus melioris.

¶ De morte malorum.

MOrs peccatorum est pessima. Mala quidem in amissione mũdi, & eorum, quorũ iucunda erat praesentia, gratus aspectus, & familiaris cohabitatio. Peior in separatione carnis ab anima. Pessima autem in ignis gehennae afflictione. Damnatorum eñ poena superat omnia sanctorum martyrum tormenta, etiam in vnum collata. Habet peccator horrorem in exitu, dolorem in transitu, pudorem in iudicis aequissimi conspectu, & pauorem nimium, cum de mundo egrediens ad incognitam poenitus venit regionem, in qua ipsi animae tartarei angeli, teterrimaeque creaturae occurrunt, eam ad perpetuos cruciatus rapientes. Diuiduntur que eius bona in tres partes: anima *Quintum caput.*

datur

datur dæmonibus, cadauer vermibus bona temporalia hęredibus, plerunque aut ingratis aut prodigis.

De periclitatione in morte.

Sextum caput.

IN mortis articulo, nisi Deus homini specialiter subueniat, diabolus quammaxime potest, homini insidiatur tentans eum in primis de veritate fidei, & suadens ei infidelitatem, proponens etiam ob mentis oculos peccata commissa, vt peccatorem in desperationem inducat. Adhæc plerunque inenarrabilis est dolor ille, cum separatur anima a suo corpore: idque adeo, vt vix possit homo aliud cogitare, quã quod in corpore sentit, maximum videlicet & grauissimum dolorem. Ideo scribitur: In morte, nemo est, qui memor sit tui Domine. Augustinus: Percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui, dum viueret, oblitus est Dei. De hac autem in mortis articulo periclitatione optime Bernardus: Ostium nostrum maligni spiritus

titus obsident, & aduentum nostrum illæ horrendæ effigies præstolantur: ideo formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu: non confido prope assistere, qui excipiat exeuntem: secure non exeo, nisi Dominus ipse custodiat exitum meum. Heu ero ludibrio dæmonum intercipientium, non assistente qui redimat, neque qui saluum faciat.

¶ Quo modo morientibus est subueniendum.

QVoniam in tota vita discendum est mori, idcirco vt vnusquisque cognoscat qua ratione feliciter mori possit, aut morientibus subuenire, de arte bene moriendi quædam subijciemus, ex tripartito Ioannis Gersonis maxima ex parte sumpta materia.

¶ Tribus exhortationibus saluti morientis consulere possumus.

Prima.

COnſydera frater chariſſime, om̄nibus cuiuſcunqꝫ ſint conditiōis & ſtatus, conſtitutum eſſe mori, alijs tardius, alijs citius, ſecundum curſum durationis quem a Deo acceperunt. Cuius potentiſſimæ manui omnes ſumus ſubditi, vt naturæ debitum ſoluamus, cum domino Deo noſtro viſum fuerit, qui in hoc mundo commorandi dedit nobis diuerſorium, non habitandi. Non eſt ergo cur vitam iſtam tanto ſtudio deſideres, in qua ſæpe quanto amplius viuitur, tanto plus peccatur quanto eſt longior, tanto culpa maior. Quotidie enim creſcunt mala, & ſubtrahuntur bona. Itaqꝫ tibi potius eſt gaudendum, ꝙ per hanc mortem ex vita hac temporali & miſera, ad vitam æternam beatamqꝫ commigres.

Secūnda.

¶ Agnoſce chariſſime frater cum gratiarum actione, beneficia in te a Deo collata. Qđ tibi hactenus, etiã in hac extrema vitæ tuæ periodo ſui cognitionem tibi benigne ĩdulſerit. Qđ morte repentina te opprimi noluerit. Qđ

te cre

te creaturam suam per ortodoxę fidei religionem ad cœlestem hæreditatem misericorditer vocauerit. De his & a/lijs innumeris beneficijs domino Deo nostro habe gratiam, ad inexhaustam eius misericordiam confugiens, & de peccatis tuis veniam humiliter postu/lans.

¶ Consydera frater charissime, q̄ Deus pater filium suum dilectum insontem & innoxium, in quo sibi bene cō/placuit, pro nobis miseris peccatorib⁹ tot & tantas tribulationes sustinere voluit. Vnde cum in vitæ tuæ excursu multa peccata, eaq̄ grauissima commiseris, pro quibus pœnas his longe acerbiores commeruisti, huius morbi & mortis dolorem patienter tolerare debes, Deum humiliter rogans, vt præsens dolor tibi valeat ad peccatorum tuorum remissionem, & purgatorij horribiles cruciatus in istam afflictionem tuam per suam misericordiam commutet, & pro pœnis futuris det tribulationes præsentes, quæ nullæ sūt *Tertia.*

ad futuras. Q si contrito corde petieris, pœnam necessariam tanquam voluntariam feres, & purgatorium tuū facies hic in mundo, videlicet has pœnas alioqui necessarias, & quas nulla ratione posses euitare, pro peccatis tuis soluendo. Patienter mortem tolerauerunt CHRISTVS & martyres, quicqd in carne toleras, leuius esse credas eorum tormento. Velis nolis morieris, fac igitur de necessitate virtutem, vt dum tributum naturæ persoluis, apud Deum inuenias meritum.

¶ Hoc modo morientem interrogabis.

Prima. NOnne vis frater charissime, & mori & viuere in soliditate fidei IESV Christi, tanquā verus Christianus? R. Volo.

Secunda. ¶ Nonne petis a Deo veniam peccatorum, quæ commisisti cōtra eius summam maiestatem, & q eum condigne non honorasti? R. Peto.

Tertia. ¶ Nonne tibi deliberandum est, vitā

ram tuam in melius commutare, si tibi incolumi hoc morbo liberari detur?

R. Est deliberatum.

¶ Nonne Deum rogas sua bonitate tibi hanc gratiam indulgere, vt ab hoc sancto proposito non deflectas, sed cũ peccatorum superiorum contritione, semper in bonis operibus proficias? *Quarta.*

R. Rogo.

¶ Num es tibi conscius alicuius peccati mortalis, de quo sacerdoti non sis confessus? R. Non. *Quinta.*

¶ Nonne de peccatis oblitis libens confitereris, si in mentem venirent? *Sexta.*

R. Confiterer

¶ Nonne desideras cor tuum a Deo illuminari, vt oblita peccata in memoriam reuoces, & de ijs confitearis? *Septima.*

R. Desidero.

¶ Nonne ex animo omnibus parcis qui tibi quoquo modo fuerunt molesti? R. Parco. *Octaua.*

¶ Nonne omnibus veteribus inimicitijs ex tuo expunctis animo, cum inimicis paratus es in gratiam redire? *Nona.*

R. Sum paratus,

Decima. ¶ Nonne ab ijs veniã postulas, quos aliquando dictis, aut factis offendisti?

R. Postulo.

Vndeciã. ¶ Nonne vis omnia per te ablata restitui? R. Volo.

Duodecima. ¶ Nonne omnem quem pateris dolorem propter Deum æquo animo toleras? R. Tolero.

¶ Orationes breues in morte dicendæ.

IN manus tuas Domine commendo spiritũ meum, redemisti me domine Deus veritatis.

¶ IESV Christe misericordiarum pater, misericordiam fac mihi paupercu læ creaturæ tuæ.

¶ Adiuua me in hac extema necessitate, succurre animæ egenti & desolatæ, domine Deus noster, vt non a canibus infernalibus deuoretur.

¶ Dulcissime domine IESV Christe, ob honorem & virtutem tuæ benedictæ passionis, iube me ascribi in nume

rum

rum electorum tuorum.

¶ Domine IESV Christe fili Dei viui, pone passionem, crucem, & mortẽ tuam, inter iudicium tuum & animã meam.

¶ Creator, & redemptor meus IESV Christe, totũ me tibi dedo, nõ me renuas: ad te venio, non me repellas.

¶ Nunc domine secundum voluntatem tuam fac mecum misericordiã, & pręcipe in pace recipi spiritum meum.

¶ Sonet in mentis meę auribus vox illa dulcis, domine IESV: Hodie mecum eris in paradiso.

Inde salutet virginem MARIAM, dicens:

¶ MARIA mater gratiæ, Mater misericordiæ, Tu nos ab hoste protege, Et hora mortis suscipe.

Angelos deinde precibus inuitet, dicens.

¶ Spiritus cœlorum angeli beatissimi, assistite (quæso) mihi migranti ex hoc seculo, & potenter eripite me

ab immundorum ſpirituũ inſidijs, & animam meam in veſtrum conſortium aſſumite. Tu pręcipue angele bone, cuſtos meus.

Poſtremo ſanctos & ſanctas, quos ſingulari obſeruantia coluit, precibus ad auxilium ſuum inuitet, dicens:

¶ O glorioſiſſime ſancte N. vel ſancta N. in te ſpem, & confidentiam mihi apud Deum patrocinandi dum viuerem collocaui. Nũc maxime (ſi vnquam alias) tuo eſt mihi opus auxilio ſucurre igitur, & in adiutorium meũ intende in hoc extremæ neceſſitatis articulo,

¶ Quo modo morienti eſt prouidendum.

SI ægrotus a fidei veritate quoquo modo exorbitet, proponatur ei ſanctorum martyrum exemplum, qui in teſtimonium huius ortodoxæ. & veræ religionis Chriſtianæ tot, & tanta tormentorum genera paſſi ſunt,

☞ Si peccatorum veniam deſperet, propo

proponatur ei, φ si maxima est ipsius peccantis impietas, maior tamen est Dei miserentis pietas: excedit em̃ omnium criminum quantitatem & numerositatem: quæ in communi posita offertur omnibus: a qua nemo est expers, nisi qui eam renuerit, infinitaq; est, peccatorum vero etiam ab origine mundi commissorum, finitus est numerus: quibus omnibus minima gutta pretiosissimi sanguinis domini Dei nostri in passione diffusi, præponderat.

¶ Præterea φ Iudam (qui sceleratissimus omnium habetur) Dei nostri singularis clementia ad misericordiã parata erat suscipere, vocando eum amicum: tamen quia desperauit, damnatus est: plusq; desperando peccauit quam IESVM Christum prodendo. Postremo proponatur ei, φ peccatorũ remissio est articulus fidei, quo significatur φ quantumcunq; & quotiescũq; homo peccauerit, tamen per veram pœnitentiam, peccatorum remissionẽ confe-

consequi potest: quod nisi crediderit, verus Christianus non est.

❡ Si sacramentorum Ecclesiæ receptionem differat: ostendatur ei, q̃ matura sacramentorum receptio potest prodesse, & non nocere, & q̃ forsitan nunquam dabitur talis opportunitas eorum suscipiendorum. Præterea ostẽdatur ei ingens virtus, & efficatia eorum, & periculum, in quod laberetur si ea negligeret. Si excommunicatus sit, amici diligenter curare debent eũ absoluendum.

❡ Si mortis aduẽtus aliquantisper differatur: interim legenda est coram eo passionis historia, aut alia quæuis deuota, & pia, in qua dum esset incolumis, oblectaretur. Aut Dei, & sanctę Ecclesiæ præcepta: vt exactiore cura meditetᷣ, an in ijs ali quo pacto deliquerit.

❡ Si ægrotus ex morbo lingua prædita, ad interrogationes & admonitiones respondere non valeat, tamen sit mente sana & integra, saltem signo ali

quo

quo exteriori, aut ſolo cordis ſenſu reſpondeat, hoc enim ſufficit ad ſalutem

¶ Præſentetur ei imago Crucifixi, aut beatæ MARIAE, aut ſancti quem peculiari veneratione colebat, dum eſſet incolumis.

¶ Nullo modo amici carnales, vt ſũt coniunx, liberi, aut alij amici, aut diuitiæ, in memoriam reducantur: niſi ſpiritualis ſanitas id exigat.

¶ Non detur ei nimia ſpes corporalis ſalutis conſequendæ, ne ea ex morientis animo ſalutis ſpiritualis curam excutiat,

¶ Sed per animæ ſanitatem debet ſibi corporis incolumitatem a deo poſtulare, duntaxat ſi vtilis ſit animę ſaluti.

¶ Quoniam agens eſt in patientę bene diſpoſito, & corporalis morbus plerunq; animi languorem parit, ideo de animæ ſalute eſt prius curandum, & prius de peccatis eſt confitendum, quã de corporali ſanitate habẽda ſit ratio.

METHODI CONFESSIONIS FINIS.

CRACOVIÆ
APVD VIDVAM FLORIA-
NI VNGLERII. ANNO
A CHRISTO NATO
1546.